

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇOCUK KİTAPLARI RESİMLEMEDE
KARAKTER YARATMA**

Halime Özge MARDİ

**İzmir
2006**

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇOCUK KİTAPLARI RESİMLEMEDE
KARAKTER YARATMA**

Halime Özge MARDİ

**Danışman
Prof. Yüksel USLAY**

**İzmir
2006**

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “*Çocuk Kitapları Resimlemede Karakter Yaratma*” adlı araştırmanın tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografya da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

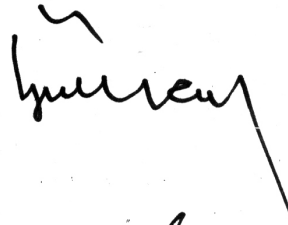
...../...../2006

H. Özge MARDİ

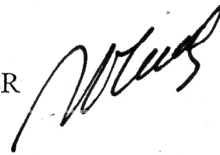
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

İş bu çalışma, jüri tarafından Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-iş Öğretmenliği Programı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

BAŞKAN: Prof. Yüksel USLAY

ÜYE: Prof. Dr. Ulufer TEKER

ÜYE: Yrd. Doç. Turan ENGİNOĞLU

ONAY

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2006

Prof. Dr. Sedef GİDENER

Enstitü Müdürü

YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKESİ
TEZ VERİ FORMU

Tez No:

Konu No:

Üniv. Kodu:

Tez Yazarının**Soyadı:** MARDİ**Adı:** Halime Özge**Tezin Türkçe Adı:**

ÇOCUK KİTAPLARI RESİMLEMEDE KARAKTER YARATMA

Tezin Yabancı Dildeki Adı:

CHARAKTER OF CHİLD BOOK ILLUSTRATION

Tezin Yapıldığı**Üniversite:** DOKUZ EYLÜL ÜNİV. **Enstitü:** EĞİTİM BİLİMLERİ **Yılı:** 2006**Tezin Türü:** 1 - Yüksek Lisans

2 – Doktora

3 Sanatta Yeterlilik

Dili: Türkçe**Sayfa Sayısı:** 190**Referans Sayısı:** 110**Tez Danışmanlarının****Ünvanı:** Prof.**Adı:** Yüksel**Soyadı:** USLAY**Türkçe Anahtar Kelimeler:**

1 – İllüstrasyon

2 – İllüstrasyon Sanatı

3 – Çocuk Kitapları Resimleri

4 – Resimli Çocuk Kitapları

İngilizce Anahtar Kelimeler:

1 - Illustration

2 –Art of Illustration

3 – Child Book Illustration

ÖNSÖZ

Her insanın, anıları arasında küçük yaşlarda etkilendiği bir masal kahramanı vardır. Hepimiz çocukken yalan söylemenin yanlış olduğunu öğrendik. Sizce bunda Pinokyo'nun rolü az mıydı? Okuduğunuz fabl'lardaki karakterler onlarla dostluğumuzun sebebi olamaz mı? Doğayı sevmeden önce Heidi'nin dağlarını sevmedik mi? Yahut Alaaddin olup sihirli lambamızdan çıkacak cine yaptırmayı istediğimiz şeyleri hayal etmedik mi? Üvey annesi ve kız kardeşleri Sindrella'ya kötülük yaptıkça sinirlendik. Yedi Cücelerle birlikte Pamuk Prenses'i uyandırmaya çalıştık. Kitaplar, çocukların başka dünyalarla tanıştıkları ve onların en çok mutlu oldukları, ilgilerinin en yoğun olduğu eğitim araçlarıdır. Bu yüzden üzerlerindeki etkileri ve ileriki yaşamlarındaki güçleri hiç de azımsanmayacak boyutta. Masallardaki karakterlerle kendilerini özdeşleştirmeleri, o rolleri benimseyip hayatlarına geçirmeleri açısından önemlidir.

Araştırma, resimli masal kitaplarında özgün karakter yaratma konusunda illüstrasyon sanatçılarının incelemesi gereken, yaratılacak olan karakterlere ait önemli aşamaların olduğunu göstermektedir. Bu araştırma, çocuk kitapları resimlemede karakter yaratmanın teknikleri ve örneklerini, farklı illüstratörler tarafından yaratılan ünlü illüstrasyon karakterlerini inceleyerek görsel olarak yaratılan karakterin çocuğun kişiliğinin ve estetik zevklerinin gelişimindeki yerinin nedenli önemli olduğunu belgelemektir.

Araştırmamda bana yol gösteren ve her zaman destekleyen sayın hocam, danışmanım Prof. Yüksel USLAY' a, üniversite hayatımda ve araştırmamda bilgilerinden faydalandığım sayın hocam Arif Ziya TUNÇ' a, çocuk kitapları resimleme konusunda birlikte çalıştığım arkadaşım M. Lütfi KARAASLAN' a, araştırmanın tüm aşamalarında yanımda olan kardeşim M. Özgenç MARDİ' ye ve Annem Serpil MARDİ' ye, araştırma ve tezlerinden kaynak olarak yararlandığım tüm araştırmacı ve yazarlara minnettarım.

H. Özge MARDİ

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni.....	i
Değerlendirme Kurulu Üyeleri	ii
Tez Veri Giriş Formu.....	iii
Önsöz	iv
İçindekiler.....	v
Resim listesi.....	vii
Özet.....	xi
Abstract.....	xiii

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	2
Amaç ve Önem.....	3
Problem Cümlesi.....	3
İllüstrasyon.....	4
Tanımı	4
İşlevi.....	5
Evrimi.....	8

BÖLÜM II

Çocuk Kitapları.....	27
Tanımı ve Özellikleri.....	27
Çocuk ve Kitap İlişkisi.....	30
0-6 Yaş Çocuğun Kitaplara Olan İlgisi.....	33
7-11 Yaş Çocuğun Kitaplara Olan İlgisi.....	35
Evrimi	36
Dünyada Resimli Çocuk Kitapları Evrimi.....	36
Türkiye’de Resimli Çocuk Kitapları Evrimi.....	48
İllüstrasyon ve Çocuk Kitabı İlişkisi.....	61

BÖLÜM III

Resimli Çocuk Kitaplarında Karakter.....	63
Resimli Çocuk Kitaplarında Ünlü Karakterler.....	65
Ünlü Yabancı Karakterler.....	65
Ünlü Yerli Karakterler.....	103
Karakter Yaratmanın Önemi.....	123
Karakterin Kişiliği.....	127
Özgünlük.....	128
Ana ve Yan Karakterler.....	128
Karakter Özellikleri.....	129
Karakter Tavrı, Davranış Tanımları.....	131
Görsel Açıdan Karakter Yaratmanın Teknikleri ve Örnekleri.....	132
Sahnenin Seçimi.....	135
Eskizler.....	135
Tekniğin Seçimi.....	139
Renk Seçimi.....	146
Kompozisyon Bütünü.....	148
Keloğlan Karakteri Yaratma.....	148

BÖLÜM IV

YÖNTEM.....	161
-------------	-----

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM.	162
-------------------------	-----

BÖLÜM VI

SONUÇ.....	163
KAYNAKÇA.....	167
İNTERNET KAYNAKÇASI.....	170
İNTERNET RESİM KAYNAKÇASI.....	171

RESİM LİSTESİ

Resim 1 İllüstrasyon, Limburg Kardeşler.....	10
Resim 2 İllüstrasyon, Francisco Goya.....	11
Resim 3 İllüstrasyon, Gustave Dore.....	12
Resim 4 İllüstrasyon, Edmund Dulac.....	12
Resim 5 İllüstrasyon, Norman Rockwell.....	13
Resim 6 İllüstrasyon, Mehmed Siyah Kalem.....	15
Resim 7 İllüstrasyon, Süleymanname.....	18
Resim 8 İllüstrasyon, Levnî.....	20
Resim 9 Afiş illüstrasyonu, İlhap Hulusi Görey.....	23
Resim 10 Ambalaj İllüstrasyon, Münif Fehim	24
Resim 11 İllüstrasyon, Mavi Peri Masalları.....	37
Resim 12 İllüstrasyon, George Cruikshank.....	38
Resim 13 İllüstrasyon, Leo Lionni.....	40
Resim 14 İllüstrasyon, Adolf Born.....	41
Resim 15 İllüstrasyon, Katalin Szegedi.....	43
Resim 16 İllüstrasyon, Krisztina Renyi.....	44
Resim 17 İllüstrasyon, Nony Hogrogian.....	45
Resim 18 İllüstrasyon, Choju Giga.....	47
Resim 19 İllüstrasyon, Nana Furiya.....	48
Resim 20 İllüstrasyon, İsmail Gülgeç.....	51
Resim 21 İllüstrasyon, Mürşide İçmeli.....	53
Resim 22 İllüstrasyon, Ferit Avcı.....	54
Resim 23 İllüstrasyon, Feridun Oral.....	56
Resim 24 İllüstrasyon, İsmail Kaya.....	57
Resim 25 İllüstrasyon, Haluk Erkmén.....	60
Resim 26 İllüstrasyon, Walt Disney.....	66
Resim 27 İllüstrasyon, Walt Disney.....	67
Resim 28 İllüstrasyon, Walt Disney.....	67
Resim 29 İllüstrasyon, Walt Disney.....	68
Resim 30 İllüstrasyon, J.L. Huens.....	69

Resim 31	İllüstrasyon, Nancy Ekholm Burkert.....	70
Resim 32	İllüstrasyon, Tony Wolf.....	71
Resim 33	İllüstrasyon, Jessie Willcox Smith.....	72
Resim 34	İllüstrasyon, Bernadette Watts.....	73
Resim 35	İllüstrasyon, Walt Disney.....	74
Resim 36	İllüstrasyon, Walt Disney.....	75
Resim 37	İllüstrasyon, Walt Disney.....	76
Resim 38	İllüstrasyon, Walt Disney.....	76
Resim 39	İllüstrasyon, Walt Disney.....	77
Resim 40	İllüstrasyon, Walt Disney.....	77
Resim 41	İllüstrasyon, Margaret Evans Price.....	78
Resim 42	İllüstrasyon, Walter Crane.....	79
Resim 43	İllüstrasyon, Diane Goode.....	80
Resim 44	İllüstrasyon, Katy Bratun.....	81
Resim 45	İllüstrasyon, Margaret Evans Price.....	82
Resim 46	İllüstrasyon, Jessie Willcox Smith.....	83
Resim 47	İllüstrasyon, Jennie Harbour.....	84
Resim 48	İllüstrasyon, Racine Wisconsin.....	85
Resim 49	İllüstrasyon, Walt Disney.....	86
Resim 50	İllüstrasyon, Attilio Mussino.....	87
Resim 51	İllüstrasyon, Tony Wolf, Piero Cattaneo.....	88
Resim 52	İllüstrasyon, Thea Kliros.....	89
Resim 53	İllüstrasyon, Walt Disney.....	91
Resim 54	İllüstrasyon, Walt Disney.....	91
Resim 55	İllüstrasyon, Mabel Lucie Attwell.....	92
Resim 56	İllüstrasyon, Jackson.....	93
Resim 57	İllüstrasyon, Ella Dolbear Lee.....	94
Resim 58	İllüstrasyon, Jennie Harbour.....	95
Resim 59	İllüstrasyon, Warwick Goble.....	96
Resim 60	İllüstrasyon, Charles Folkard.....	97
Resim 61	İllüstrasyon, Mustafa Delioğlu	97

Resim 62	İllüstrasyon, Walt Disney.....	98
Resim 63	İllüstrasyon, Walt Disney.....	99
Resim 64	İllüstrasyon, Edmund Dulac.....	100
Resim 65	İllüstrasyon, Anne Anderson.....	101
Resim 66	İllüstrasyon, Jennie Harbour.....	102
Resim 67	İllüstrasyon, Sinan Gürdağcık.....	104
Resim 68	İllüstrasyon, Orhan Dündar.....	106
Resim 69	İllüstrasyon, Orhan Dündar.....	107
Resim 70	İllüstrasyon, Sinan Gürdağcık.....	108
Resim 71	İllüstrasyon, Sinan Gürdağcık.....	109
Resim 72	İllüstrasyon, Orhan Dündar.....	111
Resim 73	İllüstrasyon, Mustafa Delioğlu.....	116
Resim 74	İllüstrasyon, Melenie Voicke.....	117
Resim 75	İllüstrasyon, Bekir Sıtkı Turhan.....	118
Resim 76	İllüstrasyon, Mehmet Güldiz.....	118
Resim 77	İllüstrasyon, Nilgün Bayraktaroğlu.....	119
Resim 78	İllüstrasyon, Emel Kehri.....	120
Resim 79	İllüstrasyon, Orhan – Erhan Dündar.....	121
Resim 80	İllüstrasyon, Mustafa Kocabaş.....	121
Resim 81	İllüstrasyon, Farklı İllüstratörler.....	134
Resim 82	İllüstrasyon, Walt Disney.....	136
Resim 83	İllüstrasyon, Walt Disney.....	137
Resim 84	İllüstrasyon, Walt Disney.....	138
Resim 85	İllüstrasyon, Walt Disney.....	139
Resim 86	İllüstrasyon, Mustafa Delioğlu.....	141
Resim 87	İllüstrasyon, Betül Sayın.....	142
Resim 88	İllüstrasyon, Walt Disney.....	143
Resim 89	İllüstrasyon, Mürşide İcmeli.....	144
Resim 90	İllüstrasyon, Ferit Avcı.....	147
Resim 91	İllüstrasyon, H. Özge Mardi.....	149
Resim 92	İllüstrasyon, H. Özge Mardi.....	150

Resim 93	İllüstrasyon, H. Özge Mardi.....	151
Resim 94	İllüstrasyon, H. Özge Mardi.....	152
Resim 95	İllüstrasyon, H. Özge Mardi.....	153
Resim 96	İllüstrasyon, H. Özge Mardi.....	154
Resim 97	İllüstrasyon, H. Özge Mardi.....	155
Resim 98	İllüstrasyon, H. Özge Mardi.....	156
Resim 99	İllüstrasyon, H. Özge Mardi.....	157
Resim 100	İllüstrasyon, H. Özge Mardi.....	158
Resim 101	İllüstrasyon, H. Özge Mardi.....	159
Resim 102	İllüstrasyon, H. Özge Mardi.....	160

ÖZET

“Çocuk Kitapları Resimlemede Karakter Yaratma” isimli araştırmanın konusu, çocuk kitapları illüstrasyonlardaki karakterlerin yaratılırken, illüstrasyon sanatçısının nasıl bir yol izlenmesi gerektiğidir. Bu konuyla ilgili olarak karakter yaratma, ünlü masal karakterleri incelenerek özgün bir “Keloğlan Karakteri” denemesidir.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde illüstrasyon sanatı genel anlamda tanımlanırken, gelişim süreci içinde geçirdiği aşamalar ele alınmıştır. İllüstrasyonun yazılı kaynaklardaki işlevi ve evrimine de bu bölümde yer verilmiştir.

İkinci bölümde, çocuk kitaplarının tanımı, çocuk ve kitap ilişkisi konusu içinde 0-6 yaş çocuğun kitaplara olan ilgisi ve bununla birlikte 7-11 yaş çocuğun kitaplara olan ilgisinden söz edilmektedir. Daha sonra çocuk kitaplarının evrimi konusu içinde dünyada resimli çocuk kitapları evrimi ve Türkiye’de resimli çocuk kitapları evrimi olarak ele alınmıştır. Bu bölümün son kısmında illüstrasyon ve çocuk kitabı ilişkisi bağlamı üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde ise çocuk kitapları resimlerinde karakter nedir? sorusunun yanıtları bulunmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte ünlü karakterler yabancı ve yerli olmak üzere iki bölümde incelenerek farklı illüstrasyon sanatçılarının resimlediği karakterler hakkında eleştirilerde bulunmaktadır. Daha sonra karakter yaratmanın önemi kısmında illüstrasyon sanatçısına yol gösterebilecek karakter özelliklerinin ayrıntılarına değinilmektedir. Görsel açıdan karakter yaratma teknikleri ve örnekleri ise resimlenecek sahnenin seçiminden karakter eskiz aşaması, teknik seçimine ve renk seçiminden, kompozisyon bütününe kadar ele alınmıştır. Bu bağlamda özgün illüstrasyon karakterlerinde duyulan gereklilik ve tasarımcının işlevleri saptanmıştır. Daha

sonraki kısımda araştırmanın amacı “*Çocuk Kitapları Resimlemede Karakter Yaratma*” doğrultusunda “Keloğlan Masalları” için “*Keloğlan Karakteri*” yaratılması aşamasını içermektedir. Yapılan araştırmada “*Keloğlan karakteri*” araştırmada üzerinde durulan aşamalar dikkate alınarak resimlenmiştir.

ABSTRACT

The subject of “Creating Character in Child Books” is what kind of road must be followed by the artist while the characters are created in illustrations of child books. To create a character while becoming related with this subject is an essay of “Keloğlan Character” by scrutinizing famous tale characters.

Investigation comprised from three chapters. In the first chapter; while the illustration art is defined, phases in the development process are taken up. The evaluation and function of the illustration at the written sources are given in this chapter.

In the second chapter, the definition of Child Books, the interest of 0-6 year old children to books inside the subject “Child and Book Relation”, in addition to this; the interest of 7-11 year old children to books are mentioned. Afterwards, evaluation of illustrated child books in the world and Turkey are also taken up inside the subject of evaluation of Child Books. At the end of this chapter, relation between the illustration and child books are emphasized.

In the third chapter, answer of the question “what is character in Character Subject” is tried to find. However; famous characters are investigated in two chapters as local and foreign ones and some criticism are made for the characters which are illustrated by different illustration artists. After this, it's touched on the details of character specialties which can be guide for the illustration artist in the character creation chapter. In the chapter “Samples and Techniques of Character Creation by visual angle”, character sketch stage is mentioned from the selection of set, technique and colour to the whole selection of composition. In this sense, functions of designers and

requirements of original illustration characters are determined. In the following chapter, the aim of investigation includes the creation stage of “Keloğlan Character” for “Keloğlan Tales” in the direction of “To create characters in illustration of child books”. “Keloğlan character” is illustrated in derence to the specialities of investigation which is most delibrated.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bir ülkenin kültür seviyesini belirten en önemli yapıtlardan biri de çocuk kitaplarıdır. Kitap çocuğu eğitmekle kalmayıp onun yaşamını da yönlendirir. Bu açıdan çocuk kitaplarında illüstrasyonun görevi, metnin belirgin kıldığı olayları ortaya çıkarmak ve bununla birlikte görsel anlatım dili kurarak metni daha da zengin bir hale getirmektir. Bu nedenle çocuk kitaplarındaki illüstrasyonların, çocuğun eğitiminde ve gelişimde önemli bir rolü büyüktür.

“Çocuk Kitapları Resimlemede Karakter Yaratma” araştırmanın amacı; çocuk kitapları illüstrasyonlarında karakter yaratırken, yönlendirici olabilecek kavramları analiz etmek, karakter yaratmanın hangi aşamaları takip edilerek gerçekleştiğini saptamaktır. Metinle bağılı olarak karakter yaratılması, karakter hakkında yapılması gereken bir araştırmayı da beraberinde getirir. Hem edebi açıdan hem de estetik açıdan çocukla bağılılı olarak yapılacak bu ön araştırma özgün bir karakter yaratılması açısından önemlidir. Çünkü çocuk kitapları resimlerindeki karakterler örnek alınması, çocuğun estetik açıdan eğitiminde ve kendi kişilik yapısının gelişimde önemli rol üstleniyor. Bu nedenle araştırmada karakter yaratmanın önemi, teknikleri ve örnekleri bir düzen ve sıra içerisinde sunulmaya çalışılmıştır

Çocuğun fiziksel gelişimi eğitimi boyunca göz önünde bulundurulması gereken önemli noktalardan biridir. Her yaştaki çocuk için ayrı hazırlanan kitapların onların duygusal gelişimine uygun düzeyde olması gerekmektedir. Çünkü her yaşın kendine göre bir algı gelişimi vardır. Bu nedendir ki bir illüstrasyon sanatçısının, çocuğun yaşına göre çalışmalarda bulunması ve karakterlerini çocuğun ilgi alanları doğrultusunda yaratması gerekliliği ortaya çıkmıştır. İllüstrasyonlardaki karakterlerin çocuğun yaş ve ilgi alanlarına uygun olarak çizilmesinde, illüstrasyon sanatçalarına önemli görevler

düşmektedir. Bu görevlerin belirlenmesinde tasarımcının resimleyeceği konu, karakterler hedef olarak çocuğun yaş seviyesi, ilgi alanları hakkında araştırma yapması ve bunun sonucunda karakterlerini yaratması beklenir.

Bu araştırma da ele alınan, okul öncesi (0-6) ve okul dönemi (7-11) yaş çocuklara yönelik resimli masal kitaplarındaki ünlü karakterler ve farklı tasarımcıların illüstrasyonlardaki karakterleri nasıl tasarladıkları hakkında bilgi verecektir.

Araştırmada; çocuğun hayal dünyasını zarar vermeden ve onun gelişimine katkısı olacak istek ve arzuları oluşturmada; illüstrasyon yol gösterici niteliktedir. Oluşturulacak karakterlerin, illüstrasyon sanatçısına karakter yaratma konusunda faydalı olunması açısından ünlü karakterler örnek gösterilerek ayrıntılı bir biçimde ele alınmasıdır.

Problem Durumu

Araştırmanın problemini oluşturan “*Çocuk Kitapları Resimlemede Karakter Yaratma*” konusu karakter yaratmanın teknik ve örneklerini farklı illüstrasyon sanatçıları tarafından yaratılan ünlü masal kitapları karakterlerinin görsel açıdan incelenmesidir.

Görsel açıdan karakter yaratma teknikleri, karakter yaratma sürecinin sanatçının üslubu doğrultusunda sistemli bir şekilde takip etmesi gereken aşamalarla ilgili problemlerin belirlenip, çözülmesidir.

Sanatçının, çocuk kitapları resimlemede karakter yaratmaya yönelik çalışmasının eskizlerden itibaren nasıl bir yol izlemesi gerektiğine dair karşılaşılan problemlerdir

Amaç ve Önem

Bu araştırmada özgün ve işlevsel çocuk kitapları karakterleri geliştirmek için, karakter geliştirme sürecinde farklı illüstrasyon sanatçılarının resimledikleri ünlü çocuk kitap resimleri karakterlerini incelemek ve karakter yaratmanın önemine dikkat çekmek. Karakter yaratmada dikkat edilmesi gerekenler göz önünde bulundurularak çözümler önermek amaçlanmıştır. Çocuk kitap resimleri karakterlerinin bütün bu yazınsal çalışmaların ışığında incelenerek “*Keloğlan*” karakteri görselleştirmek amaçlanmıştır.

Çocuk kitap resimleri karakterleri yaratan illüstrasyon sanatçılarının, bu araştırmanın “*Karakter Yaratmanın Önemi ve Görsel Açısından Karakter Yaratmanın Teknikleri ve Örnekleri*” bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

* Bu çalışma çocuk psikolojisine uygun ve daha sağlıklı karakterler üretmek için başvurulacak bir kaynak olabilir.

* Ülkemizde görsel olarak çocuk kitapları karakterlerinin oluşturulmasında örnek bir yol olabilir.

* Bu konuda araştırma yapmak isteyen kişilere yol gösterici olabilir.

Problem Cümlesi

Araştırmanın problemi “*Çocuk Kitapları Resimlemede Karakter Yaratma*” ifadesidir.

İLLÜSTRASYON

Tanımı

İllüstrasyon, verilmek istenen mesajı en kısa yolla anlatan görsel bir iletişim yöntemidir. Dolayısıyla çocuğun algılamasını pekiştirmek için kitaplarda illüstrasyona ihtiyaç vardır. Kimi zaman, yazılı ve yazısız olarak hazırlanan çocuk kitabı illüstrasyonları özellikle okul öncesi ve okul dönemi çocukları için vazgeçilmez materyallerdir.

İllüstrasyonlar, içerdikleri resimsel değerlerin birbirinden farklı yorum ve stilleriyle, sanatçının özgün karakterleriyle kaynaşarak, okuyucu-seyircide estetik bir haz uyandırır. Bu estetik haz, sanat katına çıkan illüstrasyonların yaşamı yansıtan, sevdiren ve dönüşümüne katkı sağlayan gücüyle gerçekleşir. (İllüstratörler Derneği Broşürü, 1998: 2)

Bu nedenle ilintili oldukları metni tanımlarken, estetik hazla birlikte değişik anlam ve boyutlarda yeniden algılanmasına yardımcı olurlar. Konu, kavram ve eylemlerin kolayca kavranıp benimsenmesinde ve sevilmesinde yardımcı olan illüstrasyonlar, masal kitapları için de vazgeçilmez görsel bir dil oluşturur. Görsellik kavramı, bu tanımın daha da ötesinde bir anlam taşır. Çocuk kitaplarında illüstrasyon, kavramlar oluşturabilir ve metinden bağımsız tek başına da amaçlanan anlam bütünlüğünü sağlayabilir. Resimle bezemenin, süslemenin yanında metnin anlaşılmasını, akılda kalmasını sağlar ve yeni bir yorum ekler. Bu bakımdan Öncül'ün de tezinde belirttiği gibi;

Resimli masal kitaplarında illüstrasyon tasarımlarının tarihine bakıldığında tasarımcı tarafından duyuların, fantezilerin ve yaratıcılık faktörlerinin biçimlenmesi gereksiniminin çocuğun dünyasında var olan duyguların farklı tatlar şeklinde de doyurulması ihtiyacından doğduğu görülür. (Öncül, N.1989: 6)

Çocuklara edebiyat başlangıçta ancak görsel illüstrasyonlar aracılığıyla verilebilir. İllüstrasyon sanatçısının amacı, çocuğun, hayal gücünü, yetilerini, yaratıcılığını ve teknik becerisini kullanarak görselleştirmek olmalıdır. Bu

nedenle çizer çocuk dünyasını tanımalı, çizeceği konuyu iyi araştırmalı, gözlem yapmalı, çalışmalarını eskizlere dönüştürüp geliştirirken de çocuğun görebildiğini unutmamalıdır. Çünkü çocuğun dünyasında “Berger”in de belirttiği gibi; “Görme konuşmadan önce gelir” (Berger, J. 1999: 17). Bundan dolayı çocuk konuşmaya başlamadan önce görüp tanımayı öğrenir ve gelişimi süresince görme ile öğrenme arasındaki bu bağ illüstrasyon aracılığıyla plastik zevklerin kazandırılması bakımından önemlidir. “Winarski”, ise; “Bir resim binlerce kelimeye eşdeğerdir.” (Jeffers, S., 1997:36-38). Bu cümlesiyle Winarski; resimlerin iletişimi aracı olarak ifade gücünden bahsetmektedir. Bu nedenle 0-6 yaş grubu “okul öncesi” çocukları için hazırlanan resimli kitaplar, sanat ve çocuk kavramları arasındaki bağlantı nedeniyle tüm bir kitap tasarımı olarak düşünülmelidir. İllüstrasyon görsel bir dildir ve her dil gibi illüstrasyonların da yapısal öğeleri vardır. Bu öğelere ilişkin kuralların tasarımcı tarafından bilinmesi gerekir. İllüstrasyon dilinin etkili olması, tasarımın bütününde uyumuna bağlıdır.

Masal kitapları illüstrasyonları, çocuklara sosyal dünya hakkında bilgi verir. 0-6 yaş çocuklarının okuma yazma bilmediği düşünüldüğünde, yazıyla aktarılan tüm hikayeler görsel olarak çocuğa verilir. Bu nedenle illüstrasyonlar okul öncesi çocukları için, kültürel zekalarının oluşmasında önemli bir yere sahiptir ve bu bakımdan illüstrasyonlar ele alındığında, görsel imgelerin etkileri ortaya çıkar.

İşlevi

Kitapların resimlendirilmesi niçin önemlidir? Bu sorunun cevaplanabilmesi için, illüstrasyonların bir kitabı nasıl daha istekle, daha öğretici ve daha çekici okunabilir hale getirdiğini bilmek gerekir. Resimli masal kitapları illüstrasyonlarını işlevleri bakımından ele aldığımızda, “Breitenbach”ın, kitaplarda yer alan illüstrasyon kullanımını üç ana başlık altında sınıflandırmış olduğunu görmekteyiz. “Breitenbach”ın sınıflandırmasına göre;

İlk olarak, yazının bir açıklama olarak eşlik ettiği fakat ağırlığın resim üzerine olduğu illüstrasyonlar. İkinci olarak özel bir metin için hazırlanan illüstrasyonlar. Son olarak metin ile çok az ilişkisi olan ya da hiçbir ilişkisi bulunmayan, tamamen dekoratif amaçlı illüstrasyonlar. (Breitenbach, E. 1994: 297-314)

İllüstrasyonların metinle uyumlu olarak farklı biçimlerde kullanıldığını görmekteyiz. Birinci gruptakiler; yazının açıklama olarak kullanıldığı, sanatçı tarafından görsel anlatımın ön planda olduğu illüstrasyonlardır. İkinci gruptaki illüstrasyonlar da öncelik metne verilirken kullanılan illüstrasyonlar metni açıklamak ya da kapsamını daha da genişletmek için kullanılmaktadır. Çocuk kitaplarında kullanılan illüstrasyonlar bu gruba girer. Üçüncü grup illüstrasyonlar ise süsleme amaçlı yapılan metinle bağlantısı bulunmayan illüstrasyonlardır. Sade ve net illüstrasyonlar daha uzun bir süre aklımızda kalırlarken ihtiyaç duyulduğunda kolayca hatırlanabilmektedirler. Bu nedenle Arnheim, beynin farklı alanlarına depolanan bilgilerin tekrar geri çağrıldığını ve bilgi ile birlikte depolanan duygu ve hislerin daha önce geldiğini ifade etmektedir. O hâlde renk, biçim, çizgi, doku gibi tasarım elemanlarından oluşan illüstrasyonların duygu ve hisleri harekete geçirmede yazıya göre daha etkili olabileceği düşünülebilir.

Oğuzkan, Breitenbach'ın sınıflandırmasını Örnekleriyle Çocuk Edebiyatı (Oğuzkan, F., 1979) kitabında aşağıdaki şekliyle açıklamıştır;

1- **Süsleyici Resimler:** Bu tür resimler, bir konunun açıklanmasına yardımcı olmaktan çok, onun sembolik yönünü belirtmeye yarar. Bu nedenle, bu gibi resimlerin halk hikayelerinde, şiirlerde ve kütüphane kitaplarında kullanılması daha uygun olur. Ders kitaplarında da aşırılığa kaçmamak koşuluyla, bu tür resimlere yer verilebilir.

Süsleyici resimler;

- a- Hayal gücünün artmasına
- b- Estetik duyguların gelişmesinde

yararlı olmaktadır.

2- **Metni Tamamlayıcı Resimler:** İllüstrasyonlar, bazen sözcüklerin yerini tutarak bazen de yorumlama görevini yerine getirerek yapılacak işleri gösterebilir. Bu yolla da ilgili metni yorumlayan, çocukta yaratıcılık yetilerinin ve görsel algılamanın zihinsel gelişmeye olan katkısının devamında son derece yararlı gelişmeler olacaktır. Bu illüstrasyonlar sayesinde konunun çocuk zihninde kalıcı olması sağlanarak, unutulmayacak bilgileri vermek mümkündür. Bu tür resimlemelerden kavram geliştirilmesinde yararlanılabilir. Ayrıca; sade, açık, kolay anlaşılır resimlerle; hızlı ve kalıcı sonuçlar alınabileceği gibi, gözü yoracak resimlerden oluşan tasarımlardan da kaçınmak gerekecektir. Çünkü, çocuğun görsel ve zihinsel algılamalarında kargaşaya neden olabilir. Ancak yapılan araştırmalar, çocukların kendilerini ilgilendiren resmi bulduklarını göstermiştir. Örneğin, çocuğun yaş ve ilgi seviyesinin üzerinde resimlerden oluşan tasarımlara ilgisi, fazla sürmemektedir. Ancak; görüntünün kargaşası içinde çocuk; kendisine ait basit çizgilerden oluşan resimleri anında ayırt edip onunla ilgilenebilir de. Metni tamamlayıcı resimleme sayesinde; öğretici, eğlendirici, eğitici, illüstrasyonlar oluşturarak pek çok yeni kavramın çocuklara tanıtılması mümkün olabilir.

3- **Metni Tamamlayıcı ve Yorumlayıcı Resimler:** Bu tür resimlemeler, yazıyla anlatılması kolay olmayan, ayrıntılı ve karmaşık nesnelere ve olayların kolayca kavranmasını sağlamak amacıyla tasarlanacağı gibi, bazı doğa ve teknik olayları açıklamada da kullanılabilir. Yine bu tür tasarımlarla çeşitli varlıkları, başlıca özellikleriyle çocuklara tanıtabiliriz. Örneğin bir kartal ya da aslan gibi varlıkları gerçeğe uygun çizerek, çocuğa gerçek olanı tanımasını sağlayabiliriz. Öte yandan algılama düzeyi yeterince gelişmemiş çocuklar için de; illüstrasyonların eğitici yönünden yararlanılabilir.

Sanatçı, konusu belirli bir kitap için tasarlanan illüstrasyonların planını yaparken bu üç temel kuraldan hangisine uygun olduğunu tayin etmesi gerekmektedir. Bazen bir eser için çeşitli tekniklerde resimlere ihtiyaç duyulabildiği gibi konu gereği bu resimlerin süsleyici mi, açıklayıcı mı yoksa metni tamamlayıcı nitelikte mi olduğunun bilinmesi önemlidir.

İllüstrasyonun işlevi sayesinde gerçekte karşılaşılmaması mümkün olmayan hayal ürünü olay ve durumların resimlemesi yapılabilir. Bu görsel algılama çocuktaki düş ve yaratıcılık duygularını harekete geçirmesi, sanat estetiği gibi kavramların oluşmasında bakımından yararlıdır.

Evrimi

Kitap resmi, çağının sanat anlayışından sosyal, teknolojik ve kültürel birikiminden etkilenir. Mısır’da, Çin’de, İslam Minyatürlerinde, Orta Çağ Avrupası’nda ve günümüzde bu farklılıkları görebiliriz. Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarından bu yana resim sanatı, genellikle bilgi aktarıcı bir öge olarak kullanılmıştır. Hatta bir çok kültürde de ilk yazılar resimli işaretlerdir. Taş levhalarda ve duvar resimlerinde illüstrasyon, başlı başına sanatsal bir değer taşısa da yazıyı bütünleyen bir öge olmuştur. “Kaya” kitap illüstrasyonları sanatı tarihiyle ilgili olarak;

İlk resimli kitabın M.Ö. 1300 yıllarında Mısır’da Papirüs rulolarına yapıldığı biliniyor. Papirüs ve daha sonra Bergama’da geliştirilen parşömen rulolara yapılan kitaplar, Hindistan’da kumaş üzerinde kullanılan ağaç oyma kalıpların kağıt üzerine basılmasıyla da resimli baskı kitaplar elde edilmiştir. 1390 yılında Kore’de kitap basımında dizgi yöntemi kullanılmıştır. (Kaya İ., 2003: 35)

Kaya’nın da belirttiği gibi daha sonra doğu’da gelişen ve Uygurların, Selçukluların da kullandığı kağıt yapım ve basım teknikleri, Haçlı Savaşları sırasında Batı Avrupa’ya geçmiştir. Bu döneme kadar Yunan ve Roma dönemlerinden günümüze ulaşan illüstrasyonlar bulunmasına rağmen Roma mozaiklerinden gerek mitolojik konuları gerekirse Homeros destanlarını işleyen vazo resimlerini bu sanat türünün söz konusu dönemlerde de var olduğunu görmekteyiz. 19. y.y.’ın yarısında portre ve natürmort dışında çoğu resmin mitolojik ve dinsel ya da tarihsel konuları aktarma aracı olduğu ve bir tür illüstrasyon niteliği taşıdığı açıktır. Batı’da baskı tekniklerinin gelişmesinden önce en belirgin illüstrasyonların 13. ve 15. y.y. arasında el yazması kitaplar için yapılan resimler olduğu bilinmektedir. “Fransa’da Burgonya Dükleri için el yazmalarını resimleyen ‘Limburg Kardeşler’ bu alanın ilk ünlü ustalarıdır.” (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997: 842)

Limburg Kardeşler; Paul, Hermann ve Jean isimleriyle bilinirler. Gotik dönem içinde gelişen uluslararası olma konumuna girmiş asıl memleketleri Eski Hollanda olarak bilinen yerdir. Fakat bu kardeşler ortak bir çalışma planı altında, üçü bir arada özellikle minyatür resmi ile uğraşmışlardır. Bu minyatürleri ise o tarihlerde muhtemelen Fransa dükü olan Berry için yapmışlardır. Fransız resim sanatının minyatür yönünde önemli bir aşamasını da oluşturan bu resimler, söz konusu dükün bir dua kitabının resimleri olmuştur. Dua kitabında yer alan resimler, canlı ve bir gözleme dayandığı hissini vermektedir. Bu resimlerde her şey daha simgesel bir boyut taşımaktadır. İnsan yüzlerinde bile daha çok tek bir kalıp dikkati çekmektedir. Yaşamın tüm yanlarına duyulan ilgi, Limburg Kardeşler'in ortaçağ resmi içindeki yerinin belirleyicisi olmuştur. Limburg Kardeşler'in elinde olaylar dini olmaktan çıkarak, daha bir doğasal ve sosyal olmaya başlamıştı. Yavaş yavaş dönemin bazı sanatçıları olduğu gibi, bu kardeşlerin sanatında da ortaçağın aşıldığını söylemek mümkündür.

Çalışmalarında estetik dozu yüksek figürleri ve gerçekliğin gözleminden elde ettikleri zarif ayrıntıları ele almaktan çok hoşlanmışlardır. Detaylara inmeyi seviyorlardı. Tarlada çalışan insanları gösteren bir Limburg kardeşler resminde, her şey çok dikkati çeker, fakat kimi şeylerin ne olduğunu, yani söz konusu edilecek bu şeylerin adını koymakta zorlanabilirsiniz. Limburg kardeşlerin daha sonra ilk Rönesans sanatçıları üzerinde, özellikle Paolo Uccello üzerinde de ne kadar etkili olduğu ayrıca bilinen bir gerçektir. (EROĞLU, Ö.)

Baskı tekniği kullanılan illüstrasyonların ilk örnekleri ise ağaç baskılar olmuştur. İtalya'da ağaç baskı, Giunta Ailesi, Gabriel Giolito , J. ve G. De Gregoris gibi illüstrasyoncuların çalışmalarıyla ilerlemiştir. Ortaçağdan başlayarak tıp, mühendislik vb. gibi bilim dallarıyla ilgili kitaplarda illüstrasyon kullanılmış ve bu uygulamalar özellikle Rönesans'ta doruğuna erişmiştir. 16. y.y. ortalarında gelişen metal baskı teknikleriyle illüstrasyonlar daha ayrıntılı ve gerçekçi bir görünüm kazanmıştır. Holbein, Dürer, daha sonra Giandomenico Tiepolo, Caravaggio ve Reni gibi sanatçılar betimledikleri tarihsel, mitolojik ve dinsel konularla illüstrasyonu en ileri seviyesine taşımışlardır. 18. y.y.'dan başlayarak illüstrasyonlar eleştirel ve

yergisel içerik kazanmaya başlamıştır. Bunlara Goya' nın toplumsal eleştiri ağırlıklı oyma baskıları örnek olarak gösterilebilir.

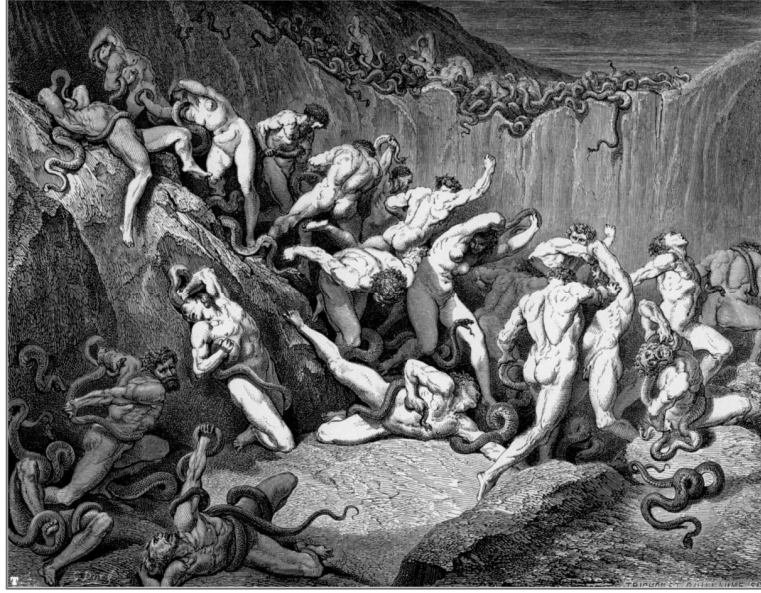

Limburg Kardeşler, Fransa dükü için resimledikleri dua kitabında yer alan bir illüstrasyon (Resim 1)

Francisco Goya, The Sleep of Reason Produces (Goya, F. (1799). (Resim 2)

Daha sonra 19. y.y.'da Fransa'da Daumier, İngiltere'de Hogarth ve Thomas Rowlandson, (1756-1827) toplumsal davranışları eleştiren karikatür türündeki illüstrasyonlarıyla belirli bir geleceğin öncüsü olmuşlardır. 19. yy.'da gezi kitapları için yapılan illüstrasyonlar, Hans Andersen Masalları için Arthur Rackham'ın (1867-1939) yaptığı resimler, Dante'nin "La Divina Commedia"sı (İlahi Komedi 1306-1321) için Dore'un (1832-83) yaptığı illüstrasyonlar ve İngiltere'de Blake'nin dinsel içerikli illüstrasyonları bu sanat dalına büyük bir çeşitlilik kazandırmıştır. Art Nouveau akımıyla birlikte bir çok sanatçı süreli yayınlar için çizimler yapmışlardır.

Gustave Dore, Dante'nin ilahi Komedyası, Tsunami ve hırsızlar (Dore, G., 1956-64)
(Resim 3)

19. y.y.'da Simgecilik akımının ortaya çıkmasıyla edebi öyküsel içerik önem kazanmış ve illüstrasyon nitelikli resimlerin değeri artmıştır. 20. yy.'da Avrupa'da Edmund Dulac, Andersen Masalları'nın, ABD'de de Norman Rockwell çeşitli Halk Öyküleri'nin resimlemeleriyle bilinmektedirler.

Norman Rockwell, Christmas Plymouth Car Ad With Beagle (Rockwell, N., 1951)
(Resim 4)

Edmund Dulac, Andersen'in Masalları'dan Kral Çıplak, (Dulac, E.,1912) (Resim 5)

Doğu'da ise Minyatür Sanatı'nı bir tür kitap resmi olarak değerlendirebiliriz. Çok ince işlenmiş ve küçük boyutlu resim olan minyatürlerde çok güzel kırmızı bir renk veren ve Latince adı "minium" olan

kurşun oksit kullanılırdı. Minyatür sözcüğü buradan türemiştir. Bizde ise eskiden resme “nakış” ya da “tasvir” denirdi. Minyatür için daha çok nakış sözcüğü kullanılırdı. Minyatür sanatçısı için de “resim yapan, ressam” anlamına gelen nakkaş ya da musavvir denirdi. Batı dillerinde bir nesnenin küçük boyutlardaki örneğini belirten “Minyatür” sözcüğü, zamanla kitap resmi için kullanılan bir terim halini almıştır. Eski Türk kaynakları, kitap resmi için “Nakış”, “Tasvir”; minyatür ressamı için de “Nakkaş”, “Musavvar” gibi sözcüklere yer verirler. Osmanlı, İran ve Hint minyatürlerinde genellikle saray yaşamı ve tarihsel öyküler işlendiği gibi bilimsel konulara da açıklık getiren resimler de görülmektedir.

Türk kitap resimlemeciliğinin kökenleri Uygur Türkleri’ ne kadar uzanır. O dönemden günümüze kalan resimli ve minyatürlü kitaplar, Türk kitap resimlemeciliğinin çok eski zamanlardan beri varolduğunun birer göstergesidir.

Osmanlı minyatür sanatına geçmeden önce, araştırmacıların Türklerin eski yurtları Orta Asya’da ve Türkistan’da yapılmış olduğunda birleştikleri ve Mehmed Siyah Kalem diye adlandırılan resimlerden söz etmek gerekir. Topkapı Sarayı’ndaki bu resimler, içinde sultanın portresi bulunduğu için “Fatih Albümü” diye adlandırılan derlemede yer almaktadır. Çeşitli çevre ve dönemlerden gelen eserlerin arasında yer alan bu resimlerdeki figürler belli bir hacim değerine sahiptir. Koyu ve az sayıda renk kullanılarak yapılmış olan resimlerin bir kısmının rulo parçaları olduğu anlaşılmıştır. Resimlerin bazıları ipek bazıları da kaba Çin kağıdına yapılmıştır. Bilim adamlarının Şamanizm dünyasını yansıttığı konusunda görüş birliğinde oldukları bu resimlerde kuvvetli bir Çin Sanatı etkisi egemendir.

Mehmed Siyah Kalem, örnek illüstrasyonlar, (Siyahkalem, M.) (Resim 6)

Anadolu Türkleri ise minyatür sanatını ilk olarak 12. ve 13. y.y.'lar arasında Artuklu Dönemi'nde uygulamaya başlamışlardır.

12. y.y.'ın ikinci yarısında Artuklular'ın hizmetine giren mühendis Ebu'l-izz el Cezeri, teknik buluşlarını el-Hıyal el Hendeşiye isimli kitapta toplar. El Cezeri, temeli Arşimet ve sonrası bilginlerin buluşlarına dayanan eserinde suyun ve dişlilerin hareketiyle çalışan aletleri anlatır ve aletlerin bütününe ve

parçalarının ayrıntılı tasarımlarını renklendirerek çizer. Eserin içinde otomatik çalışan saatler, otomatik hareket eden insan ve hayvanlar, fiskiyeli havuzlar, içki kapları, hacamat aletleri, şifreli kilitler ve Artuklu Sarayı'nın kapısının süslemelerinin tasarımları vardır. (Saçan, A. K., 1998: 4)

Minyatürler, elyazması kitaplarla birlikte ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda yazı alanlarının yanında kitabın konusunu işleyen ve betimleyen illüstrasyonlardır.

Anadolu Selçuklu minyatür sanatının en ilgi çekici ve tipik örnekleri, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde korunan "Varka vü Gülşah" adlı mesnevide yer alır. Ufak boyda 71 minyatürden oluşan "Varka vü Gülşah", 13. y.y.'ın başından günümüze kalan Selçuklu mektebinin en eski ve tek örneği olup kendi kıyafetleriyle Türk tiplerini yansıtmaktadır. Eser bir aşk hikayesini anlatmaktadır. Bu Farsça mesnevi, aslen Azerbaycan'ın Hay şehriden gelen Nakkaş Mehmed ibn Abdülmümin tarafından Konya'da 13. y.y.'ın ilk yarısında minyatürlenmiştir.

Yapıtın minyatürlerinde çizgi ve renk, erken İslam minyatür sanatının diğer örneklerinde olduğu gibi soyutlayıcı biçimde kullanılmıştır. Figürlerin bulunduğu mekânlar ve doğa, simgesel olarak belirtilmiş, zemin kırmızı ve mavi renklerle boyanmış ve Selçuklu yapıtlarında da görülen öğelerle bezenmiştir.

San'a göre minyatürlerde dikey perspektif kullanılmış olması; geri plandaki figürlerin daha iyi görülebilmeleri, renk ve desen zenginliklerini yitirmemeleri kaygısıyla açıklanabilir. Doğa ve iç mekanlar kuşbakışı görünümüleriyle resmedilmişlerdir. Eğitilmemiş bir göz, minyatürde perspektif yok sanabilir. Minyatür, bir kitap resmi ya da albümler için hazırlanan tek yaprak halinde bakılabilecek özellikte olduğundan, göz düzeyinden ve yakından algılanabilecek şekilde çalışılmıştır. Bu nedenle dikey perspektif elyazması kitap doğasına daha uygundur. (San, İ.,1973: 278)

Osmanlı Dönemi'nde de minyatürlü kitap hazırlama faaliyetlerinin devam ettiğini ve bu alandaki çalışmaların Fatih Sultan Mehmed'in himayesinde gerçekleştiğini görmekteyiz. Edirne'de hazırlanan "Dilsuzname"yi, yine Edirne'de yapıldıkları sanılan Külliyyat-ı Katib-i ve

İskendername'yi, Amasya'da 1466 yılında hazırlanan Cerrahiyetü'l-hanniye bu dönemin önemli yapıtları arasında yer almaktadır. Bu eserlerden edebi konulu olanların, 1440'lı yıllardan sonra,

Timuri yönetimindeki Şiraz'dan Edirne'ye göç eden bir grup sanatçının sözü edilen kitapların hazırlanmasında Türk meslektaşlarıyla çalıştıkları görülür. Resimlerde kimi kadın ve erkek figürlerinin başlık biçimleri, doğa elemanları, mimarilerin süslemeleri, kırmızı renk, Türk'e özgü öğeleridir. (Tanındı Z., 1996:5)

Osmanlı'nın ilk dönemine ait yazma eserlere örnek olarak Edirne Sarayı nakkaşhanesinde yapıldığı tahmin edilen Külliyyat-i Katibi, Dilsüzname ve İskendername isimli eserler sayılabilir. Kanuni Sultan Süleyman'ın yaşamını anlatan aynı zamanda ansiklopedik bilgileri içeren "Süleymanname", bu dönemde resimlenmiştir. Arifi tarafından yazılmış bir "Şahname"dir. Kanuni Sultan Süleyman'ın hayatının büyük bir kısmını anlatan bu eser, beş değişik sanatçı grubu tarafından hazırlanmış, Türk minyatür sanatının en önemli örneklerinden biridir.

Türk minyatür sanatı II. Selim ve III. Murat arasındaki dönemde en verimli dönemini yaşamıştır. Bu dönemde ordunun zaferlerini, elçi kabullerini, av sahnelerini ve bazı önemli olayların anlatıldığı Hünername ve Şehinşahname gibi eserler saray nakışhanesinin yetenekli sanatçıları tarafından minyatürlendirilmiştir. 16. yy'ın önemli yazmalarından biride III. Murat'ın oğlu Mehmet için yaptığı 52 gün süren sünnet düğünü şenliklerini anlatan Sürname isimli yazmadır.

Süleymanname, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul (1558)(T.C. Kültür Bakanlığı)
(Resim 7)

Sürname’de o günün sosyal hayatını ve Osmanlıların ekonomik gücünü gösteren yüzlerce minyatür vardır. Türk minyatür sanatı II. Selim ve III. Murat arasındaki dönemde en verimli dönemini yaşamıştır. “Bu dönemde ordunun zaferlerini, elçi kabullerini, av sahnelerini ve bazı önemli olayların anlatıldığı Hünername, Şahname-i Selim Han, Şahname-i Saltan Murad III adındaki bu eserler salt resimleriyle değil, cildi, tezhibi, hattı ve kitabın bütün tasarımıyla

Osmanlı Ordusu'nun haşmetinin, saray törenlerinin şatafatının, sayfalara geçirilerek belgelendiği, bir tür güç gösterisi örnekleridir.” (Tanındı, Z., 1996: 39-40)

18.y.y.'in en ünlü minyatür ustası nakkaş Levnî'dir. Onun çalışmalarında kendini göstermeye başlayan Batı sanatı etkisi giderek diğer sanat dallarında olduğu gibi kitap sanatında da etkin olmaya başlar. Levnî çeşitli milletten, meslekten kadın ve erkek figürünü resimlediği çok sayıda örnek bırakmıştır. Sanatçı, yaptığı tek figürlerde konuya uygun bir çizgi ritmi yaratmayı başarmıştır. Onun en tanınmış eseri iki kopya olarak hazırladığı Surnâme'dir. Bu kitapta yazılı ve bol resimli olarak III. Ahmed' in oğullarının sünnet düğünü anlatılmıştır. Düğün bu kez Okmeydanı'nda düzenlenmiştir. II. Murad dönemindeki düğünde olduğu gibi 1720 tarihli bu düğünde de şenliğe bütün İstanbul esnafı katılmış, çeşitli hüneler sergilemişti. Süslenmiş koçlarıyla celep ve kasapların geçişini gösteren minyatür, esnafları temsil eden ilginç bir örnektir. Bir başka minyatürde görüldüğü gibi, yukardan aşağı kıvrımlar çizerek ilerleyen esnaf alayının içinde yarısı kadın yarısı erkek dev kuklalar, köçekler de yer alıyor, bunlar geçit törenine ayrı bir merak ve neşe katıyorlardı. Kâğıthane sefalarından eğlenceye açık olan İstanbul halkı akın akın Okmeydanı'na geliyor, günlerce süren şenlikle yakından ilgileniyordu. şenlikte deniz eğlenceleri de önemli bir yer tutuyordu. Haliç'in iki yakası arasında gemi direklerine gerilmiş halatlar üzerinde arabalar geziyor, cambaz çengiler oyunlar oynuyorlardı. Padişah ve küçük şehzadeler bu eğlenceleri Aynalıkavak Kasrı'ndan izliyorlardı. Levnî yüzlerce değişik sahneyi içeren Surnâme minyatürlerinde konuyu değişik yönleriyle ele almayı ve onlara esprili bir anlatım çeşnisi katmayı başarmıştır.

Batı'nın Osmanlı toplumunu fazlasıyla etkilemeye başladığı 18. y.y.'da, kitap resimlemeciliği, hat ve şiir;

Sultan III. Ahmed ve veziriazam İbrahim Paşa' nın desteğinde, eskiyle yeniye karıştırmak şeklinde hareketlenir. Bunda Batılı resim anlayışının gelenekselliğe uygulamayı, özellikle doğa biçimlerinde ustaca başaran Nakkaş Levnî'nin önemli payı vardır. (Tanındı, Z., 1996: 59)

Levnî, Surname-i Vehbi (Atıl, E., 1999) (Resim 8)

Genel olarak minyatürü Osmanlı dönemini üçe ayırabiliriz. Kuruluşundan 21. y.y.'ın ortalarına kadar olan süre birinci dönemdir. Bu da “Fatih dönemi”dir. Fatih’le birlikte her konuda eser vermeye başlandığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bütün kaynaklar artık, her sahada yazma eserlerin hazırlandığını, minyatürlendiğini bildirmektedir. Edebiyattan tıp ve hatırlara, dini konulardan, coğrafi eserlere hemen hemen her konuda çok güzel minyatürler ortaya çıkmıştır. İkinci olarak üsluplaşma denemeleri de artık kesin bir şekilde göze çarpmaktadır. Fatih’le başlayan Batı etkisi, Yavuz’un Tebriz’i

almasıyla birlikte kendisini, Orta Asya'nın esrarlı üslubuna bırakmıştır. Üçüncü özellik olarak da bu dönemde bağımsız üslupların ortaya çıktığı gözlemlenmektedir.

Minyatür Sanatından farklı olarak bir de "Camaltı Sanatı" denilen halk resmimiz vardır. Camaltı resmi, camın arka yüzeyine toz boya, guvaş, akrilik ya da yağlıboya ile yapılan ve Antik çağdan beri uygulanan bir resim geleneği olmakla birlikte Türkiye'de, 18. y.y.'da camın kullanıma girmesiyle uygulanmaya başlanmıştır. Karakteristik bir halk sanatı olan camaltı resmi, tekniği zor bir sanat olarak tanımlayabiliriz.

Camaltı resimleri, 20. y.y. ortalarına kadar çok yaygın olan bu resimler, evlerin dışında mescit, tekke, türbe gibi dinsel mekanlarda, kahvelerde, şekerci, kasap ve berber dükkanında sık sık kullanılmıştır. Bugün ise ancak çok az sayıda, bazı eski mahallelerdeki dükkanlarda, dinsel yerlerde ve köy evlerinde görülebilmektedir. Canlı ve parlak renkleriyle göze hoş gelen ve bir zamanlar çok moda olan bu resimlerin çoğunlukla dinsel olan konuları, zamanla bunlarda insanı nazara, hastalıklara karşı koruyucu bir güç bulunduğuna ve buldukları yere bereket, bolluk getirdiklerine inanılmasına yol açmıştır. Karakteristik bir halk sanatı olan camaltı resimleri, bir zamanlar kahvelerde, evlerde, dükkanlarda, cami, tekke ve türbe gibi dini yerlerde sıkça rastlanan, Osmanlı Dönemi'nin çarşı ressamlarının elinden çıkan bu resimlerin duvara asılması o zamanlar moda olmuştur. Toplumun kültürel yapısı ile inanç ve duygular camın arka yüzünden kendini göstermiştir. Plastik sanatlarda yaşanan hareketli gelişmelerle birlikte yağlıboya resimler koleksiyonculuğun gözdesi olurken; Türk halk sanatının önemli verileri arasında bulunan bu değerler yavaş yavaş unutulmuştur. Camaltı resimlerinin konuları arasında; İstanbul öyküleri, Şahmeranlar, zaman zaman inanç sistemiyle bütünleşen dini konular örneğin, Hz. Ali veya Hz. Muhammet konulu süslemeler dekoratif ürün olarak yer almıştır. En yoğun örneklerine Güneydoğu Anadolu ile İstanbul-Beykoz'da rastlanmaktadır.

19. y.y. ilk yarısında resimli el yazmalarının ve camaltı sanatının bu dönemde de sürdüğünü görmekteyiz. İkinci yarısından itibaren bu alanlarda eser üretimi görülmez. Günümüzde de camaltı sanatıyla uğraşan sanatçılarımız bulunmaktadır. Konularını yine eski camaltı resimlerinden alarak resimlerini yapan sanatçılar arasında Bülent Oran, Neveser Aksoy, Mevlüt Akyıldız, Esin Yüzbaşıoğlu, Nevin İşlek ve Mehlika Baş yer almaktadır.

Minyatür sanatındaki sona eriş iki önemli nedene dayanmaktadır. Birincisi batılı anlamda resim anlayışının beğenilmesi, diğeri ise;

18. y.y.'ın ilk yarısında İbrahim Mütefferika'nın ilk basımevini kurması ile farklılaşan ve batılılaşan kitap resimlemeciliği, matbaa avantajıyla kitap üretim ve çoğaltma tekniklerinin kullanılmaya başlamasıdır. (Saçan A. K., 1998: 20)

Basımevinin kurulmasıyla birlikte Cumhuriyet öncesi yaptığı illüstrasyon çalışmalarıyla tanıdığımız sanatçılardan biri Münih Fehim'dir. Cumhuriyet sonrasında da özellikle yaptığı dergi ve kitap kapakları, çocuk kitapları illüstrasyonlarıyla da dikkati çeker.

Cumhuriyet'in ilk on yılı sonunda, Sanayi-i Nefise Mektebi, Güzel Sanatlar Akademisi'ne dönüştüğü zaman bir afiş bölümü açılmasına karar verilir, bu bölümün başına, resim eğitimini tamamlayıp Paris'ten dönen Mithat Özer öğretmen olarak tayin edilir. "Mithat Özer Paris'te bilhassa, memleketimizde henüz belirmemiş bulunan afiş illüstratörlüğü üzerine çalışarak, bu yolda çığır açmak ister." (Bayık, N. 1974: 186-207)

Bu arada Cumhuriyet'le birlikte çocuk yayıncılığında da gelişmeler gözlenmektedir. Türk çocuk yayıncılığının ilk çizerleri olarak Cemal Nadir, Ramiz Gökçe karikatürleriyle, Ercüment Kamlık ise resimleriyle çocuk yayıncılığını ilgi çekici hale getiren sanatçılar olmuşlardır. Cumhuriyet'in ilanından sonra, büyük devlet kuruluşları çalışmalarını daha geniş kitlelere duyurabilecekleri çok yönlü grafik ürünlere gereksinim duymuşlardır. Bu dönem illüstratörlerimizden diğeri önemli bir sanatçı da İlhap Hulusi' dir.

İlhap Hulusi'nin ardından, 1937' den sonra, Atıf Tuna, 1940'lı yıllarda özellikle kitap kapakları illüstrasyonlarıyla Faris Erkman dikkati çeken sanatçılar olmuşlardır. Türkiye'de Lâtin Alfabesinin kullanılmasıyla birlikte, bu uygulamayı günün koşullarında başarıyla kullananlar İlhap Hulusi Görey, Münif Fehim, Mithat Özar, Atıf Tuna ve Kenan Temizan olmuştur.

İlhap Hulusi Görey, Türkiye Garanti Bankası için hazırladığı afiş illüstrasyonu ve tasarımı (Görey İ. H.) (Resim 9)

Münif Fehim, renk kullanımı, siyah beyaz taramaların gücü ve kişilikli çizgileri ile oryantlizmin temsilcisi olmuştur. Sanatçının kapak tasarımlarındaki tiyatral figürler, dramatik yorum, öykünün içeriğini okuyucuya hemen yansıtmaktadır. Münif Fehim ve İlhap Hulusi ile aynı kuşaktan olan Atıf Tuna ise Tekel idaresi için hazırladığı Rize Çayı afişinde, siyah beyaz tekniğiyle yazıyı 1960'lı yıllara göre çok daha iyi çözümlenmiştir. Tekel için yaptığı likör afişi de başarılı afişlerdendir. Ayrıca Akbank için yaptığı afişte ışık gölge kullanılarak siyah beyaz çalışmada etkili bir sonuca ulaşılmıştır.

Münif Fehim , Tamek Konserve ilanı (Fehim, M., 1970) (Resim 10)

Bu arada çocuk kitabı resimleme alanında, yeni gelişmeler olmamıştır. 1947'de Doğan Kardeş Dergisinin kurulmasıyla çizerlere kendilerini gösterme olanağı doğmuştur. Doğan Kardeşle birlikte ilk keşfedilen çizerlerden; “Mustafa Eremektar, Gevher Bozkurt, Selma Emiroğlu, Atlan Erbulak ve Güngör Kabakçioğlu'dur.” (Saçan A. K., 1998: 45)

1960'lı yıllarda ilk resimli hikaye kitabı olan Tembel Karakaçan'ın illüstratörü Mustafa Eremektar'dır. Aynı yıllarda çalışmaya başlayan bir başka sanatçıda Mustafa Aslıer'dir. Bugüne dek pek çok kitabı illüstrasyonlarıyla süsleyen sanatçı, bir dönem Turizm Bakanlığı için folklorik illüstrasyonlar çalışmış ve tasarımlarında genellikle yüksek baskı tekniklerini kullanmıştır. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın “Yanık Çocuklar Koçaklaması” (1975) adlı şiir kitap kapağı ve Necati Cumalı'nın “Karakolda” adlı uzun şiiri için hazırladığı illüstrasyonlarda aynı teknikte hazırlamıştır.

1960 yıllardan sonra Türk illüstrasyon sanatında, akademili sanatçıların çalışmalarına rastlamaktayız. Grafik sanatının her dalında nitelikli uygulama biçimleriyle topluma açılması bu yıllarda gerçekleşir.

Batılı ülkelere benzer teknik ilerlemeler Türk illüstrasyon sanatında da 1960'lardan sonra görülmeye başlar. Matbaacılıkta, tipo baskıdan ofset tekniğine geçilmesiyle, özgün kitap kapağı illüstrasyonları ve buna paralel olarak kapak grafiğinde gelişmeler gözlenmiştir. Tüm gelişmelerin yaşandığı bu dönemde pek çok grafik sanatçısı önemli illüstrasyon çalışmalarına imza atmışlardır. Bu dönem sanatçılardan bazıları; “Yurdaer Altıntaş, Mengü Ertel, Sait Maden, Erkal Yavi, Bülent Erkmen, Fahri Karagözoğlu, Sadık Karamustafa...v.b.” (Saçan A. K., 1998: 47)

1957 yılından beri grafik sanatının birçok dalında tasarımlar yapan ele aldığı konuları simgesel anlatımlarla yorumlayan Altıntaş, bugüne dek beş binin üzerinde kitap ve dergi illüstrasyonu çizmiştir. Sanatçı, Karagöz resimleri ve tiyatro afiş illüstrasyonlarıyla yeni bir estetik görüşün uygulayıcısı olmuştur. Türkiye'nin, kültürel, tarihsel ve sanatsal birikimini, Fransız ekolünün etkisini

de hissettirecek biçimde kendi sanatsal ve estetik sentezinde bütünleştirerek stilize edilmiş figürlerle koyu kalın konturları iç içe kullanmıştır.

Reha Yalınzıcık, Erkal Yavi, Aydın Erkmen, Cemalettin Mutver, Leyla Uçansu, Osman Keyri, Öznur Kalender bu dönemden itibaren çalışmalarına başlayan ve birbirinden güzel kitap kapağı illüstrasyonları, afişler tasarlayan sanatçılarımızdandır. Daha sonraki yıllarda Selçuk Demirel, Emre Senan, Şahin Karakoç, Haluk Tuncay, Gürbüz Doğan Ekşioğlu, Erol Güneş, Kaan Atsüren gibi başarılı illüstratörlerimizi, 1990'lı yıllarda ise bilgisayar ortamında tasarladıkları illüstrasyonlarla İbrahim Bagatur, Ahmet Özler, Erol Güneş gibi sanatçılarımızı söyleyebiliriz.

1960'lardan itibaren Mürşide İçmeli, Can Göknil, Mustafa Delioğlu, Saadet Ceylan, İsmail Kaya, Nazan Erkmen, Ferit Avcı, Feridun Oral gibi sanatçılarımızda çocuk yayınları alanında illüstrasyon çalışmalarını başarıyla sürdüren illüstratörlerimiz olmuşlardır.

BÖLÜM II

ÇOCUK KİTAPLARI

Tanımı ve Özellikleri

Resimli çocuk kitaplarını, sade, canlı, parlak renkleriyle, çocukların zevk alacağı, eğlenirken öğrenebileceği resimler ve metin diliyle hayal dünyasının kapılarını aralayan olağandışı hikayelerin bir arada olduğu öğretici materyaller olarak tanımlayabiliriz. Çocuk kitaplarının temel sorumluluğu, çocuklara resmin ve dilin anlatım olanaklarıyla kurgulanmış yeni yaşantılar sunmaktır. Türk Kütüphaneciler Derneği'nin (17-19 Nisan 1979) tarihleri arasında düzenlemiş olduğu Uluslararası Sempozyum'a katılan Fransız uzman Neveu, kitabın önemini açıklarken: “Kitap ancak çocuğun kişiliğine saygı gösterdiği sürece ideal bir iletişim aracıdır.” (Yavuzer H., 1985: 202). Bu açıdan çocuk kitapları, çocuğun dış dünyayla iletişim kurduğu bir araçtır ve bir birey olarak çocuğa saygısının olması, çocuğun gelişimi için önemli bir noktadır. Bununla birlikte kitap, çocukların duygu ve düşünce evrenini genişletirken, onlara saygı çerçevesinde dilin ve çizginin olanaklarıyla yaşamı ve insanı tanıtmaktır. Bu da, çocuk kitabı yazan ve resimleyen sanatçıların yüklendikleri görevin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Resimli çocuk kitapları, çocuğun resimlerdeki renklerin şiddetini hissedebilmeleri için, fazla mat ve de parlak olmayan ayrıca dayanıklılık açısından kalın gramajlı kağıtlara basılan kitaplardır. Bununla birlikte kitapların hacim ve ağırlık bakımından kolayca elde tutulmaya elverişlidir. Kapak ve cilt ise kitabın dayanıklılığını artıran başlıca unsurdur. Kitapların uzun süre kullanılması gerektiği göz önünde bulundurulduğunda cildin kalın gramajlı kartona basılması önemlidir. Bununla birlikte kapak; biçimiyle, rengiyle, tasarımıyla çekici olan ve salt bu nedenle çocuğa içerik hakkında bilgi veren bir kısımdır.

Çocuk kitapları, tipografik olarak normal aralıklı veya normalden daha geniş aralıklı satırlarla düzenlenen ve resimlerin büyük boyutta yer kapladığı tasarımlardır. Metinler kısa ve öz, resimler ise çocukların algılayış devresine uygundur. Çocuk kitaplarında kullanılan resimler 2-6 yaş çocuğu için en az “12 punto” okumaya başladıktan sonraki dönemde ise gittikçe küçülen yazı puntosuyla hazırlanırlar.

Kitaplardaki illüstrasyonlar; sade, açık ve konuya uygun çizilmiştir. Metinle ilgili kısım, uygun bir yerde resimlendirilmiştir. Bu uygunluk metnin uzunluğu ve bütünüyle ilişkilendirdiği için, sayfa düzeni bakımından ve metin resim ilişkisi anlamında bir bütün oluşturan tasarımlardır.

1932 yılında Paul Hazard iyi bir çocuk kitabının nasıl olacağı hakkında bazı prensipler ileri sürmüştür. (Hazard, P.,1932)

1. İyi bir eser sanatın ruhuna sadık kalmalı bilgileri doğru vermeli ve sade olmalıdır. Çocuklarda hayat boyu sürecek okuma arzusu uyandırmalıdır.

2. İyi bir kitabın çocukların seveceği biçimde resimleri bulunmalı; resimler, çocuklara huzur ve mutluluk vermelidir.

3. İyi eserler, çocukları aşırı duyarlı değil, hassas ve uyanık yapmalıdır. İyi eserler çocuklara doğada ve insanlarda var olan hiçbir şeyi küçümsememeyi öğretir.

4. İyi eserler, oyununun yüksek değerine saygı gösteren eserlerdir. Bilgi veren kitaplar örtbas edilmeye çalışılmış gramer ya da fen kitapları olmamalıdır. Bunun tam aksine; verilmek istenen bilgiyi çocuğa doğrudan vermeli ve çocuğun geleceği için temel oluşturacak eserler olmalıdır.

5. İyi eserler gerçek ahlak kurallarını taşırlar. Fedakarlık, sadakat dolu bir sevginin sonunda ödülünü aldığı kıskançlık, çekememezlik ve aç gözlülüğün ne kadar çirkin ve değersiz olduğunu gösterirler.

Hazard'ın edebi açıdan ele aldığı çocuk kitapları, metinle ilişkisi bakımından illüstrasyonlar içinde önemli maddeler içermektedir. Başarılı bir çocuk kitabının resimleri, yazılı anlatımın tıpatıp aynısı değil, özgün bir yorumla, kendine özgü renk ve biçim diline sahip olmalıdır. Nodelman'a göre ise bir resimli kitap üç farklı anlatım şeklini içermektedir; "Sözel anlatım, resimsel anlatım ve her ikisinin bileşiminden kaynaklanan anlatım şekli." (Nodelman, P. 1996: 240)

Başarılı bir metin, illüstrasyon bileşiminde her iki öge bir bütün olarak algılanmakta ve izleyen illüstrasyonları metnin tamamlayıcı bir parçası olarak anımsamalıdır. Ayrıca, illüstrasyonların kullanıldığı yazılı materyaller de metne dayalı ve resme dayalı anlatım şekli kaynaştırılmış olarak yer alırken her iki öge birbirini yorumlar nitelikte olmalıdır.

Çağdaş toplumların, resimli çocuk kitaplarına ne denli büyük bir değer ve önem verdiğini biliyoruz. Çocuğun yaşamının temellenmesinde gereksinim duyduğu bu kültürel değerleri, estetik değerler taşımalıdır. Bu konuda Aslier; "Resimlenmiş her çocuk kitabı grafik sanatının bir göstergesidir" der. (Aslier M., 1974: 34). Çünkü çocuk güzeli de, sahte ve çirkini de ilk kez kitaplarında görür, bu başlangıcın getireceği sonuçlar onların tüm yaşamını etkiler. Çocuk kitapları toplumun oluşumundaki temel yapı taşları gibidirler; çünkü sağlam temeller üzerine oturtulmuş bir toplum için çocuklukta edinilen estetik anlayış kültürün oluşumu üzerindeki etkisi büyüktür.

Resimli masal kitapları; peri masalları, fantezi, hayvan öyküleri (Fabl) ve gerçekçi öyküler olarak türlere ayrılırlar. Peri masallarının konusunu peri ve sihirden alan, çocuğu bambaşka bir hayal dünyasına sürükler. Cesaret, sevgi, iyilik, günah, kibirlilik gibi değerlerin çocuğa verildiği kitaplardır. Fantezi masallar ise, tümüyle hayal ürünüdür. Fantezinin konularını, doğa, insanlar, oyuncaklar, eşyalar, rüyalar, harikalar kısaca çocuğun fantastik dünyasına özgü masallardan oluşan kitaplardır. Hayvan öykülerinin anlatıldığı kitaplar ise, örnek alınması gereken çalışkanlık, cesurluk, tok gözlülük gibi değerlerin hayvan karakterler tarafından çocuğa verildiği kitaplardır. Gerçekçi öykülerin

bulunduğu kitaplar ile çocuğu heyecanlandıran, güldüren, romantik fakat daima olası ve akla uygundur. Çocuğa öğüt vermek yerine günlük olağan yaşamın gerçekliğini gösteren masallardan oluşur.

Çocuk ve Kitap İlişkisi

Çocuk; gelişim özellikleri, duygu, düşünce ve davranışları ile yetişkinden farklı, kendine özgü bir varlıktır. Onların yönlendirilme ve yapılandırılmaları yaşına ve bireysel özelliklerine uygun biçimde ve zamanında verilmelidir. Bunun için en uygun zaman 0-6 yaş arasındaki okul öncesi dönemdir. Psikolog ve pedagoglar, insan hayatındaki bu dönemi çok hızlı bir gelişme evresi olarak ele alırlar. Bu dönem içerisinde bedensel, ruhsal ve zihinsel gelişmenin bazen tek tek bazen üçünün bir arada yürüdüğü görülmüştür. Büyüklerin kurmuş oldukları dünyaya sürekli olarak kendini uyarlamaya çalışan çocuğun her dönem ihtiyaç duyduğu şey beslenme, sevgi ve kişiliğinin onaylanması olmuştur. Yine bu dönem içerisinde çocuğun kitapla olan ilişkisi, farklı amaçlarda ve şekillerde olmaktadır. Bu ilişki 6 yaşına kadar sistemli bir şekilde sürdürülebilirse çocuk okuma yazmayı öğrenmeden kitaptan nasıl yararlanabileceğini öğrenmiş olur. Çocuk okuma yazmayı öğrendiğinde kitaplardan yararlanma çocuğa daha büyük bir zevk verecektir. Haktanır ve Gürkan, okul öncesi dönemden başlayarak kitapla tanışan çocuğun, dış dünya ile arasında kurduğu bağlantıyı; “Okulöncesi dönemden başlayarak çocuklar dış dünyayla; dış dünyadaki olgu ve olayların büyük bir kısmıyla kitaplar aracılığıyla tanışırlar. Kitaplar onların dünyaya açılan pencereleridir.” (Haktanır G., & Gürkan T., 1997). Sözlerinden de anlaşıldığı gibi çocukların kitaplara en çok ihtiyaç duyduğu, okumayı öğrendiği 6 yaş dönemine gelinceye kadar geçirdiği devredir ki bu dönem de her yaşın kitabı ayrı olmalıdır. Çünkü çocuk içinde yaşadığı dünyayı tanıırken her yaşta ayrı konulara ilgi duyar. Onun için kitaplar hareketli olayları içermelidir. Okul öncesi çocuk kitaplarının en önemli özelliği, görsel oluşudur. Bir başka deyişle, resimlerden oluşan kitaplardır. Bunun yanında kitabın başlıca amacı; çocuğa okuma alışkanlığı, okuma kültürü ve estetik zevkleri de vermek olmalıdır. Çünkü okulöncesi

dönemdeki çocuklar, kitaplarla düşünme, konuşma becerilerini geliştirirken, dış dünya ile ilgili kavramları kitaplardaki illüstrasyonlar aracılığıyla öğrenirler. Bu nedenle kitap okunurken karşılaşılan yeni kavramların anlamı çocuğa anlatılmalıdır. Böylece çocuk resimlerle kavramları birleştirmeyi ve kavramlar arasında ilişki kurmayı öğrenecektir. Okul öncesi çocuğa göre 7-11 yaş çocuğunun ilgileri değişiktir. Animistik evreden çıkan çocuk hayali ve gerçek üstü nitelik taşıyan masallar ve hikayelerle ilgilenmeye başlar.

Kitabın konusu ve resimleri çocuğun ilgisini çekecek nitelikte, hareketli ve daha çok metne dönük tasarımlardan oluşur. Çağdaş yaşamı destekleme derneği ise okul dönemindeki çocuk ve kitap arasındaki ilişki ile ilgili olarak;

Okumayı öğrendikten sonra kitapla çocuk arasında dolaysız iletişim kurulur. Harflerin ötesinde heyecan uyandırıcı, şaşırtıcı, renkli, fantastik dünyaları kimsenin yardımı olmadan kendisi çözmeye başlar. Böylece kitabı kendine ait olan bir olgu olarak yaşar ve benimser. (Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yay. 1990: 52)

şeklinde açıklamıştır. Bu nedenle, çocuk kitapları yazan ve çizen sanatçılar, çocuğun dünyasını tanımalıdır. Okulöncesi döneme ait kitaplar metinden çok illüstrasyon ağırlıklı oldukları için çocuğun, her bakışta kendiyile ilgili ayrı bir ayrıntıyı görmesi ve algılaması bakımından önemli bir unsurdur. Çocuğun okumaya başladığı 7-14 yaş döneminde kitaplar ise tamamen metne bağlı illüstrasyonlardan oluşmaktadır. Yine bu dönem çocuğu içinde illüstrasyonlar okuma isteğini uyandırmak için önemli materyallerdir. Aslıer, çocuk kitaplarındaki illüstrasyonların önemini; “Çocuk kitapları yalnız resimli, çok resimsiz, az yazılı, az resim çok yazılı olabilirler. Fakat hiçbir zaman resimsiz olamazlar. Olmamalıdır.” (Aslıer, M., 1983: 44). Belirtirken çocuklar için hazırlanan kitapların resimli materyaller olduğunu vurgulamıştır. Çocuğun gelişim evrelerine baktığımızda kitapların ve illüstrasyonların onlara nasıl katkıda bulunabileceğini görürüz. Bu nedenle çocuğa, yaşına uygun olarak resimli kitaplar verilmelidir. Resimlerde renk ve anlaşılabilirlik ise dikkat edilmesi gereken unsurlardandır. Çocuk kitaplarında, çocuğun yaşına ve seviyesine uygun bir dil kullanılmalıdır. Bu noktada çocuklar için yazı yazan ve çizen sanatçıların çocuklar kadar zengin bir hayal gücüne sahip olmaları

önemlidir. Hikayelerin konusu ve illüstrasyonların anlatım gücü çocukların anlayışlarına göre ve ilgi çekici olmalıdır. Çünkü çocuk Karakaya'nın da belirttiği gibi; "Çocuk kitapta kendisiyle ilgili olanı aramaktadır." (Karakaya Z., 1999: 176). Çocuklar büyürken, zihinsel yapıları da gelişir ve realizm yolunda bir adım atarlar. Bu nedenle onların gelişim evrelerine ve ilgi alanlarına göre kitaplarla tanışmalarını sağlamak onların ilgilerini çekecektir. Onlara geçmişte okunan ve açıklanan hayali masallar ilgilerini çekmemeye başlar. Altı yaşına kadar gelen bir çocuk kendisine kitap okunmasını ister ve yaşına uygun hikayelerden hoşlanır. Daha sonra yaşı büyüdükçe macera, savaş, komedi ve genel bilgi veren kitapları tercih eder. Bu anlamda çocuk, kitabında kendi küçük yaşamına ait parçalar aramaktadır. Okulöncesi ve ilköğretim birinci devre yıllarındaki çocuklara hazırlanan kitapların, çocuğun görsel algısının gelişmesi; onun görme, duyma, duyumsama, düşünme ve düşünme yetilerini harekete geçirmesi beklenir.

Bütün bunların yanı sıra iyi bir çocuk kitabı, çocuğun resme, dramatik etkinliklere, müziğe, diğer güzel sanatlara karşı ilgi duymasına da yardımcı olmalıdır. Konular, hikaye düzeni içinde çocuğun gerçek hayatta bilgisi olduğu, tanıdığı şekilde işlenmeli ve eğlendirici bir şekilde anlatılmalıdır. Ayrıca hikaye kahramanları, çocukların kendilerini özdeşleştirebileceği kişiler olmalıdır.

0-6 Yaş Çocuğun Kitaplara Olan İlgisi

İsviçreli pedagog Piaget, çocukların gelişimlerini evrelere ayırmıştır ve doğumdan iki yaşına kadar olan devreyi "duyusal, devinimsel devre" (Alpöge G., 2003: 32) olarak tanımlamaktadır. Bu devrede düşünce hareketle eşanlıdır. Bu dönem çocuğunun dünyası kendine dönüktür ve onun için önemli olan gördüğü, duyduğu, dokunduğu, tattığı ve kokusunu aldığı şekillerdir. Bu dönemde onlara dokunabilecekleri tahta, kumaş, mukavva kitaplar sunabiliriz. Nemli olan kitaplarla tanışmalarıdır. Yapa Yayınları'nın da

bu yaş dönemi çocuklarına alınması gereken kitapların özellikleri hakkında belirttiği gibi;

6. aydan 2-3 yaşına kadar çocuğa sağlam karton veya bez kitaplar alınmalıdır. Bunlar genellikle öğretici kitaplardır. Ve sadece resimlerden oluşmaktadırlar. Çocuğa çevresini tanınması için yardımcı olurlar. Çocuğun yaşamında yer alan aile, arkadaş, oyun, giysi, beslenme, temizlik vb. gibi ana kavramlar çocuğa resimlerle öğretilir. Çocuğun bu dönemde dili hızlı geliştiğinden karton veya plastik kitaplardan sonra basit öykülere geçilebilir. (Yapa Yayınları)

Okunan öyküler basit olmalı ve öyküden çok anlatanın ses tonu önemlidir. Piaget, bir sonraki devreyi ise iki yaşından yaklaşık yedi yaşına kadar süren “işlem öncesi devre” (Alpöge, G., 2003: 32) olarak adlandırmaktadır. Bu devrede çocuk taklit etmesini öğrenir. Sınıflama ve gruplama bu dönemde öğrenilir. Ayrıca bu dönemin bir başka özelliği ise çocuk, animistik yapıya sahiptir ve bu nedenle cansız nesneyi canlı kabul eder, onlarla ilişki kurar, konuşur, onları dinler. Zihinsel gelişimi devam eden çocuk bir üst düzeye ulaşmaya kadar yaşayan ve yaşamayan nesnelere arasında ayrım yapamazlar. Kısaca açıklamak gerekirse çocuğun dünyası, “Alice Harikalar Diyarında” ki dünyadan çok farklı değildir. İlk çocukluk döneminde görülen bu özellikte çocuklar, güneşin, ayın, rüzgarın ve bulutların canlı olduğunu söylerler. Çünkü bütün bu nesnelere kendi kendilerine hareket edebildiklerini görürler ve dolayısıyla kafaları karışır ve onların canlı olduklarını düşünürler. Aynı şekilde kitaplarındaki kahramanları ve geçen olaylarında canlı olduğunu düşünerek onlardan etkilenirler. “Dodson” çocuğun okulöncesi dönemi hakkında;

Çocuk altı yaşına geldiğinde, kişiliğinin temel yapısı oluşmuş durumdadır ve onun ne tip bir insan olacağını, büyüdüğü zaman başarılı olup olmayacağını, ne tarz bir insanla evleneceğini ve bu evliliğin ömürlü olup olmayacağını büyük ölçüde belirleyen etmen, çocuğun altı yaşındaki kişilik yapısıdır (Dodson, F., 1997: 10)

Belirttiği gibi 6 yaşına kadar çocuğunun kitaptan öğrendiği dünya onun hayatını sürdürebilmesi için bir temel oluşturmaktadır. Çocuk, öyküleri dinlerken kitaptaki resimlere bakmak hoşuna gider. Çocuk severse öyküyü ya

da resimleri birden fazla dinlemeyi isteyebilir ve tekrar tekrar dinlemekten sıkılmaz. Kendisine okunan öyküyü kitaptaki resimlerden izler. Bu resimler onlar tarafından kolay algılanan, açık seçik yazılmış ve parlak renkli özenli resimler olmalıdır. Çünkü özenle hazırlanmış resimli çocuk kitapları, çocuğun çevresini tanımasını sağlar. 3-4 yaş çocuğu ise çevresiyle ilgili sorular sorar, bu yaşlardaki çocuklar için uygun olan yine bol illüstrasyonlu ve kısa metinli kitaplardır. Öykü ya da masal da konu basit olmalıdır. Doğa ve hayvan öykülerine ilgi duyarlar. 4 yaşından sonra, eğlenceli, serüvenleri içeren kitapları da sevebilirler. Şiir ve tekerlemeler onların dil gelişimine, hayal gücüne ve ritim duygusunu gelişimine katkı sağlar.

Okulöncesi dönemi kapsayan bu dönemde çocuklar yeni kavramları illüstrasyonlarla öğrenirler. Kitaplardaki yazılar genellikle kısa cümleler ve onlara yabancı olmayan kelimelerden oluşur. Ama genelde çocuğun deneyimi olmadığı için bilemediği kelimeler çıkar. Çocuk bunları kitaplar sayesinde öğrenir ve sözcük dağarcığı gelişir. Resimlerin yardımıyla dikkatlerini daha uzun süre kitapta tutabilirler ve öyküyü sonuna kadar dinleyip anlayabilirler. Böylece dikkat süreleri giderek uzar. Bu yaş çocuğu kitaplarından, dinlemeyi ve çevreleri hakkında yeni şeyleri öğrenirler.

7-11 Yaş Çocuğun Kitaplara Olan İlgisi

Piaget' e göre "Somut işlem devresi" (Alpöge G., 2003: 33) olan yedi ve on bir yaş arasını kapsayan bu dönem çocuğu artık mantıklı düşünmeye başlar. Bir olayı çeşitli yönleriyle düşünebilen çocuk, iki boyutu birden algılamaya başlar. Zaman ve mekan kavramı gelişen çocuk, değer yargılarını anlar ve kendi değer yargılarını geliştirmeye başlar. Değişmezlik ilkesine ulaşan çocuk, artık nesnelere algısal olarak özümlemekten çıkmış, kavramsal olarak özümlemeye başlamış demektir. Bunun yanında, tümdengelim yöntemiyle de akıl yürütebilmektedir. Gene de, bu yaş dönemi için çocuk somut gerçekliğe bağlıdır. Bu nedenle çocuğun, okuma alışkanlığı becerisini elde edebilmesi

için, okulöncesi dönemde, çocukta kitap sevgisinin ve bilincinin oluşması gerekmektedir. Kitap, çocuğun yaşamının bu evresinde, onun eğitim sürecini bütünleyen, dilsel ve görsel dünyasını zenginleştiren bir oyun ve eğlence aracı olmalıdır.

Çocuğa, yazınsal metinlerle kurdukları iletişimin bu ilk evresinde, daha çok ilgi ve beğenilere yanıt veren; resim, dil, kitap sevgisi kazandıran, konuşma ve dinleme yeteneği uyandıran, eğlendirici, bellekte kalıcı özelliği olan kısa metinlerden oluşan kitaplar verilmelidir. Bu dönemde onların ilgilerini, daha çok konuları kişisel ve sosyal problemler üstünde duran kitaplar çeker.

Evrimi

Dünyada Resimli Çocuk Kitapları Evrimi

Batı'da ilk çocuk kitapları 15.yy'dan itibaren yayınlanmaya başlamıştır. O dönemde kitaplar, çocukların zevkle okuyabileceği öykülerin yerine dini konuludur. Çünkü zevk için okunan kitapların, ahlaki değerleri yıkacağı ve tembelliğe neden olacağı düşüncesi hakimdir. Bu düşünceyle James Janeway çocuklara kitaplar hazırlamıştır. “Çocuklara Hatıra, Birçok Gencin Neşe İçinde Ölümü, Matem ve İbret” adlı eserleri sıralayabiliriz.

Batı ülkelerinde 1889'dan itibaren ilk resimli masal kitabın, Andrew Lang tarafından yazılan ve H.J. Ford, G.P. Jacomb Hood tarafından resimlenen, Longman yayınevi tarafından basılan “Mavi Peri Masalları” “The Blue Fairy Book” adlı kitap olarak tanık olmaktadır. Hayal gücü zengin resim ve metinlerden oluşan bu kitap, çocuklara fantastik bir dünya sunmaktadır. Ancak, yayınlanan İlk resimli kitabın 1658'de Nürnberg'de basılan “Resimlerle Görülen Dünya” olduğu kanısı, Kaya'nın da belirttiği gibi;

Alman Eğitimci Johann Amos Comenius, (Orbis Pictus) Resimlerle Görülen Dünya adlı ilk resimli çocuk kitabını yayımladı. Latince ve Almanca dillerinde resimleri ağaç kalıplara oyulup

basılan kitap, okuma yazma öğretmek amacıyla yapılmıştı. (Kaya İ, 2003: 35)

Günümüzde de hala geçerliliğini korumaktadır. 16. y.y.'da metal gravür kalıplarının kitap resimlerinin çoğaltılmasında kullanılmasıyla illüstrasyonlar daha zengin ton ve renge kavuşmuştur. 1789 yılında Münih'li Senefelder tarafından taşbaskı yönteminin bulunmasıyla, günümüzde de kullanılan ofset tekniğinin temeli atılmış ve illüstrasyon baskılarındaki renk ve ton zenginliği artmış, 19. y.y.'ın ikinci yarısından itibaren resimli çocuk kitaplarındaki nitelik ve niceliksel gelişme hız kazanmıştır.

Mavi Peri Masalları, illüstrasyon çalışması (Lang , A. 1965: 9) (Resim 11)

Edmond Evans tarafından hazırlanan kalıplarla 1853’de George Faxter tarafından uygulanmıştır. Üç rengin kullanıldığı bu tasarımlardan sonra, kitap illüstrasyonlarında hızlı bir gelişim başlamıştır.

19. y.y.’ın ilk önemli örneği olan “Kelebekler Balosu” adlı eserin hangi sanatçı tarafından resimlendiği bilinmemektedir. Bu dönemin önemli illüstratörleri; Edmund Evans, Walter Crane, Randolph Caldecott and Kate Greenaway George Cruikshank, Richard Doyle, John Leech’tir.

George Cruikshank, The Loving Ballad of Lord Bateman 1839 (Kingman F., 1967: 87)

(Resim 12)

Dünya savaşlarından sonraki dönemde, hızlı sanayileşme, resimli kitapların tasarımına da farklı bir yaklaşım getirmiştir. Bu dönem sanatçıları , o güne kadar yapılan çalışmaları yeni baştan ele almıştır. Resimli masal kitaplarının resimlenmesi işinin, bir uzmanlık konusu olduğu ya da olması gerektiği yine bu dönemde kavranmıştır. 1950’li yıllarda ofset baskı tekniğinin

gelişmesiyle de, illüstrasyonların tasarımının hızla gelişmesine sebep olmuştur. Bu dönem illüstratörleri olarak; “LeoLionni, Erik Blegvad, Leonard Everett Fisher, Adrienne Adams, Françoise, Hans Fischer’i” gösterebiliriz. (Kingman F., 1967: 87)

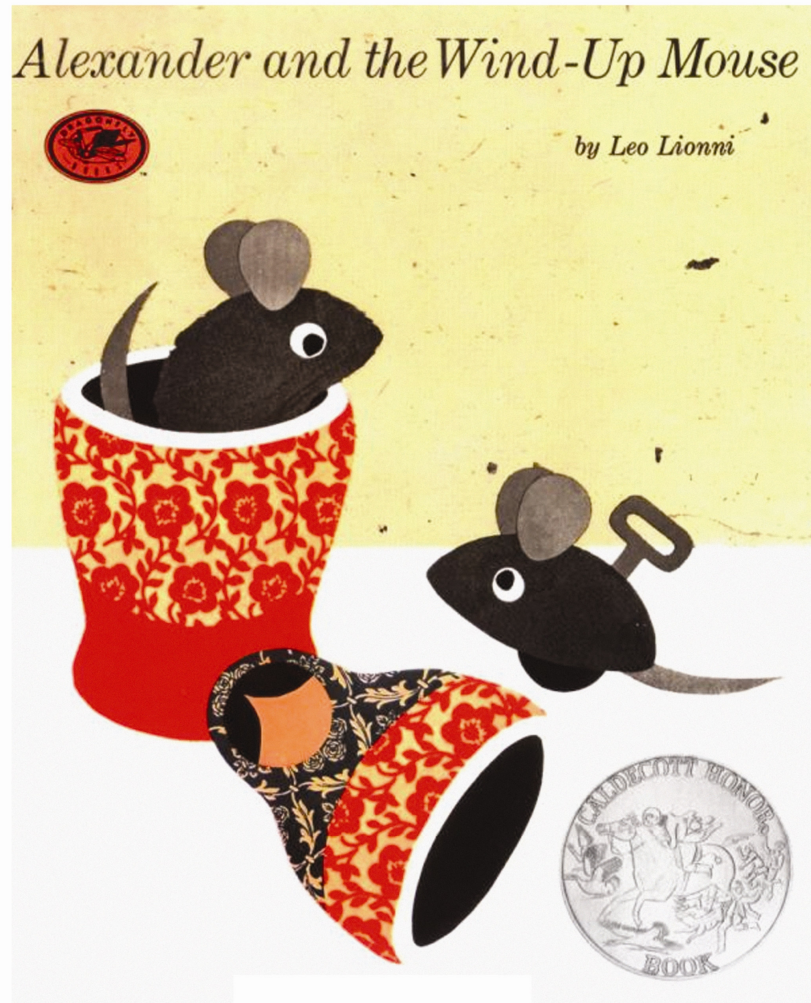
Ofset baskıdaki ilerlemeler devam ederken, diğer bir teknik ilerleme de fotoğraf makinesinin kullanım alanlarının belirginleşmesi ve buna bağlı olarak illüstrasyon çalışmalarına ortam hazırlaması olmuştur. Böylelikle kitap illüstrasyonlarının tasarımı için yeni bir teknik uygulama olanağı doğmuştur. Anlık görüntünün resmedilmesi, objelerin fotoğraf sonrası pratik bir biçimde düzenlenebilmesi, tasarımcıların görüş alanını değiştirmiştir. Bu durum Berger’e göre şöyledir; “Görünen nesnelere başka bir anlama gelmeye başladı. Bunlar hemen resimlere yansıtıldı.” (Berger J, 1982: 18)

Böylelikle söz konusu olan illüstrasyon çalışmalarında fotoğrafın kullanılmasıyla yeni bir boyut eklenmiş oldu. Avrupa’daki resimli masal kitapları da, özellikle 1950’li yıllardaki sanatçıların teknik çözümlenmeye nasıl yaklaştıkları, tasarımlarını oluştururken hangi teknikleri tercih ettiklerini birkaç örnekle açıklayalım:

Leo Lionni, illüstrasyonlarında kolaj tekniğini kullanan sanatçı, büyük ustalıklar sergilemiştir. Kitap tasarımları oluştururken, ilk önce resimleri daha sonra kitabın boyutlarıyla birlikte düşünerek yola çıktığını belirtmektedir. Bu konuyu çözümledikten sonra, çocukların çok parlak renklerden hoşlandığını bilerek resimlerinde renk problemlerini çözümler. Buna rağmen çok parlak, canlı renkleri bir arada kullanmaktansa, gerekli olanların bir denge içinde sunulmasına özen göstermektedir. Bu nedenle renk şiddetini azaltacak bilgilerden hareket eder. Sanatçı için önemli olan renk bilgisinin uyumlu bir şekilde kullanılmasıdır.

Blegvad, siyah ve renkli çalışmalarında illüstrasyonlar çizgi tekniğinde resimlemiştir. Tasarımları geleneksel illüstrasyonun devamı olarak görülmektedir. Resimlerinde küçük bir çocuğun yaşamında bulunan pek çok ayrıntıya yer verir.

Leonard Everett Fisher, aynı zamanda yazar olan Fisher'ın kendisinin yazıp resimlediği ilk eserleri "A Book of Fire Engines"tir. Genellikle eserlerinde ilginç görünümlü ve detayları fazla olan karakterler yaratmıştır. İllüstratör Adams da detaylara dikkat eder ve çocukların doğayı gözlemlemesini tıpkı Fisher gibi renklendirir birlikte çizgilerle resmeder.

Leo Lionni , Alexander and the Wind-Up Mouse, kitap kapağı illüstrasyonu (Lionni L., 1987) (Resim 13)

Bu dönemde litografi baskının gelişmesi çok çeşitli basım tekniklerini beraberinde getirmiştir. Resimli masal kitaplarının illüstrasyonlarında,

çizgilerle boyama, ince çizgileri kullanarak çizgilerle kompozisyon oluşturma, karakalemle boyama, renkli boyama kalemleri, ofset baskıda fotoğrafçılık ve kolaj ile oluşturulan özgün illüstrasyonlar özgür yaratımlara olanak vermiştir. Fischer ise daha çok canlı gibi duran horoz ve kedileri özgün çizgileri ile yeri doldurulamayacak tasarımlar oluşturmuştur.

Doğu Avrupa ülkelerinden Polonya, Çekoslovakya ve Macaristan'da ise çocuk kitaplarının, kültürlerinde önemli ve değişmez bir yere sahip olduğunu görmekteyiz.

Adolf Born, Petka z prirodopisu a jine macourkoviny çocuk kitabı illüstrasyonları
(Born, A.) (Resim 14)

Avrupa'da özel bir yere sahip olan çek kitap resimleri hakkında, Gönüllü tezinde;

Çek kitap resimleme sanatı ile uğraşan her nesil, kendinden bir şeyler kattı. Kendi grafik stili ve edebi eseri yorumlayış tarzıyla her nesil birbirini etkiledi. Resimleme değerinin belirleyicisi olarak ilk sırayı grafik dili aldı, son on yılda ise yeni bir kriter olarak edebi eseri daha derin ve anlamlı bir şekilde algılama yetisi, daha ön sırada yer almaya başladı. Resimleyen kişi, kendi deneyim ve tarzını vurgulamaktansa, ilgili kitabın karakterini yansıtan grafik dili yaratmaya çalışıyor. (Gönüllü, B., 2004:37)

şeklinde açıklama getirmiştir. Çekoslovakya'daki illüstrasyon sanatçıların en önemlisi Jiri Trnka'dır. Adorf Zabransky, Karel Svolinsky,

Ota Janecek, Antonin Strnadel, Eva Bednarova gibi tanınmış isimlerin yanı sıra Helena Zmatlikova yaptığı küçük çalışmalarla, Miraslav Lukavsky Perileriyle ve Ceske Pohadky Peri Masallarıyla, Jaroslav Lukavsky, Josef Palacek, Adolf Born ve bilhassa Petka z prirodopisu a jine macourkoviny adlı kitabı ile Bratislava İllüstrasyon Bienali'nde (BIB) Altın Plaket kazanan Jan Kudlacek en önemli illüstrasyon sanatçıları arasındadır.

Çekoslovakya'da ki kitap resimlerinin ve sanatçılarının başarısı, yalnızca çalışmalarının devamlılığına ve illüstrasyonlarının metinle olan ilişkilerine bağlı değil de, kitap resimleme sanatının gelişiminin alt yapısına bağlıdır. Aynı zamanda genç nesil Çek sanatçıları arasında dikkati çeken çalışmalar, Robert Dubravec'in renkli ahşap oymaları, minyatürleri anımsatan resimleriyle Albin Brunovski, Miroslav Cipar, Bologna'daki resim sergisinde resimleriyle adından bahsettiren Josef Balaz Bratislava İllüstrasyon Bienali'nde (BIB) iki kez altın plaket alan Ondrej Zimka, Dusan Kalay, Letele Sokoli nod Javarinou (Javorina'nın Üzerinde Şahinler Uçar kitabı illüstrasyonlarıyla 1973 yılında BIB'de Altın Elma kazanmıştır. Bunlar kadar önemli Çekoslovak kitap resimleri ise Viera Bombova'nın Onrova Stupaj (Devin Ayak İzleri) ve Janko Gondasik a zlata pani (Jonko Gondasik ve Altın Karısı) adlı peri masalları için yaptığı dekoratif resimler örnek gösterilebilir. Çekoslovak sanatçılar tarafından resimlenen kitaplar sadece bir iletişim aracı olarak değil de aynı zamanda estetik yaşamın birer parçası olarak saygı duyulması gereken eserlerdir.

Polonya'daki çocuk kitapları resimleme sanatı ise dinamik, yaratıcı ve resimseldir. Polonya kitap resimleri hakkında, Gönüllü tezinde; "Duygudur; korkunun yarattığı ürpertiden veya kötü ruhlardan çok meleksidir." (Gönüllü B., 2004: 78) söz etmektedir. Şeytan gibi kötü karakterlerin anlatıldığı kitaplarda bile mizahi bir yön bulunması çocuklar için iyi birer örnektir.

Bununla birlikte Polonyalılar'ın açtıkları sanat kitapları sergisi, eğitime verdikleri değer ne denli büyük olduğunun kanıtlar. Bu sergilerden biri de Wrocław Ulusal Müzesi'nde açılan Polonya Halk Sanat Kitaplarının Otuz Yıl

Sergisidir. Sergide illüstrasyonları bulunan Polonyalı illüstrasyon sanatçıları, Andrzej Strumillo'nun Rus Korku Hikayeleri antolojisine yaptığı şiirsel resimler, Olga Siemaszkowa'nın Ters Yüz Olan Prenses için yaptığı enerjik ve ilgi çekici resimler, Jan Mlodezenic'in Steinbeck'in İnci'si için yaptığı resimler grafik anlatım yönünden güçlü illüstrasyonlardır. Polonya'da kitap resimlemede usta sanatçılara örnek olarak;

Stanny Wilkon, Mlodozenic, Siemaszkowa, Jawarowski, Boratynski, Rycklicki, Wilbik, Rechowicz, Mroz, Grabianski, Majchrzak, Truchanowska, Gawryo, Witwicki, Konwicka, Butenko, Freudereich-Piekarska, Zkowska ve bu sanatçılar kadar önemli pek çok isim...(Gönüllü B., 2004: 79)

Bu sanatçılara ek olarak, Josef Wilkon, Elzbieta Murawski ve Marian Murawski'nden söz edebiliriz. Murawski'ler, illüstrasyonlarında birçok benzer özelliği kapsayan dil bakımından ortak bir anlatım tarzları bulunmaktadır. Ancak bu dili kendi yapıları doğrultusunda farklı biçimlerde kullanırlar.

Marian Murawski resimlerindeki kompozisyonlarında, renk demetinden çok, nesnelere duygusal değerleri yerine yapılarını vurgulayan düz çizgilerin oluşturduğu sentetik çizimler kullanır. (Gönüllü B., 2004: 101)

Katalin Szegedi, çocuk kitabı illüstrasyonu (Szegedi, K.) (Resim 15)

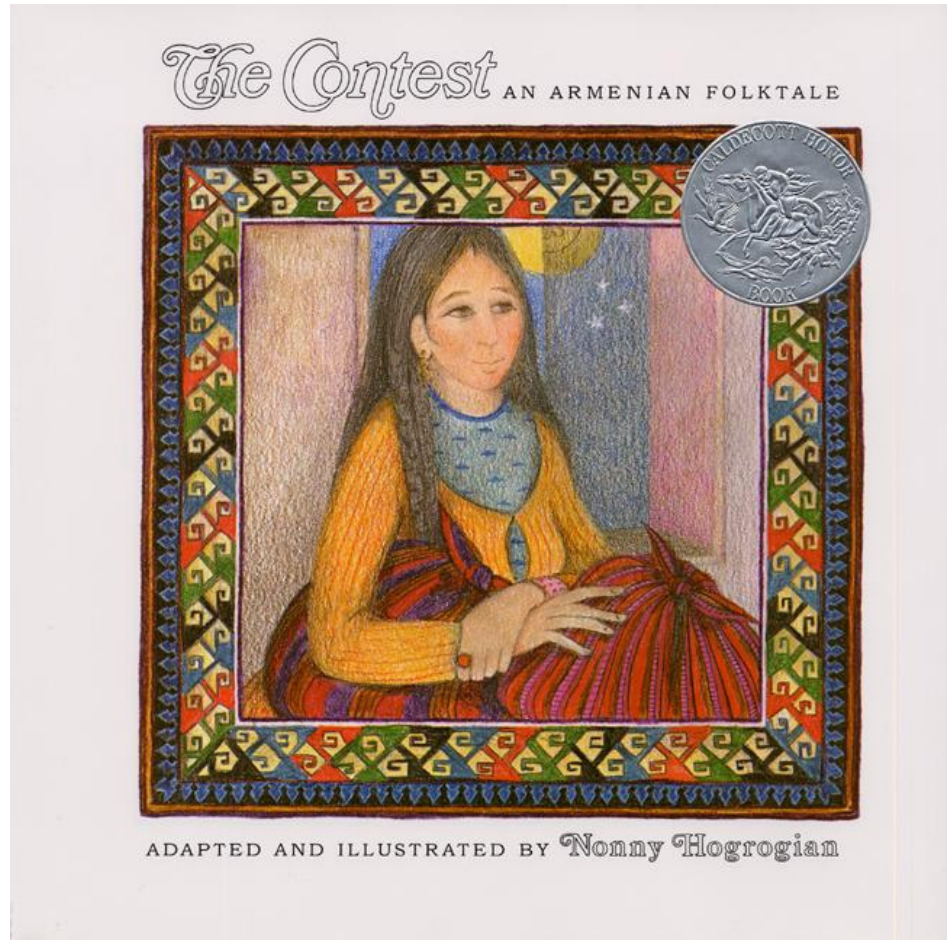
Macaristanlı kitap resimleme sanatçıları olarak William Andrew Pogany, Paul Galdone, Krisztina Renyi ve Katalin Szegedi'nin illüstrasyonları örnek gösterilebilir. Çocuk kitapları resimleyen Szegedi'nin kendine has renkli üslubu çocukların sevebileceği onların yaşamına özgü küçük ayrıntılardan oluşmuştur. Renyi ise , Macaristan halkına özgü öğeleri içinde bulunduran resimler yapmış ve eserlerinde suluboya, pastel, baskı teknikleri olarak da aquatinto, serigrafi ve litografi baskıyı kullanmıştır.

Krisztina Renyi, çocuk kitabı illüstrasyonu (Renyi K.) (Resim 16)

Amerika'da çocuk kitapları illüstrasyonları Avrupa'daki geleneksel illüstrasyonun devamı olarak görülebilir. Bir çok illüstrasyon sanatçısının, göçmen olarak gelip Amerika da illüstratörlük yapması, onların beraberlerinde getirdikleri gerek üslupları yönünden gerekse geleneksel tavırları yüzünden çeşitlilik yaratmıştır.

Nonny Hogrogian, Fernando Krahn, William Steig, William Pene Du Bois, Margot Zemach, Arnold Label Amerika'da çocuk kitabı resimleyen illüstrasyon sanatçılarıdır. Kendi yaşadıkları kültürün özelliklerini taşıyan illüstrasyonlarını çocukların beğenisine sunmuşlardır.

Nony Hogrogian, Armenian Folktale kapak illüstrasyonu (N, Hogrogian) (Resim 17)

Binbir Gece Masalları, Çin Hindi'nden başlayıp Hindistan, İran, Irak, Suriye, Mısır ve Anadolu'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada anlatılmış; hükümdarların emriyle yazdırılmış; dilden dile aktararak engin bir hayalin ürünü olarak karşımıza çıkmışlardır. Çocukların hayal gücünün gelişmesi ve örnek olması bakımından bu masallar doğuya özgü anlatım diliyle çocuklar tarafından her zaman ilgi odağı olmuşlardır. Bu Masallar, bütün dünya edebiyatını etkilemiş, büyük yazarlara esin kaynağı olmuş, hatta bu masalları kendi geleneklerine göre yorumlayarak Batı Klâsikleri diye bildiğimiz birçok eser meydana getirmişlerdir. Örneğin; sihirli saksıya sahip olan yün eğirici fakir kız, batıda “Kül Kedisi”, “Sindrella” olarak karşımıza çıkıyor. Gemici “Simbad”ın başına gelenler sanki “Robinson Crosue”in ıssız adasında geçiyor.

Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de, hem kendini hem de ülkesinin kızlarını kurtarmak için “Şah Şehriyar” a bin bir gece boyunca iç içe masallar, öyküler, anekdotlar anlatan Şehrazad'ı ve onun anlattığı Simbad'ı, Ali Baba ve Kırk Haramiler'i, Alaaddin'in sihirli lambasını, lambanın cinini bilmeyen yoktur. Kuşaklar boyu sadece insanların hayal dünyasına sürükleyen, hem geçmişte hem de günümüzde dünya edebiyatını en çok etkileyen kitapların başında gelen Binbir Gece Masalları'nın çeşitli illüstratörler tarafından resimlenmiş, günümüzde de resimlenmeye devam etmektedir.

Japonya'daki resimli kitapların ortaya çıkışıyla ilgili olarak Gönüllü tezinde;

İlk Japon resimlemeleri, Japonya'da yaşanan ani kültür patlamasıyla ortaya çıktı. Bu illüstrasyonlar başlarda “emakimon” adı verilen resim ruloları biçimindeydiler. Bu, peşpeşe sıralı sahnelerle öykü kurma fikri hala Japon çağdaş ressamının kurgusunda yer alır. (Gönüllü B., 2004: 159)

Bu rulo şaheserlerinden biri, Kuşbakışı (Fukinukiyatai) aslı çok etkili bir tekniğin kullanıldığı Genji'nin Hikayesi'dir. Bu teknikte bir mahkeme salonunun ya da kapalı bir odanın içinde neler olup bittiği kuşbakışı olarak gösterilmiştir. Ünlü rulolardan bir diğeri ise, neredeyse tamamı siyah

mürekkeple yapılmış olan Choju Giga'dır. Heyecan, mizah dolu bir dünyadaki maymun, tavşan ve kurbağaların serüvenlerini betimlemektedir.

Choju Giga, çocuk kitabı illüstrasyonu (Giga, C.) (Resim 18)

Japonya'da çocuklar için tasarlanan ilk resimli kitap 1648 yılında tasarlanmıştır. Bunu 1666 yılında 22 ciltlik resimli bir çocuk ansiklopedisi izler. Bu, Comenius'un Orbis Pictus' un yayınlanışından yedi yada sekiz yıl öncedir. Bu kitaplardan sonraki iki yüzyıl boyunca Japonya'daki resimli kitapların altın çağı olmuştur. Resimlemelerin çoğu Ukiyoe sanatının ruhu ile doludur. Japon kitap resimleri 1860'lı yıllara kadar yabancı kültürlere kapılarını kapatmıştır.

İkinci dünya savaşından sonraki dönemde Japon illüstratörlerin, Amerika illüstrasyon sanatından etkilendiği görülmektedir. Bu illüstratörlerden olan Osamu Tezuka karakterlerini genellikle büyük gözlü, uzun bacaklı olarak çizmiştir. Bu açıdan, Tezuka'nın karakterleri, Disney'in çizimlerine benzemektedir. Yattığı karakterlerinde Disney'in Japon illüstratör Tezuka üzerindeki etkisi olabilir.

Japonya'da çağdaş çocuk kitapları illüstrasyonları batılılaşma sürecindedir. Buna rağmen kendi öz kültürüne ait motifler taşımaktadır. Sanatçıların vazgeçemedikleri teknik olarak suluboya çağdaş illüstrasyon sanatçıları tarafından da kullanılmaktadır.

Nana Furiya, çocuk kitabı kitap kapağı illüstrasyonu, (Furiya, N. 1997). (Resim 19)

Türkiye’de Resimli Çocuk Kitapları Evrimi

Türkiye’de çocuk kitapları resimleme konusundaki gelişmeler, edebiyatımızla yakından ilgilidir. İslamiyet ve Batı uygarlığı etkisinde kalan edebiyat dünyamız gibi çocuk kitapları da kendilerine bundan düşen payı almıştır. Minyatürde rastladığımız ilk resim çalışmalarını kitap resimlemelerine başlangıç kabul edecek olursak, günümüze kadar kitap resimlerinin geçirdiği evreleri inceleme olanağı bulabiliriz.

Çocuk yayınlarına ilginin, Tanzimat’tan sonra başladığı görülmektedir. 1870’li yıllarda yayımlanan gazete ve dergilerin çocuklara özel sayfaları ve ekleri ile bağımsız çocuk dergilerinin de ortaya çıktığı bu dönem, çocuk

yayınları için bir başlangıç sayılmaktadır. Tanzimat dönemi aydınları, bir yandan Batı edebiyatını Türk toplumuna aktarırken diğer yandan da kendi Edebiyatımızı, özellikle halk edebiyatını bulmaya, öğretmeye ve geliştirmeye yönelmiştir.

Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk on yılında yayın hayatıyla ilgili en önemli olay Harf Devrimi'dir. Harf devrimi ile birlikte başlayan eğitim - öğretim seferberliği, Türk Halkı'nı okur - yazar yapma çabasına hız kazandırmıştır. Başlangıçta alfabe ve okuma kitabı türünden eserlerin yayınlandığı bu ilk dönemden sonra çocukların ve gençlerin severek okudukları pek çok çocuk kitabı yazarı eser vermeye başlamıştır.

İlk grafik tasarım sanatçılarımızdan olan İlhap Hulusi Görey tarafından 1937 yılında kapak resmi tasarlanan ve iç sayfa resimleri de Ramiz Gökçe tarafından çizilen "Alfabe" resimli kitapların en nitelikli örneklerinden biridir. Erkmén'in de belirttiği gibi Cumhuriyetle birlikte gelişen çocuk yayıncılığının ilk çizerleri; "Cemal Nadir ve Ramiz Kamlık karikatürleriyle, Ercüment Kamlık" (Erkmén N., 2000 : 183) ise resimleriyle çocuk eğitimi seferberliğine özgün eserlerle katkıda bulunmuşlardır. 1930'lardan sonra yazarlarımızın çocuk romanı yazmaya karşı ilgili ve istekli oldukları görülür. Bu eserlerden bazıları şunlardır: Bağrıyanık Ömer Mahmut Yesari, 87 Oğuz Nimet Rakım Çalapala, Köprü Altı Çocukları Huriye Öñiz, Tahtları Deviren Çocuk İskender Fahrettin Sertelli, Türk İkizleri Cahit Uçuk.

Cumhuriyet'in ilânıyla birlikte, güzel sanatlar akademisi öğrencilerinin yurt dışında eğitimlerini tamamlayarak ülkemize dönmelerinden sonra, küçük çocukların algılama biçimine uygun tasarımlarda da artış olmuştur. 1940'lardan sonra bazı yazarlarımız, daha önce Ziya Gökalp'in de denediği gibi masal ve halk hikâyelerini çocuklar için yeniden değerlendirme çabasına girmişlerdir. Yazarlarımızın çocuklar için masal türüne eğilmeleri, çocuk edebiyatımızın gelişimi açısından çok yararlı olmuştur. Naki Tezel'in 1943'te yayımlanan halk öyküleri ve masalları resim ve içerik bakımından örnek

verebileceğimiz ilk çalışmadır. Tıpkı Avrupa’da Dünya Savaşlarından sonra da olduğu gibi, Kurtuluş Savaşı’ndan çıkan sanatçılarımız çocuklar için gereken çalışmaları yeteri kadarda yapmamışlardır. Avrupa’da devam eden teknik ilerlemeler 1950’li yıllarla birlikte ülkemizde de görülür.

Kitap resimlemede 1950’de oturmaya başlayan özgün tasarımlara örnek olarak sanatçılarımızdan Abidin Dino’yu ve Sait Maden’i büyük ustalar olarak gösterebiliriz. “Dino, eserlerinde teknik olarak çizgiden yararlanmış ve pek çok özgün teknik arayışına girmiştir. Her tekniğin kendisine özgü üslûp özelliklerinden yararlanmış.” (Topçu S., 2002: 28).

Daha çok siyah-beyaz tasarımları tercih etmiştir. Maden, günümüzde kendine has üslubu ile tanınan usta bir grafik sanatçısıdır. Kitap illüstrasyonlarında iki yüzü bulunan kapak tasarımları ile dikkati çeker. “Sanatçı ‘grafikte sorunun üretim kalitesi ile çözümleneceği inancında’ olduğunu belirtmektedir.” (Grafik Sanatlar Dergisi, 1985: 14)

Eflatun Cem Güney’in hikâye, masal ve efsanelerini yapı ve havalarını bozmadan bir edebi eser düzeyine çıkarma çalışmaları önemlidir. Böyle bir anlayışla, ilk masal kitabı Dertli Kaval’ı 1945’te yayımlanmıştır. Daha sonra Nar Tanesi (1946), En Güzel Türk Masalları (1948), Nasrettin Hoca Fıkraları (1957), Evvel Zaman İçinde (1957), Bir Varmış Bir Yokmuş (1956), Dede Korkut Masalları (1958), “Gökten Üç Elma Düştü” (1960), “Az Gittim Uz Gittim” (1961) adlı eserleri basılmıştır. Güney, masalları yalnızca sözden yazıya geçirmekle yani derlemekle kalmamış; onları edebî eser düzeyine çıkararak yeniden değerlendirmiştir. Danimarka’daki Hans Christian Andersen Medal Kurumu, Eflatun Cem Güney’in Açıl Sofram Açıl kitabındaki masallarını, 55 ulusun çağdaş masal yazarları arasından seçerek onur listesine aldığı 11 eser arasında en mükemmeli kabul etmiş ve Güney’e, Andersen Pâyesi Şeref Diploması ve Dünya Çocuk Edebiyatı Sertifikası vermiştir (1956). Eflatun Cem Güney, aynı armağanı Dede Korkut Masalları adlı eseriyle 1960’ta ikinci kez almıştır.

1960'larda gelişen kitap resimleme çabalarıyla birlikte 1964 yılında Eremektar tarafından resimlenen Tembel Karakaçan renkli, resimli ve özenle basılmış kitapların öncülüğünü üstlenmiştir. Bu dönemden başlayarak Nuri Albaş, Nevzat Akoral, Mürşide İçmeli, Abidin Dino, Kayhan Keskinok, Orhan Peker ve Adnan Turani gibi usta ressamalarda çok sayıda kitaba imza atmışlardır.

İsmail Gülgeç, İnce Memed Karakteri (Gülgeç, İ.) (Resim 20)

Türkiye’de resimli öykü kitabı alanı, 1970’lerdeki ekonomik kriz nedeniyle gelişmemiştir. Bu dönemde New York’da yayımlanan ilk resimli öykü kitabı, Can Göknil tarafından 1974 yılında hazırlanan “Bir Kirpi Masalı”

adlı eserdir. Bir Klübe Bir Ev, Bilmeceler ile ABC, Çocuk Tekerlemeleri resimledikleri kitaplar arasındadır.

Daha sonraki yıllarda resimli öykü kitabı alanında hareketlenme artmış ve çeviriler başlamıştır. Ayşegül ve Ayşecik dizisi çevrilmiş fakat bu serinin içerik yönünden başarılı olmasına karşın, fiziksel açıdan çok başarılı olduğu söylenemez.

1970'lerden sonra Eremektar (Mıstık), sadece çocuklar için çizmeyi meslek edinen ilk çizer olarak bu kulvardaki yerini almıştır. Yine bu dönemde, Tan Oral, Mehmet Sönmez, Zafer Sükan, İsmail Gülgeç, Emir ve Nihal Sarier gibi başarılı kitap çizerleri, çocukların hayal dünyalarına ışık tutmuşlardır.

Bu alanda ürün veren ustalarımızdan Orhan Peker, Çetin Öner'in Gülibik (1975), Nezihe Meriç'in çocuklar için yazdığı tek roman olan Alagün Çocukları(1976) adlı öyküleri resimlemiştir.

1960'lı yıllardan itibaren çocuk kitapları için illüstrasyon resimleyen Mürşide İçmeli'nin çizgilerindeki çocuklar, çağdaş mekanını bulmuş kent çocuğudur. Çevresiyle uyumlu, mutlu ve güler yüzlüdür. Kompozisyonlarında istifler, resim yüzeyini oluşturan açık-koyu kontrastlıklarıyla kolay algılanır. İçmeli'nin resimleri çocuğun dikkatini çeken renklere yer verirken, renk armonisiyle öykünün içeriğini desteklemektedir. Sıkışmış, daralan alanların biçimsel sınırlılıkları içinde yer alan figürler insan yığınlarının yazgılarını sorgular gibidir. İnsan yazgısı İçmeli'nin tasarımlarında, toplumsal bilinçaltının imgelerini de taşır. Son dönemlerindeki çalışmalarında renk ögesinin ağırlıklı olarak hissedilmektedir. Sanatçının, "23 Nisan Çocuk Bayramına Çağrı, Akıl Bahçesi" eserleri arasındadır.

Mizahî öykü türünün başarılı isimlerinden biri olan Muzaffer İzgü'nün de çocuk edebiyatı alanında verdiği çok sayıda eseri vardır: Ekmek Parası (1979), Bülbül Düdük (1980), Çizmeli Osman (1980), Pazar Kuşları (1980), "Uçtu Uçtu Ali Uçtu (1980), Yumurtadan Çıkan Öğretmen (1981), Güldüren

Uçurtma (1983). Sanatçı, Bülbul Düdük” adlı çocuk romanıyla, Bulgaristan Altın Kirpi Ödülü’nü kazanmıştır.

Mürşide İçmeli, 23 Nisan Çocuk Bayramına Çağrı (İçmeli M., 1985) (Resim 21)

Kahramanlarını öncelikle çocukların ve hayvanların olduğu resimli küçük öyküler yazan Gülten Dayıoğlu çocuk edebiyatının en verimli kalemlerinin başında gelmektedir. Cumhuriyet gazetesinin açtığı bir yarışmada “Döl” adlı hikâyesiyle ikincilik ödülü kazanan sanatçı, çocuk edebiyatına yöneldi. Başta çocuklar için gezi kitapları olmak üzere kısa hikâyeleri kitap dizileri halinde basılmaktadır. Eserleri arasında şu kitaplar yer almaktadır;

Dayıoğlu, Fadiş (1970), Dört Kardeşiler (1971), Suna’nın Serçeleri (1974), Yurdumu Özledim (1977), Dünya Çocukların Olsa” (1981), Yeşil Kiraz (2000) adlı romanları ve adlı öykü kitabı bu

alanda en çok tanınan eserler arasındadır. Akıllı Pireler (1982) ve Işın Çağı Çocukları (1984) bilimkurgu türünde yazılmış eserleridir. (Topçu, S. 2002: 38)

Nevide Gökaydın'ın çizgileriyle, çocuk dünyasındaki hareket olgusu ön plana çıkar. Okul öncesi okumayı kolaylaştıran ders kitaplarını ve ünite dergilerini resimler Gökaydın. Cumhuriyet kuşağı sanatçıları arasında öncülük yapan kadın sanatçılar içerisinde yer alır.

Genç kuşak çizerlerimizden olan Selçuk Demirel'in yazıp çizdiği resimli çocuk kitapları ise çok sayıda yabancı dile çevrilmiştir.

Ferit Avcı, Kırmızı Fili Gördünüz mü? adlı kitap, çocuk ve fil karakterleri (Avcı, F. 1996) (Resim 22)

Cumhuriyet sonrası çizerleri arasında İsa Çelik, Yıldız Cıbroğlu ve Ferruh Doğan önemli isimlerdendir. Fotoğraf sanatçısı olan Çelik pek çok öykü resimlemiştir. Cıbroğlu ise 1966’ da Doğan Kardeş’te çizmeye başlamış, Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın “Balina ile Mandalina” adlı eserini resimlemiştir. Doğan, çocuk kitapları ve kapak illüstrasyonları çizmiştir. Resimledikleri arasında Sakarca adlı masal kitabı yer almaktadır.

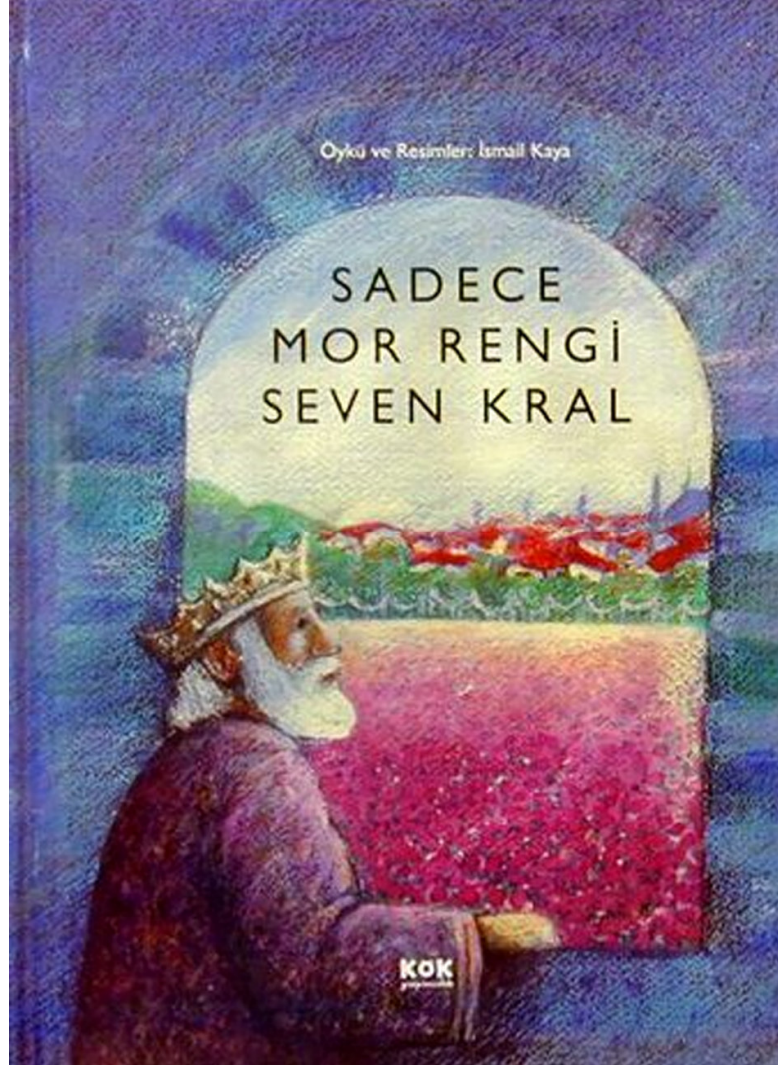
1980’li yıllar Ferit Avcı’nın illüstrasyon çalışmalarına başladığı yıllardır. 1984 yılından itibaren çocuk yayıncılığına yönelen sanatçı, pek çok dergide illüstratörlük yapmıştır. “1995’de Kültür Bakanlığı’nın açtığı Çocuk Kitapları Yarışmasında “Kırmızı Fili Gördünüz mü?” adlı eseriyle ödüle layık görülmüştür.” (Saçan, A. K. 1998: 67)

1980’lerin yazar ve çizerlerinin ortaya çıkmasında, Mavi Bulut Yayınevinin sahibi olarak Fatih Erdoğan’ın önemli bir rol oynamıştır. Çocuk dünyasına özgün eserlerde kazandıran Erdoğan, pek çok genç çizeri destekleyerek yeni ve çağdaş eserler yaratılmasına öncülük etmiştir. Çocuk Yayınları Derneği’nin kurucu üyesi olan Feridun Oral, Türkiye’yi yurt dışında da temsil eden çizerlerimizdendir. Anadolu Tanrıları’ nı betimlemeleriyle ilk kez 1986’daki “Bologna Çocuk Kitapları Fuarı”na girmeyi başarmıştır. 1991 yılında Padova Pinokyo Resimleme Fuarında, 1992’de ise Bologna Çocuk Kitapları Fuarına, 5. Barselona Çocuk Kitapları İllüstrasyon Sergisine, 1995 Bratislava Bienalinde Türkiye’yi temsil etmiştir. Öyküsü de kendisine ait olan Böğürtlen Cini ve Sarı Gaga adlı eseriyle UNESCO tarafından Japonya’da düzenlenen Norma Concours/Çocuk Kitabı Resimleme Bienalinde Runners Up ödülüne layık görülmüştür.

Feridun Oral, Bögürtlen Cini ve Sarı Gaga, kapak illüstrasyonu (Oral, F., 2004)
(Resim 23)

İsmail Kaya ise, Sadece Mor Rengi Seven Kral adlı kitabı yazıp resimlemiştir. Bu kitap, Hollanda' da üç dilde yayınlanmıştır, resimleri 1991'de Rotterdam Merkezi Kütüphanesindeki özel sergide yer almıştır. Tahran Uluslararası Çocuk Kitabı İllüstrasyonları sergisinde, Nürnberg, Pretorya, Rotterdam Autoped Müzesinde düzenlenen İllüstrasyon Bienallerinde Türkiye'yi temsil etmiştir.

İsmail Kaya, Sadece Mor Rengi Seven Kral, kapak illüstrasyonu (Kaya İ, 1998)
(Resim 24)

1979’da Saadet Ceylan, farklı tekniklerde kitap illüstrasyonları yapmıştır. Cüceler De Büyür adlı kitabıyla gençlik dizileri, kitap kapakları, ders kitapları resimlemiştir. Tasarımlarıyla ders kitaplarına yeni bir tat ve düzen getirerek, bu alanda önemli bir yer edinmiştir.

Öykülerini hem yazıp hem çizen diğer bir sanatçı da Serpil Ural, çocuk kitaplarında çevre sorunları adlı bir çalışmaya imza atmış ve 1986’daki Noma Concours’da teşvik ödülüne layık görülmüştür. “Mikrobun Ettikleri” adlı kitabı oyunlaştırılarak , çeşitli oyun ve tiyatrolarda gösterilmiştir. TRT ve İsveç

televizyonu çocuk programında çizgileri yayınlandı. “Ormanda Sabah, Ormanın Düşmanları, Ormana Kar Yağdı, Gürültücü Ali, Tek Gözlü Kedi, Akıllı Bisiklet, Top Tavşan, Bir Varmış, Bir Yokmuş, Üşengeç Yengeç resimleri kitaplar arasındadır.” (Özçivelek L, 1991: 7)

İllüstrasyon çalışmalarına 1980’li yıllarda başlayan bir başka sanatçımız Nazan Erkmen’dir. Çocuk kitapları resimleyen sanatçının illüstrasyonları, 1997 yılında Uluslararası İntcept Pulu ve kartpostal olarak basılmıştır. Erkmen çocuk kitapları tasarımıyla ilgili olarak Tülay Çelek ile yaptığı röportajda;

Çocuklar için yazılan ve çizilenler en mükemmel sanat formunda olmalıdır. Çocuklar için yazmak ve çizmek çok ayrı bir sanattır ve farklı bir anlayış gerektirir. Gelişme evresinde olan bireylerde özgüveni ve beğeniyi geliştirmek çok önemlidir. Bir kitabın grafik tasarım süreci teknik bilgilere dayanan artistik bir proje ile başlar. Projeyi hazırlayan sanatçı, kitabın kapağını, cildini, tipografi karakterini, puntosunu, satır aralarını, illüstrasyonlarını, renklerini, baskı tekniğini. Kitaplı ilgili her türlü detayı birlikte düşünmek ve değerlendirmek zorundadır. Bir kitap bir mimari yapıt gibi ele alınmak zorundadır ve kitabın başından sonuna kadar üniform bir anlayış sürdürmek gerekmektedir.” sözleriyle açıklık getirmiştir. (Çelek, T., 2003)

Aynı röportajda “Erkmen”, çocuk kitapları illüstrasyonları ile ilgili olarak,

Resimler, metinlerin resim dili ile yorumlanması ve çocuğun seviyesinde olması gerekmektedir. Ressamında en az yazar kadar kültürlü ve çok iyi yorumcu olması gerekmektedir. Bu kitapların resimlemelerinde her yönden kaliteyi yükseltmek için resimleme işini uzman bir sanatçıya yaptırmak önemlidir. İllüstrasyonlar motivasyonu sağlamalı, dili stimüle etmelidir. Tüm resimlemelerde estetik değer olmalıdır. Öğrenmede resimlerin etkisi çok büyüktür. İyi resimlemeler öğrenmeyi hızlandırır, kötü resimlemeler öğrenmeyi yavaşlatır. Özellikle bir ve ikinci sınıflarda iyi resimlenmiş kitaplar öğrenme hızı daha artmaktadır. (Çelek, T., 2003)

sözleriyle yaratılanların, çocuklar için önemini belirtmiştir. Konuşmasının devamında, resimlerin çocuklar üzerindeki pedagojik etkilerin önemli olduğunu şu sözleriyle açıklamıştır;

Çocuklara illüstrasyon yerine fotoğraf gösterildiğinde hatırlama güçlüğü çökmektedir. Çocuklar fotoğrafta gördüklerinden çok daha düşsel bir dünyada yaşamaktadırlar ve fantezilerini geliştiren resimlemeler gördükçe, daha yaratıcı olurlar. İlkokula başlarsan çocuklar ders kitaplarında gördükleri çok çeşitli resimlemelerle zamanla bilgi edinmeyi öğrenirler, bu arada gizli bir sanat anlayışı geliştirirler. Çocuklar karşılaştıkları görsel imajlarda görsel kalite ve estetik değer buldukları takdirde, algılama daha kolaylaşır. (Wolff ve Levin,1979) Piaget, Inhelder ve Zaporozhets adlı psikologlar ise çocuğun düş gücünün bilhassa beyinsel aktivitesine bağlı olduğunu iddia etmektedirler. Hatırlamanın iyiye götürülmesi ve aşama kaydetmesi, çocuğa mükemmel imajlar gösterildiği takdirde mümkün olabilir. Etkin görüntü, çift ilişki öğrenmeyi geliştirir. Resimlerle ilgili tanımlama hafızası yaşla olgunlaşır. Birden fazla obje içeren kompleks illüstrasyonları öğrenme ve algılama yeteneği 6 yaşlardan itibaren başlar. Nelson ve Kosslyn, 1976 da yaptıkları araştırmada büyük çocukların, 4 ve 5. sınıftakilerin soyut ve abstr resim ve şekillerini tanıma becerilerinin 6 yaşındakilere nazaran daha fazla olduğunu araştırmışlardır. Roth ve Owen, 5 ile 8 yaş arasındaki çocukların kelimeleri resimlerle ilişki kurarak hatırladıklarını, büyük çocukların ise resimlerle öğrenmek yerine kendi imajlarını kurmayı yeğlediklerini ortaya koydular. Çoğu ders kitabında, resimlemelerde özgün biçimlerin niteliğinden kaybettiği görülmektedir. İnsanlar, hayvanlar, eşyalar, nesnelere özgün biçimleri ile algılanmalıdır. Bazı kitaplara yüzler, eller, kollar çizildiği görülmektedir. Bu fazla abartılı bir anlatım olmaktadır. Çizimler hiçbir şekilde kendi öğretici biçimlerini resme yerleştirip çocuğun düşlerini doldurmamalı, yaratıcılığını engellememelidir. Resimlemeler çocukta resim yapma hevesini doğurmamalıdır. Sanatçı, çocuğun yorum yapabilmesi ve resim üstünde düşünerek onu tanımlayabilmesi için ne kadar ipucu verirse, çocukta o denli biçimlendirme yeteneği hareket geçecektir. Algılama noktasına gelen her çocukta çizme yaratıcılığı başlar. Çocukları, sanatçı niteliğiyle resim yapmaya bu resimlemeler teşvik edilmelidir. Sonuç olarak, illüstrasyonlar gelişme dönemlerinin gereksinimlerini karşılamalı, algılama, düş kurma, güzellik duygusu, bilgi edinme, toplumsal öğrenim ve hepsinden önce eğlence ve oyalanma yeteneklerini geliştirmelidir. (Çelek, T., 2003)

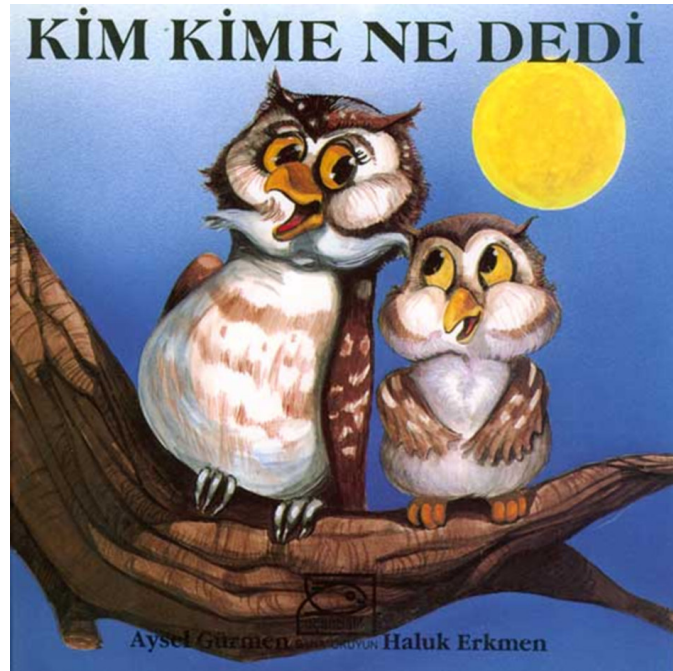
Erkmen'in resimlediği çocuk kitapları arasında Işın Çağı Çocukları, Zaman Tünelinde Alanya, Düşler Diyarı, Damlataş Plajında, Dede Korkut Öyküleri, Yaşadıkça Adım Adım, Cleopatra yer almaktadır. Kuş Ağacı (1993) adlı çocuk kitabı ise Erkmen'e UNESCO çocuk kitabı ikincilik ödülünü kazandırmıştır.

1990'lı yıllarda çocuk kitapları illüstrasyonlarını sürdüren bir başka sanatçı, Huban Korman'dır. Çocuklara anlatması güç görünen pek çok temel

kavramla, ilginç öyküleri illüstrasyonlarıyla kitaplara aktaran Korman, çok renkli desenleriyle çocukların ilgisini çeken sanatçılarımızdandır. Çok sayıda çocuk ve çocuk dergisi için resimler yapan, bu alanda çeşitli ödüller alan sanatçının eserleri arasında, “Aslı’nın Sordukları”, “Güneş Nereye Gitti?”, “Aslı Pazar’ı Bekliyor”, “Alara’nın Bir Günü”, “Hansel ile Gretel”, “Kurbağa Prens”in Masalları”, “Yağmur Nasıl Yağar?” kitaplar bulunmaktadır.

Çocuk kitapları illüstrasyonlarda farklı bir tat yakalayan Murat Öneş ise resimlediği illüstrasyonlarda çizgi ağırlıklı çalışmaktadır. Yarattığı karakter alışılmışın dışında çocukların hayal dünyasına yönelik sevimli ve ilgi çekicidir. Resimlediği kitaplar arasında, Güzel ve Çirkin, Balıkçı ve Karısı bulunmaktadır.

Haluk Erkmen, çocuk kitapları resimleyen çağdaş illüstrasyon sanatçılarımızdandır. “Ben Kimim?”, “Ben Neyim?”, “Ben Neredeyim?”, “Kim Kime Ne Dedi”, “Altın Uçurtma”, “Ormanda Sabah”, “Çiftlikte Akşam”, “Portakal ve Uç Uç Böceği” resimledikleri kitaplar arasındadır.

Haluk Erkmen, Kim Kime Ne Dedi, (Erkmen H., 1995) (Resim 25)

1960'lı yıllarda illüstrasyon çalışmalarına devam eden bir başka sanatçımız da Sadi Pektaş'tır. Pek çok ajansta illüstratörlük yapan Pektaş çocuklar için resimli bir alfabe kitabı olan, "Öykülerle ABC" adlı kitabını ise 1997 yılında tasarlamıştır. Çocuklar doğar doğmaz öğrenmeye başlar, çevreyle hemen ilişki kurarlar. Sadi Pektaş kitabı kızı Damla'yı hayvanları sevmeye, doğal yaşamla ilgilenmeye yöneltmek için, çocukları öğrenmeye ve doğayı sevmeye alıştırmak için tasarlamıştır.

Betül Sayın ise, 1989 yılından beri profesyonel olarak illüstratörlük yapmış ve bugüne dek pek çok sayıda çocuk kitabını resimlemiştir. "İstanbul Masalı", "Uçuş Böceği Bon Bon", "Pat Pat Papatya" adlı kitapları resimlemiştir. "Beş Çocuk Beş İstanbul" adlı kitabı yazan ve resmeden sanatçı, bu kitabın illüstrasyonları ile Uluslararası Çocuk Kitapları Kurulu'nun (IBBY) onur listesine aday olmuştur.

İllüstrasyon ve Çocuk Kitabı İlişkisi

İllüstrasyon ve çocuk kitabı; çocuk dünyasının en cazip elemanlarıdır. Aralarındaki bağ nedeniyle çocuklar üzerinde etkin olabilmektedirler. O halde İllüstrasyon ve çocuk kitabı arasındaki bağ nedir ve nasıl oluşmaktadır? İllüstrasyon ve metin, hem görsel hem de zihinsel algılamaya yön veren ve bir o kadar da hayal gücü fazla olan materyallerdir. Metin, olağan dışı olayların serüveni olurken illüstrasyon da bu olağan dışılığı görsel bir mesaj olarak çocuğa iletmektedir. Her ikisi de son derece ilgi eğlendirici ve ilgi çekicidir. O halde görsel algılama ile illüstrasyon, zihinsel algılama ile metnin ve bunların bir arada kullanılmalarının kavram geliştirilmesine katkısı olacaktır.

Okulöncesi dönem çocuğu için ilgi çekici özelliğin üst sıralarında görsellik gerekmektedir. İllüstrasyonlar; canlı, parlak ve renkli şekilleriyle çocukları uzun süre meşgu ederler. Henüz okuma-yazma yetisi kazanmamış çocuklara da kitap sevgisi, masal ve illüstrasyon bağlamı içinde verilebilir. Çocuğun ilgisi yaşı büyüdükçe resimden yazıya doğru ilerleme gösterir.

Okumaya başlayan çocuğun ilgisini illüstrasyon kadar artık metin de çeker. İllüstrasyon ve metin bağlamı içerisinde çocuk yeni kavramları hem okuyarak hem de görerek öğrenmeye başlar.

İllüstrasyon ve çocuk kitabıyla küçük yaşta karşılaşan çocuklarda, gördüğünü anlatma işlevi gelişir. Düşünme yetisini harekete geçiren resimler kadar, sade, basit dille anlatılan bir masaldan da çocuğun aynı hazzı alması mümkündür. O halde çocuk kitabının kendine has bir anlatım üslubu olmalıdır. Bu üslubun özelliklerini çocuğun dünyası belirleyecektir. Bununla birlikte illüstrasyonların da bir üslubu olması gerekliliği unutulmamalıdır. Çocuk kitaplarında, çocuklara yönelik kullanılan bir üslubun, daha kolay anlaşılır bir özellik taşıması beklenir.

İllüstrasyon ve çocuk kitabının çocuğa estetik anlamda sağlayacağı etki ne olabilir? İllüstrasyonun işlevi sayesinde, gerçekte karşılaşılması mümkün olmayan olay ve karakterlerin resimlenmesi yapılabilir. Bu görsel algılama çocukta düş ve yaratıcılık duygularını harekete geçirmesi bakımından yararlıdır. Kullanılan renkler, desendeki derinlikler, girintiler çıkıntılar arasında var olan denge, renklerin kontrastı, çocuğun büyük ölçüde ilgisine çekecektir. Bu durum çocukta sanat estetiği gibi kavramların oluşmasında etken olacaktır. Yaşam ve doğa renk cümbüşü içerisinde gösterilirken çocuklara daha da yaklaşacak, çocuğun hayalleri bu hareketlilik içinde anlam kazanacak ve eyleme dönüşebilecektir. İllüstrasyon ve çocuk kitabının estetik olarak çocuğa yararlı etkilerinin dışında bir de kontrol edilmesi gereken durumları vardır. Kitabın içerik ve illüstrasyon olarak bulunduğu toplumun gelenek ve göreneklerine uygun olarak tasarlanmasının gerekliliği yazar ve illüstrasyon sanatçısı tarafından tasarımın hazırlanması aşamasında dikkat edilmesi gereken bir özelliktir.

BÖLÜM III

Resimli Çocuk Kitaplarında Karakter

Çocuk kitapları karakterleri, çocuk yaşamının vazgeçilmezlerindedir. Her insanın, anıları arasında küçük yaşlarda etkilendiği bir masal kahramanı vardır. Hepimiz çocukken yalan söylemenin yanlış olduğunu öğrendik. Sizce bunda Pinokyo'nun rolü az mıydı? Okuduğunuz fabl'lardaki karakterler onlarla dostluğumuzun sebebi olamaz mı? Doğayı sevmeden önce Heidi'nin dağlarını sevmedik mi? Sinbad olup geminizle denizlere açılmayı, azgın dalgalarla boğuşmayı, maceradan maceraya atılmayı düşünmedik mi? Yahut Alaaddin olup sihirli lambamızdan çıkacak cine yaptırmayı istediğimiz şeyleri hayal etmedik mi? Üvey annesi ve kız kardeşleri Sindrella'ya kötülük yaptıkça sinirlendik. Yedi Cücelerle birlikte Pamuk Prenses'i uyandırmaya çalıştık. Küçük sevimli domuzcuklara Sakın kurda kapıyı açma! diye seslendik. Fareli Köyün Kavalcısı'nın kaval sesini yüreğimizde hissettik. Kitaplar, çocukların başka dünyalarla tanıştıran ve onları mutlu eden, ilgilerinin en yoğun olduğu ilk alandır. Bu yüzden üzerlerindeki etkileri ve ileriki yaşamlarındaki güçleri hiç de azımsanmayacak boyuttadır. Masallardaki karakterlerle kendilerini sürekli özdeşleştirmeleri, o rolleri benimseyip hayatlarına geçirmeleri açısından çok önemlidir.

Çocuk kitapları karakterleri çocuklar için her zaman ailelerine, arkadaşlarına ve her canlıya davranış şekliyle olumlu ya da olumsuz birer örnektirler. Bu nedenle, edebi olarak yazılan karakter özellikleriyle, görsel olarak tasarlanan karakterin özellikleri birbirleriyle uyum içinde olmalı, aynı şeyi anlatmalıdır.

Çocuk kitapları illüstrasyonlardaki karakterler yaratılırken hikayedeki baş karakterin özellikleri çok abartılı olarak ele alınabilir. Örneğin; bir çiçeğin veya hayvanın başından geçen bir dizi macera resimlenirken abartılı desenler de kullanılabilir. Masal kahramanlarının isimlendirilmesinde de abartı önemlidir.

Çünkü, Pembe Çiçek, Kırmızı Fil, Pamuk Kedi gibi adlara sahip karakterler resimlenirken tasvir edilen bu özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuklar, kitaplarında kendi yaşlarının başlarından geçen olayları dinlerken, seyretmekten de çok zevk alırlar. Kahramanlarının çocuk olduğu kitaplarda renkli, sevimli ve desenlerin, fazla kalabalık olmayan çizgilerle resmedilmesi gerekir. Resimler, onların yaşlarına göre dünyayı algılayış biçimlerine uygun, dönemlerine özgü ayrıntılar taşınmalıdır. Bu tip eserleri çocuklar ilgi ile izleyip okuyacaklardır. Karakterler, duygu, düşünce ve eylemleriyle, sorunlara karşı geliştirdiği çözümlerle çocuğun çevresiyle olan ilişkilerini düzenlemede, tepkilerini bilinçlendirmede etkili bir özdeşim ögesi olur. Çünkü çocuk öyküdeki karakterle kendini tanımayı öğrenir. İllüstrasyonlarla desteklenen bu tür öyküler, çocuğun çizilen karakterleri yazılanla birlikte düşünmesini ve algılamasını kolaylaştırır.

Gerçeği görsel olarak belirtmek gibi kolaylık sağlayan resimli çocuk kitapları sayesinde, çocuk zihninde algı, benzerlikleri kavrama ve farkı görme yeteneğini artırmaktadır. Bu nedenle, resimlenen kahramanın her hareketi çocuğun örnek alabileceği davranışları içermektedir.

İllüstrasyonlardan zevk almaları, onların öğrenmelerinden elde edilen sonuç, bunun somut örneğidir. İllüstrasyonla küçük yaşta karşılaşan çocukta, gördüğünü anlatma işlevi gelişir bununla birlikte düşünme yetisini harekete geçiren resimler kadar sade ve basit dille anlatılan masal da çocuğa büyük haz verir. Onların hayal dünyaları, hayata karşı savunmasız tavırları, çocuk kitaplarından çok fazla etkilenir ve kendi içinde belli bir şekil alır.

Resimli Çocuk Kitaplarında Ünlü Karakterler

Ünlü Yabancı Karakterler

Andersen Masalları, Aesop'un Fabl'ları ve birçok masal kahramanının ünlü olmasının sebebi acaba onları görselleştiren hayat veren illüstrasyon sanatçıları olabilir mi? Tabii ki edebi anlamda çocuğa iletilmek istenen mesaj ünlü olmasının sebeplerinden biri olabilir. Ama görselleşen masal, çocuk tarafından hiçbir zaman unutulmaz ve iletilmek istenen mesajda bu yolla çocuğa aktarılmış demektir. Bu şekilde akıllarda kalan karakterler genellikle ünlü, illüstrasyon sanatçısının iyi bir şekilde çizip tasarladığı karakterlerdir. Bu anlamda yabancı çizerlerin özellikle Disney'in yaratmış olduğu ünlü karakterlerden bazılarının bugünün ikonları olduğunu söyleyebiliriz. Çocuklar için çizilmiş olan bu karakterlerin her birinin her zaman verecek bir mesajı vardır. Bu mesaj bazen mizahi, bazen serüven, bazen de tarihsel bir öyküdür. Ama her biri estetik anlamda mükemmeldirler.

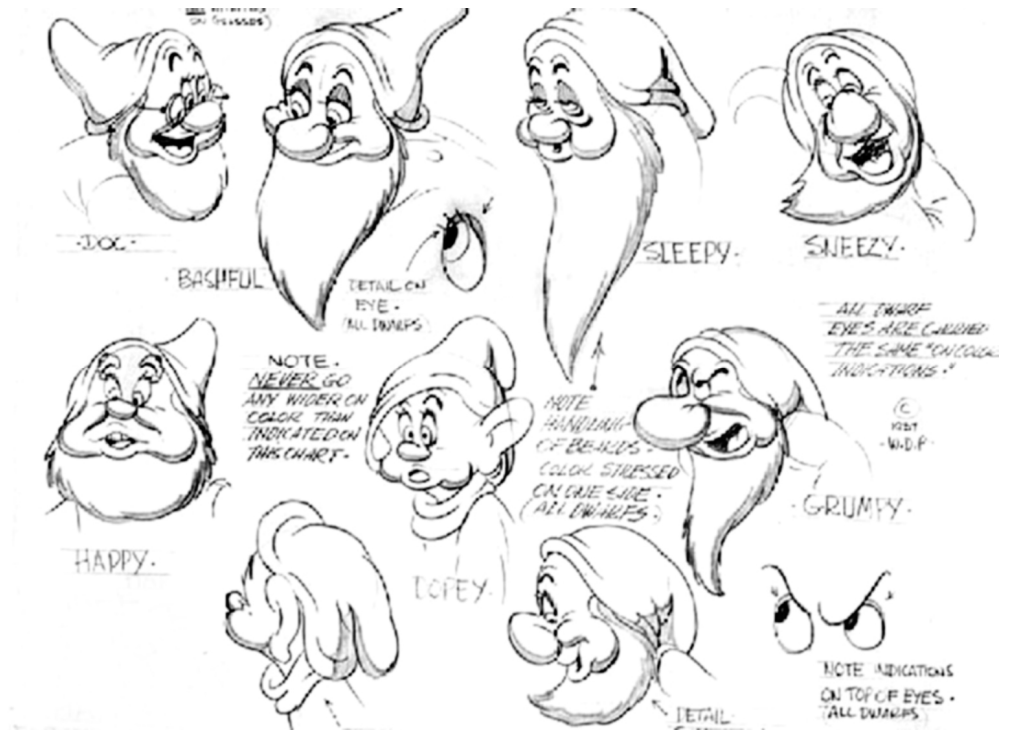
Bu bölümde çocuk kitaplarında ünlü yabancı karakterler olarak Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler (1937). (Snow White and Seven Dwarfs), Güzel ve Çirkin, (Beauty and The Beast), Kül Kedisi-Sindrella (Cindrella), Pinokyo, (1940) (Pinocchio), Alice Harikalar Diyarında (Alice in Wonderland), Kırmızı Başlıklı Kız, (Little Red Riding Hood), Küçük Deniz Kızı, (Little Mermaid) vb. masalların karakterlerinin farklı sanatçılar tarafından yapılan eskizlerini ve kompozisyon içerisindeki yerlerini inceleyeceğiz.

İlk olarak "Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler" masalı için yaratılan karakterleri bu kriterler doğrultusunda inceleyeceğiz. Disney'in bu masal için yaratmış olduğu karakterleri incelediğimizde, eskizlerden itibaren hareketli, sevimli, yaratıcı ve bilinçli kullanılmış renk armonisiyle tasarlanmış olduklarını görmekteyiz. Karakter yaratma sürecinde eskizlerden itibaren ayrıntılı bir biçimde çalışıldığı aşağıdaki örneklerden de görülmektedir. Sanatçının "Pamuk Prenses" karakterlerin baş hareketlerini ayrıntılı biçimde

eskiz aşamasında belirlemesi kitabın içeriği doğrultusunda, resimleyeceği kompozisyonlar için kolaylaştırıcı bir unsurdur.

Walt Disney, Pamuk Prenses karakteri (Disney W., 1937) (Resim 26)

Walt Disney, Cüce tiplermeleri için eskizler, (Disney W., 1937) (Resim 27)

Walt Disney, Pamuk Prenses, Prens ve Cüceler (Disney W., 1937) (Resim 28)

Walt Disney, Üvey Anne, Cadı Tiplemesi (Disney W., 1937) (Resim 29)

“Pamuk Prenses”in karakterinin baş hareketlerini ayrıntılı olarak resimleyen sanatçı karakterini sağlam bir şekilde oluşturmuştur. Bununla birlikte yedi farklı karakter yapısına sahip olan Yedi Cüceler “Şakacı, Uykucu, Utangaç, Çalışkan, Öfkeli, Bilgin, Mutlu” karakterlerini eskiz aşamasından itibaren sağlam bir altyapı üzerinde tasarlamış ve karakterlerin kişiliklerine uygun yüz hatlarına önem vermiştir. “Üvey Anne” karakterini incelediğimizde, kötü bir kişilik yapısına sahip olan bu karakteri, sanatçı siyah koyu bir pelerin içinde tasarladığını ve kötü kavramını karakterin yüz hatlarıyla örtüştüğümü görmekteyiz.

Önemli olan Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler masalındaki karakterlerin çocuk kitaplarında Disney’in tasarlamış olduğu karakterlerden farklı olarak sanatçılar tarafından nasıl, hangi teknikler kullanılarak resimlenmiş olduğudur. Sanatçılar masalda anlatılanlara uygun olarak karakterlerini nasıl yaratmışlar, nasıl bir kurgu içinde çocukların beğenisine sunmuşlardır. Avrupalı ve Amerikalı sanatçıların tasarladıkları “Pamuk Prenses ve Yedi Cüce” masalının karakterlerini inceleyebiliriz.

Huens, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler Masalı Karakterleri (Huens, J.L., 1957)

(Resim 30)

“Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler” masalını resimleyen illüstratör Huens masalda anlatılan karakteri büyük bir ustalıkla canlandırmıştır. Kitabın resimlendiği yıl 1957 olarak gösterilmektedir. İçerisinde bulunduğu dönem ve sanatçının üslubu açısından ilginç bir örnektir. Sanatçı “Yedi Cüce” karakteri portresini plastik açıdan ustalıkla resmetmiştir. Araştırmanın konusu olan Karakter Yaratma konusuna gelindiğinde, karakter portrelerinden her birini ayrıntılı olarak ele alındığında masalda anlatılan “Şakacı, Uykucu, Utangaç, Çalışkan, Öfkeli, Bilgin, Mutlu” cüce karakterlerinin bu özellikleri tam olarak yansıtamadığını söyleyebiliriz. Disney’in aynı masalla ilgili olarak yapmış olduğu illüstrasyonlarında gördüğümüz karakterlerle karşılaştığımızda “Cüce” Karakterlerini seçmekte zorlandığımızı söyleyebiliriz. Aynı incelemeyi “Pamuk Prenses” karakteri üzerinde yaptığımız zaman, masalda edebi olarak şu sözlerle tasvir edilmiştir.

Kraliçe kan damlalarına bakar bakmaz, Çocuğum kız olursa, teni kar gibi ak, yanakları kan gibi al, saçları da pencerenin çerçevesi gibi kapkara olsun, diye geçirmiş içinden.

Bu sözlerden de anlaşılacağı üzere “Pamuk Prenses” beyaz tenli, kırmızı yanaklı ve siyah saçları olan güzel bir kızdır. İllüstratör Huens, tasarladığı “Prenses” karakterinde bu açıklamalara uygun bir karakter yaratmıştır.

Nancy Ekholm Burkert, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler Masalı illüstrasyonu
(Burkert, N. E., 1972) (Resim 31)

İllüstratör Burkert'in tasarladığı karakterler ise sanatçının üslubunu ortaya koymaktadır. Tasvir edilen karakterlerin kişilikleri iyi bir şekilde yansıttığını söyleyebiliriz. Resimde Pamuk Prenses ve Prenses sarayın kapısında cücelerle birlikte mutluluk içinde resmedilmiştir.

Tony Wolf, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler Masalı illüstrasyonu (Wolf , T., 1990)
(Resim 32)

İllüstratör Wolf ise büyük bir ustalıkla yarattığı karakterleri masalın birer parçasıdır. Cücelerın mutlu olduklarını belirten ifadeleri arasında Pamuk Prenses, masalda anlatıldığı gibi kırmızı yanaklı, beyaz tenli ve siyah saçlıdır. Sanatçı tarafından cücelerın kişilikleri, yüz mimikleri ve üzerlerine giydikleri kıyafetlerdeki farklılıklar onların seçilmesini kolaylaştıran ayrıntılar olarak düşünülmüştür.

Çocuk kitabı resimleyen illüstrasyon sanatçılarından biri olan İllüstratör Smith' in üslubu ise “Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler” masalını resimleyen diğer sanatçıların karakterlerinden ve üsluplarından biraz daha farklıdır. Karakterler sevimliliğın ötesinde her biri birer olgun kişilik sergilemekte ve ifadeleriyle desteklemektedir.

Jessie Willcox Smith, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler Masalı illüstrasyonu
(Smith ,J. W., 1911) (Resim 33)

Sanatçı karakterlerini realist bir anlayışla resmetmiştir, teknik olarak guaj boya tekniği kullanılan illüstrasyonda yağlı boya etkileri de görülmektedir.

Yakın dönem sanatçılardan Watts, “Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler” masalını 1983 yılında resimlemiştir. Bu resimleri, aynı masalla ilgili olarak incelediğimiz diğer illüstrasyonlarla karşılaştırdığımızda sanatçının üslubu açısından çok farklı bir anlatım tarzı olduğu görülmektedir. Sanatçı kendi

kültürüne özgü kıyafetler içinde resimlediği “Pamuk Prenses” karakterini kültürünün bir parçası gibi içleştirerek çocukların beğenisine sunmuştur. Bu yakınlaştırma, çocukla karakter arasındaki bağ açısından aynı masalın değişik bir biçimde yorumlanmasıdır. “Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler” masalı her ne kadar Amerikan kültürüne ait bir masal olmasa da kültür ögesinin çocuğa küçük yaşlardan itibaren masallar aracılığıyla verilmek istenmiştir.

Bernadette Watts, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler Masalı, Pamuk Prenses Karakteri
(Watts, B., 1983) (Resim 34)

Karakter Yaratma konusunun devamı olarak “Güzel ve Çirkin” masalının karakterlerini farklı ülke illüstratörleri tarafından nasıl resimlendiklerini inceleyeceğiz. Bu masalın konusuna göre; Fransa’da ailesiyle birlikte yaşayan

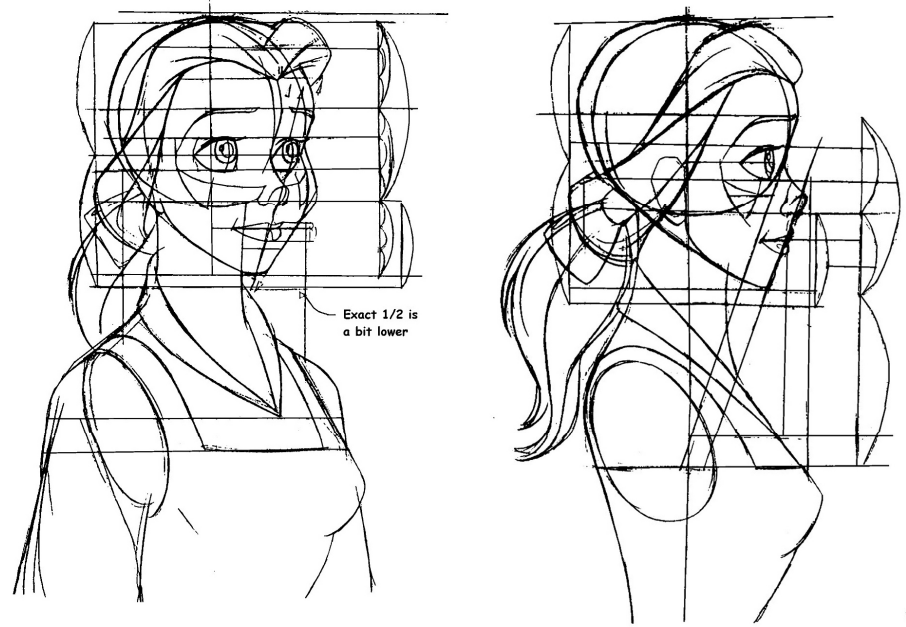
Belle hayat dolu bir kızdır. Bir gün babasının ormanda yolu şaşırması sonucunda kendilerini lanetli bir şatonun önünde, şatonun sahibi olan yaratığın insafına terk edilmiş olarak bulurlar. Yaratık, genç kıızı alıkoyar ve ona çok sert davranır. Fakat aslında o sevmeyi bilmediği için lanetlenmiş bir prenstir. Bu açıklamadan yola çıkarak “Güzel ve Çirkin” masalının iki ana karakterlerini incelediğimizde Disney’in diğer klasik masalarda olduğu gibi bu masaldaki karakterleri de kendine özgü yaratım tarzıyla oluşturduğu görülmektedir. “Güzel” karakterinin yüz hatlarını ve mimiklerini yaratırken anatomik yapı olarak yüz eğrilerini sistemli bir şekilde kullanmıştır.

Walt Disney, Güzel ve Çirkin, Güzel karakteri eskizleri (Disney, W.) (Resim 35)

Sanatçı tasarladığı karakteri ayrıntılı bir şekilde eskizleriyle birlikte açıklamıştır. Tasarladığı “Güzel” karakteri için önce yüz ovalinden başladıktan sonra dikey ve yatay olmak üzere iki parçaya bölmüştür. Yüz anatomisinin oranlarına bağlı kalarak karakterini önden, yandan ve truvakar pozisyonlarda tasarlamıştır. Örnek eskizlerden de anlaşılacağı üzere sanatçı ayrıntılı olarak

incelediği yüz anatomisi gibi karakterin vücut ve hareketlerini de eskizlerden itibaren sağlam bir anatomik ölçülendirme ile kullanmıştır.

Walt Disney, Güzel ve Çirkin, Güzel karakteri eskizleri (Disney, W.) (Resim 36)

Masalda Çirkin karakterinin edebi olarak tasviri ise;

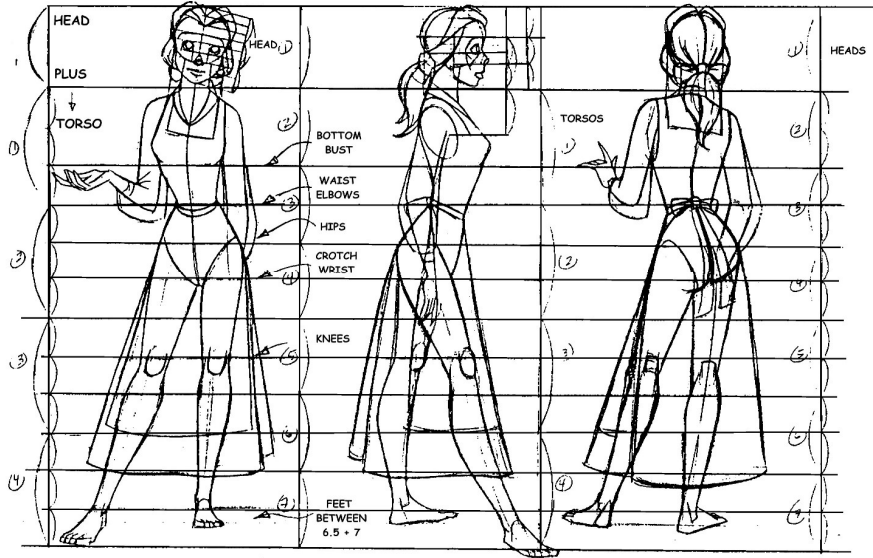
- O gece yemekte Canavar ortaya çıkmış. “Seni izlememe izin verir misin Güzel?” diye sormuş.

-Buranın sahibi sizsiniz, demiş Güzel.

-Hayır, demiş Canavar. Şatom senin emrindedir. İstersen hemen giderim.Canavar bir an duraksamış. Yalnız bir şey soracağım. Beni çok mu çirkin buluyorsun?

-Güzel ne diyeceğini bilmemiş önce. Sonra başını kaldırıp Canavar’a bakmış. Bunu söylemek istemezdim, ama doğruyu söylemem gerek. Evet, çirkin buluyorum, demiş.

sözlerinden de anlaşıldığı üzere “Çirkin” karakteri “Güze”lin aksine çok çirkin bir canavardır. Disney, “Çirkin” karakteri için yarattığı tiplemesinde ise tasvir edilenlere uygun olarak güçlü ve çirkin olduğu kadar nazik bir aslan figürüyle özdeşleştirmiştir. “Çirkin” karakterinin masalda anlatılanlar doğrultusunda yakışıklı bir prens dönüşümünü Disney, eskizlerde görüldüğü gibi yeni bir karakter olarak tasarlamıştır.

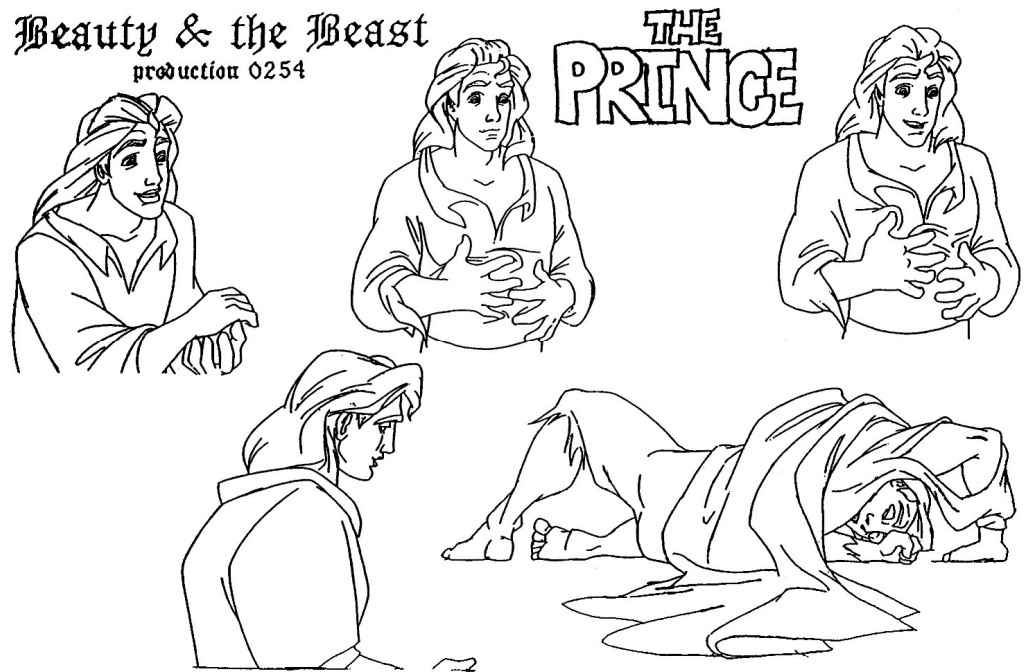
“Walt Disney, Güzel ve Çirkin, Güzel karakteri eskizleri (Disney, W.) (Resim 37)

Walt Disney, Güzel karakteri (Disney, W.) (Resim 38)

Walt Disney, Güzel ve Çirkin, Çirkin karakteri eskizleri (Disney, W.) (Resim 39)

Walt Disney, Güzel ve Çirkin, Çirkin karakteri eskizleri (Disney, W.) (Resim 40)

Masalda karakter yaratmayla ilgili önemli olan kısım “Güzel ve Çirkin” masalındaki karakterlerin çocuk kitaplarında Disney’in çizimlerinden farklı olarak illüstratörler tarafından nasıl, hangi teknikler kullanılarak resimlenmiş olduğudur. Sanatçılar masalda anlatılanlara uygun olarak karakterlerini nasıl yaratmışlar, nasıl bir kurgu içinde çocukların beğenisine sunmuşlardır? Avrupalı ve Amerikalı illüstratörlerin karakterleri masalın içeriğindeki gibi midir? Bu soruların yanıtlarını karakterleri inceleyerek görebiliriz.

Walter Crane, Güzel ve Çirkin Masalı Karakterleri (Crane, W. 1874) (Resim 41)

Yine aynı masalı resimleyen bir başka illüstrasyon sanatçısı ise Crane dir. Sanatçının süslemeci bir üslupla resimlediği bu illüstrasyonlar da Çirkin karakterini diğer illüstratörlerden farklı olarak Domuz figürüyle betimlenmiştir. Sanatçı masaldaki “Çirkin” canavar karakterini bu şekilde yorumlamıştır. İllüstrasyonlarda dikkati çeken sanatçının mekan ve figürlerdeki her ince ayrıntıya dikkat ederek süslemeci bir üslupla oluşturmasıdır. Sanatçının, kullandığı pastel tonların yanı sıra kırmızı ve sarı renkleri ağırlıklı olarak çalıştığı görülmektedir. Oluşturduğu bu sıcak renk armonisiyle daha ilgi çekici ve sıcak bir atmosfer yakalamıştır.

Güzel ve Çirkin masalını resimleyen illüstratörlerden biri olan Price'ın illüstrasyonunda masalda anlatılan aynı karakterlerin yemek yeme sahnelerini örnek olarak gösterebiliriz. Masalın konusu içerisinde geçen Gül bitkisi yine bu yemek masasında yer almaktadır. Disney'in "Çirkin" karakteriyle aslan figürünün kullanılması açısından benzerlik gösterse de buradaki Çirkin nazik ve kibar bir şekilde betimlenmiştir. Güzel karakteri ise güzel ve kırılğan bir yapıya sahip derecede betimlenmiştir. Sanatçı illüstrasyonlarda canlı parlak renkler yerine pastel tonları tercih etmiştir. Mekanda fazla ayrıntıya girmeden figürler üzerinde durmuştur.

Margaret Evans Price, Güzel ve Çirkin Masalı Karakterleri (Price, M. E. 1921)

(Resim 42)

Diane Goode, Güzel ve Çirkin Masalı Karakterleri (Goode, D. 1978) (Resim 43)

İllüstratör Goode ise “Güzel ve Çirkin” masalında yarattığı karakterle birlikte illüstrasyonlarında kullandığı atmosfer diğer sanatçılardan farklıdır. “Güzel ve Çirkin” karakterlerini fantastik bir dünyada canlandıran sanatçı suluboya tekniğinde çalıştığı resimlerde canlı parlak renkler yerine pastel tonları kullanmıştır. Çocuk kitabı olarak yarattığı atmosfer ilgi çekici olmasının yanı sıra karakterler için aynı şeyleri söyleyemeyiz. Karakterler edebi olarak tasvir edilenlerle aynıdır.

İllüstratör Bratun, “Güzel ve Çirkin” masalını resimleyen diğer bir sanatçıdır. Kuru pastel ve Kuru boya tekniğiyle çalışan sanatçının çocukların beğenisine sunduğu illüstrasyonlarında canlı parlak ve sıcak renkleri kullanmaktadır. Diğer sanatçılar gibi Bratun’da “Çirkin” karakterini aslan olarak tasarlamıştır. “Güzel” karakteri ise masalda anlatıldığı gibidir. Sanatçı “Güzel ve Çirkin” masalı resimlerinde kuru boya tekniğinin tarama ve çizgisel etkilerini kendine has bir üslupla yansıtmıştır.

Katy Bratun, Güzel ve Çirkin Masalı Karakterleri (Bratun, K., 1993) (Resim 44)

“Kül Kedisi” “Sindrella”nın masalın da ise; masalın ana karakterlerini “Kül Kedisi ve Prens”; yan karakterleri ise kötü kalpli üvey anne ve kızları, “İyilik Perisi”, “Sindrella”nın mutfağında bulunan sevimli hayvanlar ve eşyalar oluşturmaktadır. Kül Kedisi, masalda edebi olarak üvey kardeşleri ve annesi tarafında sürekli ezilen, karşılaşılan tüm kötülüklere karşı, iyilikle direnmeye çalışan bir genç kız olarak tasvir edilmiştir.

Klasik çocuk masallarının birçoğunu resimleyen illüstrasyon sanatçısı Price, “Güzel ve Çirkin” masalında olduğu gibi “Sindrella”yı da aynı üslupla resimlemiştir. Suluboya tekniğini kullandığı illüstrasyonlarında soğuk renkleri tercih eden sanatçı ön plana çıkarmak istediği nesnelere sıcak renklerle boyamıştır. “Güzel ve Çirkin” masalı illüstrasyonlarında olduğu gibi mekan yerini çoğunlukla düz bir renkle boyadığı görülmektedir.

Margaret Evans Price, Kül Kedisi-Sindrella Masalı Karakterleri (Price M. E., 1921).

(Resim 45)

“Kül Kedisi” masalını resimleyen bir başka illüstratör Smith’dir. Smith’in karakterleri ise gerçekte masalın birleştiği ışık gölge oyunlarının olduğu karanlık atmosferde yer almaktadır. Mekan duygusu onun illüstrasyonlarında karanlık ve koyu renklerden oluşmaktadır. Karakterlere ve illüstrasyonlara genel olarak bakıldığında Rönesans resimlerini andıran bir atmosfer içerisinde canlandırıldıkları söylenebilir.

Jessie Willcox Smith, Kül Kedisi-Sindrella Masalı Karakterleri (Smith J. W., 1916)
(Resim 46)

İllüstratör Harbour'un masal resimlerindeki önemli bir özellik ise edebi olarak anlatılan karakterleri yüzeysel koyu bir atmosferde, ön planda tek olarak resimlemesidir. Harbour'un resimlediği diğer masalarda da aynı özellikler görülmektedir. Muhteşem güzellikte işlerle süslü balo elbisesi içerisinde resimlenen "Kül Kedisi",sevimli bir porselen bebeği andıran yüz hatlarıyla

başarılı bir karakterdir. Yaratıldığı dönemin illüstrasyon anlayışının izlerini başarıyla taşıyan bir başka örnek olarak gösterebiliriz.

Jennie Harbour, Kül Kedisi-Sindrella Masalı Karakterleri (Harbour J.,1921)

(Resim 47)

“Kül Kedisi” masalını resimleyen bir başka sanatçı Wisconsin’dir. Resimlediği “Kül Kedisi”, masalda anlatıldığı gibi üvey annesi ve kız kardeşleri tarafından ezilen biridir. Sanatçının renkleri pastel tonlarda kullanması ve Kül Kedisi’nin kıyafeti için seçtiği renk bakımından arka plana itmiştir. İlginç yüz hatlarına sahip olan karakterler farklı bir üslupla resimlenmiştir.

Racine Wisconsin, Kül Kedisi-Sindrella Masalı Karakterleri (Wisconsin R., 1935)

(Resim 48)

Carlo Collodi'nin dünyaca ünlü masalı "Pinokyo", iyi bir çocuk olmayı başardığında iyilik perisi tarafından gerçek bir çocuğa dönüştürülecek olan tahtadan bir kuklaydı. "Pinokyo" adındaki bu tahtadan kukla canlanır ve bir insan gibi yaşamaya başlar. Çocuğu olmayan "Geppeto" ise "Pinokyo"yu evladı gibi görmeye başlar. Yalnız "Pinokyo", hiçbir şeyi gizleyememektedir. Çünkü ne zaman yalan söylemeye kalksa tahta burnu uzar. "Pinokyo"nun tek isteği "Geppeto"nun istediği gibi gerçek bir oğlan çocuğu olmaktır. "Pinokyo" adlı masalın karakterlerini ana karakter olarak "Pinokyo"yu, yan karakterler olarak babası "Geppeto" Usta, İyilik Perisi ve serüvenlerinde ona eşlik eden tilkiyi incelediğimizde yine Disney'in masalda geçen karakterleri diğer masal

illüstrasyonlarında olduğu gibi kendine özgü üslupla oluşturduğunu görmekteyiz.

Disney karakterlerini eskizlerden itibaren sağlam bir iskelet yapısıyla oluşturmakla birlikte çizgilerinde ve renklerinde her zaman çocukların hoşlanacağı türden yuvarlak, sevimli ve renkli bir şekilde resmetmiştir. “Pinokyo” karakteri de Disney’in karakterleri arasındaki ikonlardan biridir. Peri masalları genellikle evrensel bir çekim gücüne sahiptir ve her milletin çocuğu kendi sihirli dünyasına çeker. “Mavi Peri”nin ahlaklı davranışı ödüllendirdiği ve bir kuklayı etten-kemikten bir çocuğa dönüştürdüğü “Pinokyo” masalı da böyledir.

Walt Disney, Pinokyo masalı karakterleri (Disney, W. 1940) (Resim 49)

İtalyan illüstrasyon sanatçısı Mussino'nun "Pinokyo"su ise Disney'in tasarladığından biraz daha farklı bir kukladır. Sevimlidir ama sanatçının üslubu doğrultusunda, renk ve biçim olarak değişik bir vücut yapısına sahiptir. İnce uzun bir burnu aynı şekilde vücut anatomisi de ince ve uzundur. İzleyici konumundaki çocuğun yaş seviyesine bağlı olarak yaratılan karakterlerin özellikleri değişebilir. Daha büyük yaştaki çocuklar için hazırlanmış olan "Pinokyo'nun Maceraları" adlı bu kitapta yaratılan "Pinokyo" karakteri çocukların yaş seviyesine uygun ve ilginç tasarlanmış bir karakterdir. Sanatçının resimlemiş olduğu kitapta yalan söyledikçe burnu uzayan tahta bir kukla olan "Pinokyo", sivri burunlu bir karakter olarak görülmektedir. Mussino'nun yaratmış olduğu bu karakter, giyim tarzıyla dikkati çekmektedir. Gerek başındaki şapka olsun gerekse giymiş olduğu pelerin şeklindeki gömleği ve kısa pantolonu ile okul kıyafeti sanatçı tarafından olarak düşünülmüş olabilir. Masal 2002 yılında resimlenmiş olmasına rağmen, masalda anlatılanlar doğrultusunda eski dönem Fransa'sına ait giyim tarzlarının olduğunu söyleyebiliriz.

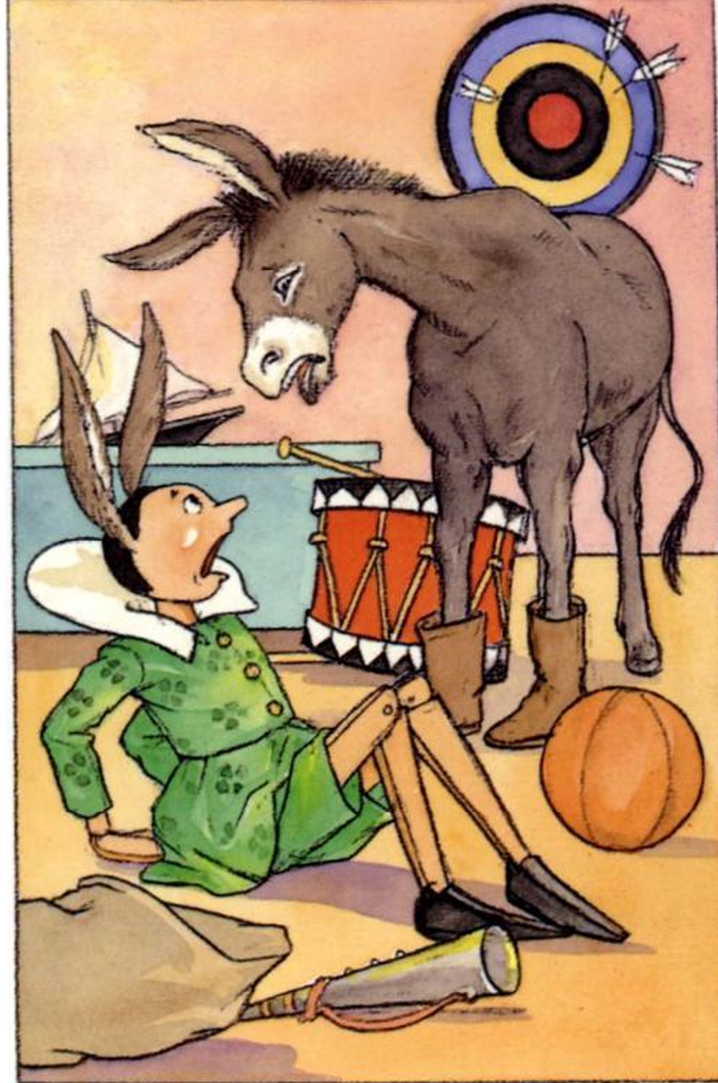
Attilio Mussino, Pinokyo Masalı Pinokyo karakterleri (Mussino A., 2002:36)

(Resim 50)

Tony Wolf, Pinokyo Masalı Karakterleri (Wolf, T. 2000: 5) (Resim 51)

İllüstratör Wolf ise olağan üstü bir gerçeklikle hayal dünyası arasında resimledikleri masaldaki “Pinokyo” karakteri çocukların sevebileceği sevimli ve masalda tasvir edilenlere uygundur. “Gepetto” usta karakteri de sevimli ve yaşlı bir ihtiyar olarak çocuk için oldukça etkileyici bir karakter olarak yaratılmıştır. Masalda yaramaz ve haşarı “Pinokyo”nun başına gelmeyen kalmaz.

Thea Kliros, Pinokyo Masalı Karakterleri (Kliros T, 1998:8) (Resim 52)

Aynı masalı resimleyen başka bir sanatçı Kliros ise masalda yaramaz ve haşarı “Pinokyo”nun kulaklarının eşek kulağına dönüştüğü bir sahneyi yukarıdaki gibi resimlemiştir. “Pinokyo” karakteri masalda Mussino’nun karakteri gibi yeşil kısa pantolonlu okul kıyafetiyle resimlenmiştir. Vücut anatomisi ve eklem yerleri tahta vücuduna uygun olarak çizilmiş, “Pinokyo” karakterinin tahta bir kukla olduğu belirgindir. Farklı illüstrasyon sanatçılarının aynı masalı ve aynı masalda geçen karakterleri kendi üslupları ve algılamaları doğrultusunda birbirlerinden farklı çizgilerle ve tekniklerle yorumladıklarını

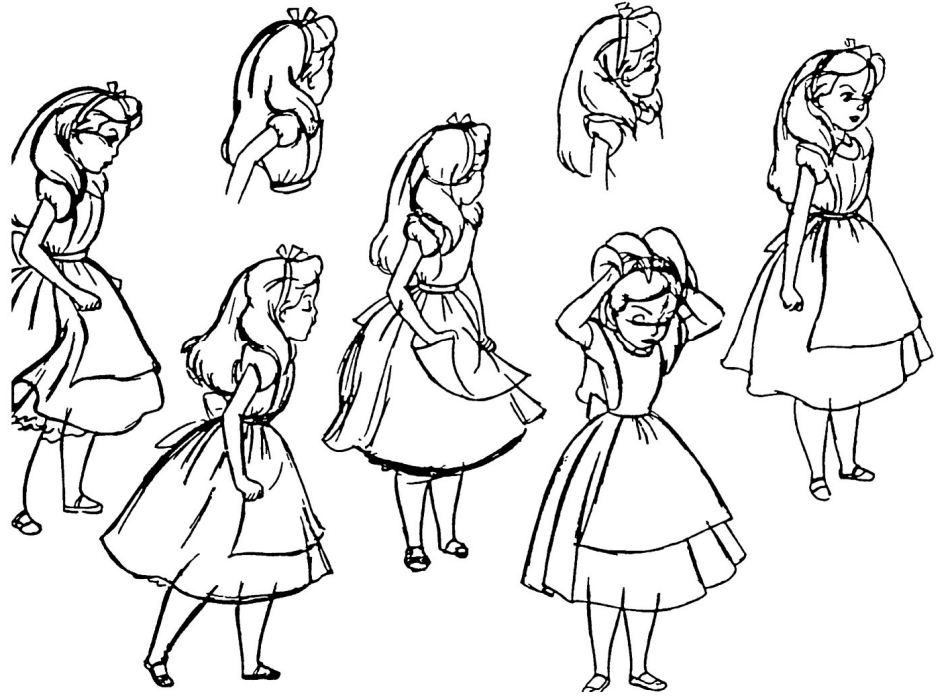
söyleyebiliriz. Her birinin yarattığı karakter için, kendi kültür öğelerini barındırdığını söyleyebiliriz.

Çocukların hayal dünyasına kapılarını açan bir başka masal olan Alice Harikalar Diyarında masalı'nın konusu ise, kız kardeşi ile pikniğe çıkan küçük "Alice"nin "Geç kaldım" diyen bir beyaz tavşanın arkasından gitmesi ve tavşanın girdiği deliğe bakarken delikten içeriye düşmesiyle başlar. Küçük delik bir anda büyür ve "Alice"i fantastik bir dünyanın içine çekiverir. Bir çok hayvan ve konuşan oyun kağıtları ile bezeli masal kahramanları "Alice"i şaşkınlığa uğratır. Masal bu büyüleyici hayal dünyasından bir ağacın dibinde "Alice"nin uyanması ile sona erer.

Masalda yer alan "Cheshire Kedisi", "Alice" istediğinde ortaya çıkar ve genellikle "Alice"i kızdıran konuşmalar yapar. Ama "Cheshire Kedisi"nin tüm konuşmaları felsefi değer taşır ve "Alice"i yaşam pencerelerini zorlar. Bir kaniya göre "Cheshire", yazarının doğduğu kasabanın ismidir. "Cheshire Kedisi" her seferinde tebessüm ederek belirir ve tebessüm ederek gözden kaybolur. "Alice", "hayatımda hiç gülümseyen bir kedi görmedim" der ve "Cheshire Kedisi" onu yanıtlar Çünkü bu "Cheshire Kedisi"dir.

"Alice Harikalar Diyarı"nda masalının ana karakterlerinden biri ise her daim onun karşısına çıkan ve mantığı temsil eden "Cheshire Kedisi"dir. Masalda kedi, tavşan vb. karakterler olunca doğal olarak masal sadece masal olmaktan çıkar ve arka planında bir çok derin konuyu da beraberinde getirir. "Alice" fantastik bir masaldır ve çocuğun dünyasını gözler önüne serer. Bu fantastik masalı resimleyen illüstrasyon sanatçılarının, çocuğun dünyasını çok iyi bir şekilde gözlemleyerek karakterlerini yarattıklarını söyleyebiliriz.

Disney diğer masalların resimlerinde olduğu gibi "Alice" karakterini eskizlerden itibaren sağlam bir anatomik yapı üzerinde oturtmuş ve karakterin hareketlerini ayrıntılı olarak çalışmıştır. Guaj boya tekniği ile resimlediği illüstrasyonlarında Alice sarı saçları olan yuvarlak Disney'e özgü çizgilere sahip anatomisiyle çocuğun kendini özdeşleştirebileceği bir karakterdir.

Disney, Alice Harikalar Diyarında Masalı Alice Karakteri eskizleri
(Disney, W.) (Resim 53)

Disney, Alice Harikalar Diyarında, Alice, Çılgın Şapkacı ve Tavşan Karakterleri
(Disney, W.) (Resim 54)

Mabel Lucie Attwell, Alice Harikalar Diyarında Masalı Karakterleri
(Attwell M. L., 1910) (Resim 55)

İllüstrasyon sanatçısı Attwell, “Alice Harikalar Diyarı”nda masalının ana karakteri olan “Alice”i küçük sevimli puanlı elbisesiyle kızıl saçları olan bir kız çocuğu olarak resimlemiştir. Resimde büyük bir mantar üzerine oturmuş nargilesini yudumlayan yaşlı Tırtıl karakteriyle birlikte görülen Alice, kocaman büyük ağaçlar arasında hayal dünyasının içindedir. 1910 yılında resimlenen bu masal o döneme ait resimsel özellikleri de yansıtmaktadır.

Jackson, Alice Harikalar Diyarında Masalı Karakterleri (Jackson) (Resim 56)

Jackson ise masaldaki karakterleri bambaşka bir hayal dünyası içerisinde çocukların beğenisine sunmuştur. Resimde “Alice” neredeyse kendi boyunda bir mantarın üzerine oturan “Tırtıl” karakteriyle konuşmaktadır. Olağan üstü büyük bir ormanın içinde fantastik bir dünyada olduğu mekan olarak yaratılan atmosferden de anlaşılmaktadır.

Resimli çocuk kitaplarında bir başka ünlü karakter ise “Kırmızı Başlıklı Kız”dır. Masalın konusu ise bu küçük kızın büyük annesini ziyarete giderken yolda gördüğü kurdun hain planıyla karşılaşmasıdır. Masalın ana karakteri olan “Kız” tasvir edildiği gibi kırmızı başlıklı bir pelerin giyen küçük bir kızdır. Kızın karşısındaki karakter aç gözlü bir kurttur. Diğer bir karakter ise kızın büyük annesidir.

Ella Dolbear Lee, Kırmızı Başlıklı Kız Masalı Kız Karakteri (Lee D. E., 1921)

(Resim 57)

Bu masalı resimleyen sanatçılardan olan Lee, “Kırmızı Başlıklı Kız”ı masalda tasvir edilen özellikleriyle kırmızı bir pelerin içinde tasarlamıştır. Çocukların sevebileceği sevimlilikte ve kırmızı yanakları olan “Kız” çocukların kendilerini kolaylıkla özdeşleştirebileceği onlarla arkadaş olabilecek kadar gerçek bir şekilde izleyiciyle bütünleşmiştir.

Jennie Harbour, Kırmızı Başlıklı Kız Masalı Kız Karakteri (Harbour J., 1921)

(Resim 58)

Klasik çocuk masallarını resimleyen ve ünlü karakterler yaratan Harbour, Kırmızı Başlıklı Kız masalını da resimlemiştir. Diğer masal illüstrasyonlarında olduğu gibi illüstrasyonlarındaki önemli bir özellik ise edebi olarak anlatılan karakterleri yüzeysel koyu bir atmosferde, ön planda tek olarak resimlemesidir. Tek olarak resimlediği “Kırmızı Başlıklı Kız” ince ve zarif anatomisinin üzerinde kırmızı pelerini ve eteğiyle, sevimli bir porselen bebeği andıran yüz hatlarıyla başarılı bir karakterdir. Yaratıldığı dönemin illüstrasyon anlayışının izlerini başarıyla taşıyan bir başka örnek olarak gösterebiliriz.

Warwick Goble, Kırmızı Başlıklı Kız Masalı Karakterleri
(Goble W, 1913) (Resim 59)

İllüstrasyon sanatçılarından Goble da klasik ve ünlü bir karakter olan Kırmızı Başlıklı Kız masalını 1913 yılında resimlemiştir. Masalda yarattığı kız karakteri, kırmızı bir pelerin içinde uzun siyah örgülü saçları olan küçük bir kız çocuğudur. Kurt karakteri ise gerçeğe uygun bir şekilde resimlenmiştir.

“Kırmızı Başlıklı Kız” Masalı’nı resimleyen Folkard ise ayrıntılı bir şekilde çizdiği illüstrasyonlarındaki kız karakteri farklı illüstratörlerin karakterleriyle karşılaştırıldığında yaş olarak daha büyüktür.

Delioğlu’nun yarattığı “Kırmızı Başlıklı Kız” karakter ise kuzey Avrupa ırkına özgü bir kız çocuğu gibi sarı, kızıl saçlara sahip kırmızı yanaklı ve mavi gözlüdür. Üslubundan Delioğlu’na ait olduğu fark edilen “Kurt” karakteri ise diğer illüstratörlerin çizdiğinden farklıdır.

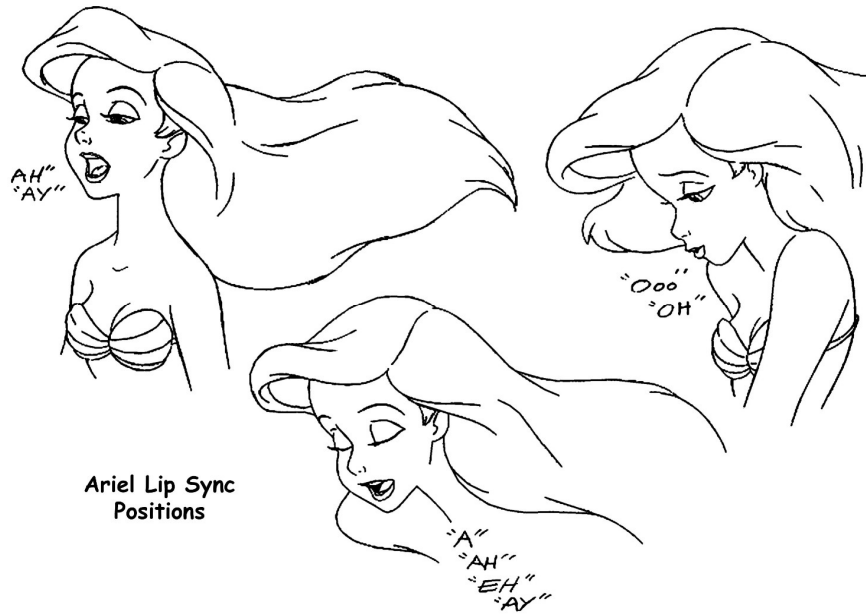
Charles Folkard, Kırmızı Başlıklı Kız Masalı Karakterleri (Folkard, C., 1911)
(Resim 60)

Mustafa Delioğlu, Kırmızı Başlıklı Kız Masalı Karakterleri (Delioğlu M., 2006:5)
(Resim 61)

İllüstrasyonlarıyla çocuklara denizin bütün güzelliklerini ve gizemini sunan Hans Christian Andersen'in, "Küçük Deniz Kızı" adlı masalının baş karakteri isminden de anlaşılacağı üzere bir deniz kızıdır. Rüyalarının prensiyle tanışmaya kararlı olan "Ariel", bu uğurda "Ursula" adlı şeytan ruhlu denizaltı büyücüsüyle pazarlık yapmaktan çekinmez ve sesini ödünç verdiği bu pazarlık sonucunda bir çift bacağa sahip olarak yakışıklı insan prensi "Eric"ın dünyasına ayak basma şansına sahip olur. Babası "Kral Triton"un ve yengeç muhafızı "Sebastian"ın bütün uyarılarını duymazlıktan gelen "Ariel", kendisini suların derinliklerinde bulur ve çok geçmeden de sessizliğin her zaman altın değerinde olmadığını ve "Ursula"yla girdiği pazarlığın içinde aklına hayaline gelmeyen oyunlar olduğunu keşfeder.

4-9 yaş çocuklarına hitabeden bir masal olan "Küçük Deniz Kızı" karakter ve illüstrasyon yönünden bu özelliklere göre; Disney'in tasarladığı karakter incelendiğinde, diğer masal karakterleri gibi "Ariel"i de çocukların sevebileceği yuvarlak formlardan oluşturduğu söylenebilir.

Walt Disney, Küçük Deniz Kızı Masalı, Ariel karakteri eskizleri

(Disney, W.) (Resim 62)

Walt Disney, Küçük Deniz Kızı Masalı, Ariel Karakteri Eskizleri, (Disney, W.)

(Resim 63)

Edmund Dulac, Küçük Deniz Kızı Masalı Ariel Karakteri (Dulac, E.,1911)

(Resim 64)

Dulac ise denizin derinliklerinde yaşayan bu güzel kıızı koyu renklerle boyamıştır. Yarattığı karakter edebi açıdan tasvir edildiği gibi vücudu balık şeklinde olan güzel bir kızdır. Fantastik bir masal olan “Küçük Deniz Kızı” sanatçının illüstrasyonlarında bu dünyaya açılan pencereler olarak görülebilir. Renklerin denizin dibini çağrıştıracak şekilde realist olması, çocukların hayal dünyasındaki renkler açısından fazla dikkat çekici değildir. Çocuk resimlerinde her zaman renkler konusunda özgür tavırla dikkat çeker. Onun psikolojisi, renkleri özgür kullanması, sanatçının bunun bilincinde olarak illüstrasyonlarını boyamasını gerektirmektedir. Dulac’ın 1911’de resimlediği bu masalın çocukların çocuğun ilgileri doğrultusunda boyanmadığı söylenebilir.

Anderson Anne Wisconsin, Küçük Deniz Kızı karakteri (Wisconsin A. A. 1935)
(Resim 65)

“Küçük Deniz Kızı” masalını resimleyen Wisconsin ise kendi üslubu doğrultusunda realist bir tavırla fantastik bir dünya yaratmıştır. Denizin köpükleri arasında pembe tonların ağırlıklı kullanıldığı “Küçük Deniz Kızı” karakterini bedeni çıplak olarak resimlemiştir. Vücudunun alt kısmı balık olarak tasvir edilen “Küçük Deniz Kızı”, pedagojik açıdan çocuğun seviyesine göre olgundur. Sanatçı en ince ayrıntısına kadar çizdiği köpüklü deniz dalgaları arasında “Küçük Deniz kızını”, rahat bir yataкта yatıyormuşçasına resimlemiştir.

Jennie Harbour, Küçük Deniz Kızı Masalı, Deniz Kızı Karakteri (Harbour, J., 1932)

(Resim 66)

Harbour ise “Küçük Deniz Kızı” masalını 1932 yılında resimlemiştir. Onun deniz kızı karakteri sarı uzun saçlarıyla, ince narin vücut anatomisiyle masalda anlatılan “Deniz Kızı”yla uyumludur. Sanatçı masalda anlatılanlar doğrultusunda kendi üslubuna özgü yarattığı “Küçük Deniz Kızı” karakterini ve kompozisyonlarını çocukların ilgisini çekebilecek küçük ayrıntılarla resimlemiştir.

Ünlü Yerli Karakterler

Çocuk kitaplarının çocuğu eğlendirirken, eğitimine katkısının olduğu hatırlatılarak, kitap karakterleri sigara içmez, içki kullanmaz, sahtekarlık yapmaz ve yalan söylemezler. Onlar çocuğu eğlendirirken eğiten arkadaşlardır. Ünlü yabancı kitap karakterlerini karakterleri incelediğimizde bu söylediğimiz değerleri taşıyan karakterlerin çocuklara nasıl örnek olduklarını ve onları ünlü yapan asıl özellikleri inceledik. Aynı şekilde kendi kültürümüze ait örnek kitap karakterlerimiz nasıl tasarlanmışlar ve yaratılmışlar? Ünlü Türk Çocuk kitabı karakterlerimiz hangileri?

Binlerce yıllık kültür birikiminin üzerinde şekillenmiş olan bugünkü Anadolu kültüründe de Türk halk masallarının bir motifi olarak karşımıza çıkan “Kaf Dağı” masallarının kökenini eski Anadolu mitolojilerinde dayanmaktadır. Hazar denizinin doğusunda yaşayan Türk topluluklarının masal ve söylencelerinde bu motif yer almamaktadır. Kaf Dağı olarak geçen bu dağ, masal kahramanlarını bekleyen bir sürü zorlu engelin ardında duran esrarlı, albenili bir diyardır. Bu dağa ulaşmak isteyenler ejderhalarla boğuşmak, labirentleri geçmek ve devleri yenmek zorundadır.

Kaf Dağı’nda bulunduğu söylenen “Zümrü dü Anka Kuşu” da bir başka masal karakteridir. “Zümrü dü Anka kuşu”, Doğu mitolojileri ve efsanelerinde “Sirenk, Simurg, Zümrüd, Zümrüdü Anka, Tuğrul, Anka-yi Mugrip, Huma Kuşu”, Batı kültürlerinde ise “Phoenix” adlarıyla anılır. Adı uzun boynu veya boynundaki beyaz halkadan gelir. Her hayvandan bir iz taşıyan, rengarenk tüylü, yüzü insana benzeyen mitolojik bir hayvandır. Bazı kaynaklara göre sesi de güzeldir. Daima tektir ve erkektir. Ömrünün sonuna gelince bahar ağacı yapraklarından yaptığı yuvasını ateşe verip kendini yakarak, yeniden dünyaya gelir. Bu anlatının pek çok versiyonu vardır.

Bir başka masal karakteri ise devlerdir. Bütün Kafkas halkları insan soyundan önce dünyada yaşayan iri cüsseli fakat akli kıt varlıklara dair söylenceler anlatırlar. Bütün Kafkas halkları, insan soyundan önce dünyada

yaşayan iri cüsseli fakat akli kıt varlıklara dair söylenceler anlatırlar. Avrupa masallarında da sıkça karşılaşılan devler çoğu zaman kötü niyetli, zalim tiplerdir ve sonunda masal kahramanları tarafından yenilirler. “Dev” karakteri Türk masallarında da sıklıkla kendini gösterir. Dede Korkut masallarındaki “Tepegöz” karakteri Yunan söylencelerinde, Kafkas destanlarında rastladığımız “Dev” karakterleriyle aynıdır. Dede Korkut masallarının mekanının bugünkü Bayburt, Ahıska, Revan ve Azerbaycan toprakları olduğunu göz önüne alırsak dev karakterinin Kafkas söylenceleri kaynaklı olduğu gerçeği ortaya çıkar.

Sinan Gürdağcık, dev karakteri (Gürdağcık S., 1989:7) (Resim 67)

Doğu masallarında karşımıza çıkan bir başka karakter de meyveleri altından olan bir ağaçtır. Masalarda bu ağaç ulaşılması çok zor olan bir diyarda bulunur bir ya da üç meyve verir. Masal kahramanları bu ağacın meyvesine ulaşmak için zorlu yolculuklar yapar, bir çok engeli aşar ve sonuçta meyvenin sihirli güçlerine sahip olur. Bu anlamda Anadolu masallarının doğu kültüründen etkilediğini görmekteyiz. Masal karakterlerimiz doğu kültürüne yakın tiplerdir.

Dede Korkut hikayeleri diye bilinen ve savaş konularını dile getiren bu hikayelerin hepsi şiirsel ve destansı bir anlatıma sahiptir. Günümüzde Anadolu'nun bazı bölgelerinde Dede Korkut Hikayelerinden Bamsı Beyrek, Tepegöz ağızdan ağza anlatılır. Kitapta bulunan hikayelerin her biri başlı başına bir bütündür. Her hikayenin sonunda ortaya çıkan Dede Korkut, Oğuz Beyleri ile Boyları üzerine saz eşliğinde söylediği destanlarla hikayesini bitirir. Hikayelerde İç Oğuz-Taş Oğuz, Dirse Hanoğlu Boğaç, Oğuzların kendileri arasındaki savaşları anlatır. Bamsı Beyrek, Kanturalı, birer aşk macerasıdır. Tepegöz, Deli Dumrul tabiat üstü güçlerle olan savaşımı, geriye kalan altı hikayede Oğuz Beyleri'nin Kuzey ve Batıdaki düşmanlarla olan mücadelesini anlatır.

Hikayeler genellikle hikaye ve masal karakteri taşısa da, daha çok destan özelliği taşımaktadır. Bu destanlar, millî şuurun yüksek derecede ön plâna çıktığı bir yapı içinde yazılmıştır. Hikayelerde (destanlarda) Türk'ün öz benliğini yansıtan motifler ön plândadır. Özellikle kahramanlık (alplik) çok ön plândadır. Ayrıca aile kurumuna verilen önem de belirgin şekilde görülmektedir. Kopuz adlı millî saz ise mukaddesleştirilmiştir.

Dede Korkut hikayelerinden olan “Deli Dumru”da, “Dumrul” canının yerine can bulma çabasına girince bunu kadınından bulmuş, kadın karakter ona hiç çekinmeden canını vereceğini söylemiştir. Yine Türk kültüründe destan kahramanları iyi ata binen, iyi kılıç kullanan, iyi savaşan kadınlarla evlenmek istemektedir. Nitekim, Dede Korkut'taki “Bamsı Beyrek” hikayesinde yer alan kadın karakter “Banu Çiçek” bunun en güzel misalidir.

Orhan Dündar, Deli Dumrul karakteri (Dündar O., 2000: 1) (Resim 68)

İllüstrasyon sanatçısı Dündar'ın resimlediği “Deli Dumrul” adlı masal kısaca şöyledir; kendi yaptığı köprünün yamacında bir yiğit ölmüştür. “Dumrul” bu ölüme isyan eder çünkü, onun ölümünde kendi ölümünü görür ve yiğidin canını alan Azrail’e meydan okur. Sözde, Azrail’le kapışacak ve yiğidin canını geri alacaktır. “Dumrul”un bu isyanı Tanrı’nın hoşuna gitmez ve Azrail’e onun canını almasını buyurur. Azrail “Dumrul”un canını almaya geldiğinde “Dumrul” ona saldırır. Azrail güvercin olup kaçır. Bundan gururlanan “Dumrul”, onu yakalamak için arkasından gider ve odur diye iki güvercin öldürür. Tam evine dönerken Azrail yine karşısına çıkar. Bu kez korkar “Dumrul” ve Tanrıya yalvarmaya başlar. Bu yakarış Tanrı’nın hoşuna gider. Kendi canına karşılık bir can bulursa ölmeyecektir. “Dumrul” önce babasına sonra da anasına gider. İkisi de canlarını vermek istemez. Sonunda öleceğini kabullenen “Dumrul” sevdalısıyla helalleşmek için onun yanına gelip her şeyi anlattığında kadın, onsuz bir yaşamı istemeyeceğini ve Azrail’den kendi canını almasını söyler. Bunun üzerine, Dumrul yine Tanrı’ya yakarır.

“Dumrul”un yakarışı karşısında yumuşar Tanrı ve onların canını bağışlamakla kalmaz, ömürlerine yüz kırk yıl daha ekler. Bunun yanında, annesi ve babasının canını alır. Kültür Bakanlığının yayınlamış olduğu ve Dündar’ın yarattığı “Deli Dumrul” karakteri doğu’ya has giyim tarzıyla resimlediğini söylenebilir. Yaş seviyesi olarak daha büyük çocuklar için resimlenen bu destan karakterlerinin, çocuğun algılamasına göre daha olgun çizgiler ve renkler kullanıldığını görülmektedir. Okul öncesi ve okul dönemi çocuğu için hazırlanan resimlerde her ayrıntıya dikkat edilmesi, mekan gibi özelliklerin iyi bir şekilde tasarlanması önemliyken, daha büyük yaşlardaki çocuklar için tasarlanan resimlerde olay ve karakterlerin ifadeleri önemlidir.

Dede Korkut Hikayelerinden bir diğeri olan “Boğaç Han” ise küçük yaşta boğa öldürdüğü için kendisine bu ad verilen, bir kahraman olarak açıklanabilir.

Orhan Dündar, Boğaç Han ve Babası Dirse Han karakterleri (Dündar O., 2000: 1)
(Resim 69)

Dede Korkut'un "Boğaç Han"a bu ismi vermesi kitapta şu cümlelerle ifade edilmiştir.

Ey Dirse Han beylik ver bu oğlana erdemlidir! boynu uzun cins at ver bu oğlana hünerlidir ! ağıllardan koyun ver bu oğlana yeterlidir! altın başlı ev, omuzu kuşlu kaftan ver değerlidir! Bayındır Han önünde savaş etmiş bir boğa boğazlamış oğlun öğleyse adı BOĞAÇ olsun adını ben verdim yaşını allah versin (Gökşen E., 1999: 6)

Sinan Gürdağcık, Boğaç Han karakteri (Gürdağcık S., 1989:9) (Resim 70)

İllüstratör Dündar ve Gürdağcık'ın yarattıkları Boğaç Han karakteri Dede Korkut'unda hikayelerinde tasvir ettiği gibi güçlü kuvvetli ve Orta Asya insanına özgü yüz hatlarına sahiptir. Her ikisinin de Boğaç Han'ın yaşadığı döneme ait kıyafetler içinde suluboya tekniğini kullanarak resimlemişlerdir.

Bu hikayelerde Türk'ün öz benliğini yansıtan motifler ön plândadır. Özellikle kahramanlık görülmektedir. Ayrıca aile kurumuna verilen önem de belirgin şekilde görülmektedir. Kopuz adlı millî saz ise mukaddesleştirilmiştir. Hikayelerde pek çok ortak yanın bulunuşu ve yapılan sık sık tekrarlar hikayenin tek bir kalemden çıktığı görüşünü kuvvetlendirmektedir. Dede Korkut bu hikayelerin yazarı gibi görünmemektedir. Dede Korkut'un Batı Göktürkleri arasında yaşamış, manevi rütbesi yüksek bir şahıs olduğu tahmin edilmektedir. Hikayelerin sonun da sazıyla çıkan Dedekorkut, Gürdağcık'ın illüstrasyonlarında, yine o döneme ve o yöreye ait kıyafetler içerisinde elinde sazıyla tasvir etmiştir. Sanatçı illüstrasyonlarında teknik olarak suluboyayı kullanırken figürlerin çevresini de kontürlerle çevreleyerek kendine has üslubuyla da Dede Korkut Hikayelerinin resimleyen illüstratörlerimizdendir.

Sinan Gürdağcık, Dede Korkut karakteri (Gürdağcık S., 1989: 3) (Resim 71)

Çocuklar için “Dede Korkut Hikayeleri”ni başarıyla resimleyen illüstrasyon sanatçılarımız arasında; Nazan Erkmén, Betül Sayın, Çetin a. Özkırım, İsmail Bahat, Fahrettin Erdoğan, Alaattin Barışkan, Semih Poray v.b. bulunmaktadır.

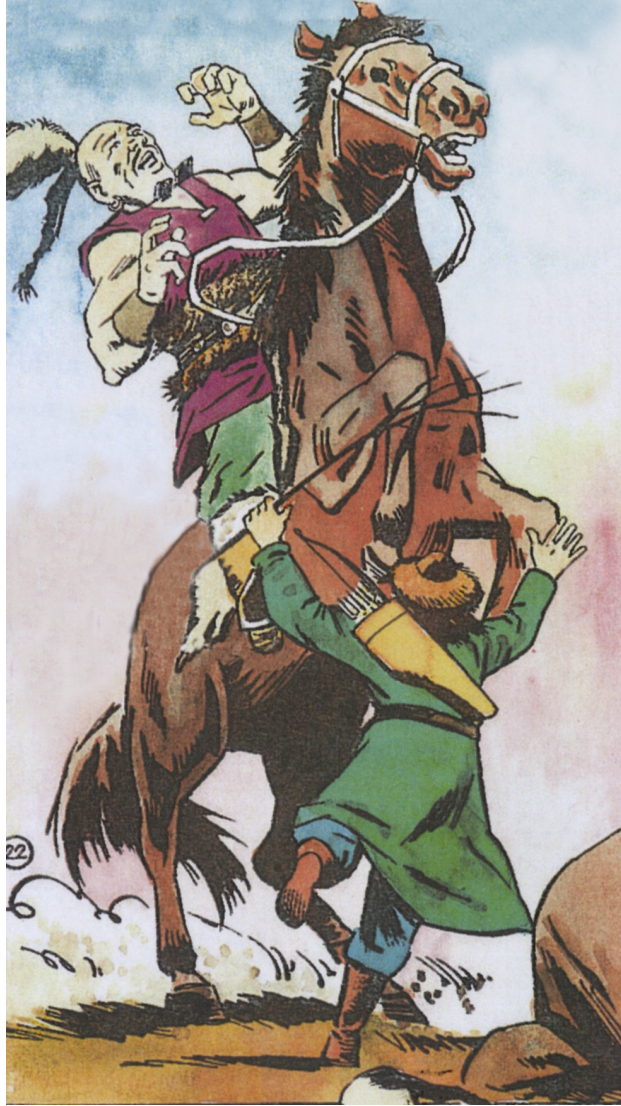
Türk Çocuk kitaplarında yazılan destanlar, Türk kültürünün temeli ve kökleri bakımından büyük önem taşırlar. Destanların, kökü tarihe dayanan ilhamını tarihten alan, bir halk edebiyatı türüdür. Başka bir deyişle; tarihte iz bırakmış, olağanüstü, toplum ve kahramanlık olaylarını manzum olarak anlatan milli eserlerdir. Yıllar hatta yüzyıllar geçse de anlatıla anlatıla nesilden nesile aktarılan destanlar, geçmişten günümüze bir köprü kurduğu gibi, milli birlik ve beraberliğin pekişmesi açısından da oldukça önemlidir. Bu nedenle destanlar milletlerin en önemli milli birlik ve kültür kaynaklarıdır. Çocuk kitaplarındaki destanlar, çocukların kültürümüz hakkında bilgi sahibi olurken, yaratılan karakterlerle kahramanlık, mücadele, adalet gibi değerlerin öğrenilmesi bakımından da önemlidir.

Çocuk kitaplarındaki destan kahramanlarından olan “Oğuz Kağan”, Hun-Oğuz Destanları arasında yer alan “Oğuz Kağan Destanı”, milli Türk destanlarının en önemlilerinden biridir. Bu destan eski kaynaklarda Oğuzname adı verilen bir eserde kayıtlı olarak gösterilmektedir.

Sakalara ait olan “Alp Er Tunga” destanı hakkında pek fazla bilgi mevcut değildir. Türk boyları arasında çok eski çağlarda böyle bir destanın söylendiği kabul edilmektedir. Bu destan hakkında en önemli bilgilerin kaynağı olan Divan-ı Lügatit Türk ve Kutadgu Bilig eserlerinde, “Alp Er Tunga” Destanı İran destanı olan Şehname’nin kahramanı Efrasiyab ile aynı kişi olarak tanıtılır.

Bir başka destan ise “Şu Destanı”dır Sakalara ait olan bir destandır. “Şu”, MÖ. 4. y.y.’da yaşamış bir Türk Hakanı’dır. Destanda, Makedonyalı İskender’in İran üzerinden Asya’ya doğru ilerlerken yaptığı savaşları ve bu savaşların Türklerle ilgili bölümü anlatılmaktadır.

Göktürk Destanlarından en bilinen ve en meşhuru ise “Ergenekon” Destanı’dır. Türk Destanları arasında en önemli yeri “Ergenekon” tutar. Bu destan’ın Türk Toplum hayatındaki etkileri oldukça fazladır. Hala Anadolu’nun pek çok yöresinde gelenek ve göreneklerde bu destanın izlerini görmek mümkündür.

Orhan Dündar, Şipi Karakteri, 1990 (Dündar O., 1990: 13) (Resim 72)

Dündar’ın diğer illüstrasyonlarında olduğu gibi “Ergenekon Destanı”ndaki karakterler birbirleriyle benzerlikler göstermektedir. Çocuğun

yaş ve seviyesine uygun olarak savaşçı ve güçlü karakterlerin resimlenmesinde gerçeğe yakın tasarımlar yapmıştır. Mekandan çok olaya ve karakterlerin ifadelerine önem veren bir anlatım tekniğiyle hikayeyi resimlemiştir.

Göç Destanı ise Türeyiş Destanı'nın devamı gibidir. Çin ve İran kaynaklarına göre iki ayrı söyleyiş şeklindedir. Bu destan, Cüveyni'nin Tarih-i Cihanküşa adlı eserinde bulunmaktadır. "Bozkurt" Destanı da önemli destanlarımızdandır. Göktürklerin soy kütüğü ve var olma hikayesidir. Bu destanda, Türk soyu ve ırkı ilahlaştırılmak istenmiştir. Destan Çin kaynaklarında mevcuttur. Üç değişik söyleniş şekilleri vardır. Üçünde de ana hatlar aynıdır. Sadece karakter isimleri değişiktir.

"Satuk Buğra Han" Destanı ise Karahanlıların, İslâm dini'ni kabul etmelerini konu alan bir destandır. Karahan Hükümdarı Satuk Buğra Han döneminde gerçekleşen bu önemli olay Karahanlılar arasında bir efsane haline geldi. Neticesinde, "Satuk Buğra Han"ı anlatan ve onu efsaneleştiren bir destan oluştu. Destan, daha çok dini menkıbelerin birbiri peşi sıra düzenlenmesi şeklinde hazırlanmış olup, İslâmiyetten önceki Türk destanlarından alınan ana süslemelerle zenginleştirilmiştir. "Satuk Buğra Han" Destanı Türklerin İslâm dinini kabul etmelerini ilahî bir ilhama bağlamaktadır.

Müslüman Kızgızlar ile putperest Kalmuklar arasında geçen mücadeleleri anlatan Manas Destanı ise bir Kırgız destanıdır. Her ne kadar İslâmiyet sonrası dönemi anlatıyorsa da; bu eserde, İslâmiyet öncesinin anıları zengin bir şekilde aktarılmıştır. Eski Türk Destanlarında yer alan pek çok karakter bu destanda da görülmektedir. Bu destan, Kırgızların gelenek ve göreneklerini, inançlarını, törelerini, görüşlerini, başka milletlerle olan ilişkilerini, ahlak yapılarını anlattığı için çocuklara bir Kırgız ansiklopedisi gibi görülebilir.

"Battal Gazi" Destanı ise konusunu Anadolu'daki İslâm-Bizans kavgalarından almıştır. Selçuklular değil de daha önceki Araplar devrini anlatması ve kahramanlarının hep Arapça adlar taşıması sebebiyle gerçekten de bir Türk Destanı gibi görülmeyebilir. Ancak şu gerçek de bilinmelidir ki

Türkler İslâmiyet'i kabul ettikten sonra hep İslâmî adları daha çok tercih etmişlerdir.

Bir başka destan karakterimiz ise “Köroğlu”dur. Çocuklar için yazılmış olan Türk Destanları içinde en yeni olanıdır. XVI. yüzyıl sonlarında tazelenip yayıldığı söylenmektedir. Anadolu, Rumeli, Türkmenistan, Azerbaycan, Özbekistan ve daha pek çok yerlerde bilinmektedir. Konusu aşk ve yiğitlik temeline oturtulmuştur. Destanın kahramanı olan “Köroğlu” aslında “Ruşen Ali”dir. Destandaki şiir bölümlerini M.S. XVI. yy'da yaşayan ve aynı adı taşıyan bir halk şairinin söylediği öne sürülmüştür. “Köroğlu” Destanı'nın kaynağı; diğer destanlarımızda olduğu gibi aynı köktendir. Yani, Türk Destanları'ndaki motifler, gelenek ve göreneklerle süslüdür. Yiğit ve mert bir kahraman tipi olan “Köroğlu”, her Türk gencinin ruhunda onun gibi karakterli olma ülküsünü, besledi. Halk şiirinin koçaklamalarında hep onun örnek alındığı görülür.

Halk hikâyelerimiz destan geleneğinin devamı olarak, yerleşik hayata geçip iç mücadeleye yönelen Türk toplumunun hayatını yansıtan bir tür olarak dikkati çekmektedir. Bu açıdan bir yandan Destan ve Dede Korkut geleneğine yaslanan bu tür, diğer yandan Ön Asya'da Müslümanlıkla tanıştığı Fars ve Arap edebiyata etkilerini de bünyesinde taşımaktadır. Destanlar, toplum hayatında derin izler bırakan büyük olayların (kuraklık, göç, düşman istilası, tabîî afetler, savaşlar vb.) o topluluğun hafızasında yoğrula yoğrula şekillenmesi ile oluşur. Türk Halk Edebiyatında destanlar uzun bir örgü içinde bir olayı hikaye etme, anlatma sanatıdır. Halk şairleri, bu önemli olayları manzum olarak terennüm ederler. Bu şekilde meydana gelen destanlar, bazen yüzyıllarca sonra yazıya geçirilir. Aradan geçen zamanda, destanlar, yeni eklemeler yapılması, yeni semboller ve motifler ilavesi suretiyle zenginleşir, hatta bir ölçüde değişikliğe uğrayabilir. Böylece destan bütün bir milletin ortak eseri halini alır. Bu durum, destanların değerini azaltmaz. Destanda geçen olaylar, tarihî gerçeklere tam olarak uymasa bile, destan sahibi toplulukların millî mizaçları, anlayışları, tutum ve davranış özellikleri hakkında fikir sahibi olmamızı sağlar. Bazı milletler ise, destanlarında tarihî gerçeklerden fazla

uzaklaşmazlar, olanı abartmazlar veya kendi lehlerine değiştirmezler. Türk destanları genellikle bu niteliktedir. Millî mizacımıza uygun olarak net, açık ve yalın ifadelerle dile getirilmiştir. Bu özellikleri ile, tarihî bazı olayların aydınlatılmasına bile yardımcı olurlar. Çocuklar için hazırlanmış kitaplarda destanların anlatılması ve bu karakterlerin canlandırılması, Türk kültür ve değerlerinin karakterler tarafından çocuğa örnek olması açısından önemlidir. Bu destanlardaki kahramanlarımız neden ünlü birer çizgi karakter olamamışlardır? Onlar akla geldiğinde hafızamızda kalan tek bir karakter gözümüzün önüne gelmemesinin nedeni ne olabilir? Geçmiş yıllarda da bu destanlar farklı illüstrasyon sanatçıları tarafından resimlenmişler ve bu kitaplar çocukların beğenisine sunulmuş. Ama belleklerimizde yer etmiş herhangi bir karakter olduğunu söylemek mümkün değildir. Ünlü yabancı karakterler bölümünde incelediğimiz ünlü karakterlerin aksine bizim karakterlerimiz ünlü değillerdir, olamamışlardır. Peki bu karakterleri, ünlü olamamasının onları çocuğa tanıtmamanın ve sevdirememenin en önemli rolünün illüstrasyonlar olduğu söylenebilir mi? Anadolu masallarının ve kahramanlarının genellikle doğu kültürünü içinde barındırdıkları göz önüne alındığında çocuğun bu kültürü tanınmasından illüstrasyonlar etkileyici rol üstlenirler. Yaratılan karakterlerin doğu kültürünün bir sentezi olarak karşımıza çıkması ve bu şekilde sanatçılar tarafından yorumlandığı düşünöldüğünde bu karakterlerin çocuğa sevimli, yakın gelmesi onu sevmesi ve karakterin ünlü bir karakter olması için önemlidir.

Bu anlamda illüstrasyon sanatçısına düşen rol büyüktür. Karakter yaratma konusu, illüstrasyon sanatçısı tarafından aşamalarına uygun olarak tasarlanmalıdır. Özgün bir karakter yaratmak, yetenek ve farklı bir yorumlama ister, karakteri belirleyen özgün bir tiplemesinin olması onu tasarlayan sanatçının üslubuyla ilgilidir.

Bu karakterlerin günümüzde de ünlü birer karakter olmaları yetenekli illüstrasyon sanatçıları tarafından yeniden özgün olarak çizilmesi ve yeniden gündeme getirilmesiyle mümkün olabilir.

Bir başka çocuk kitabı karakterimiz olan “Nasreddin Hoca” ise güler yüzlülüğü ile büyük küçük herkesin sevgisini kazanmış ve simge haline gelmiş bir kişiliktir. Aradan yüzyıllar geçmesine rağmen bizi bugün de gülümsetiyor. Daha da önemlisi fıkraların özündeki yaşam felsefesi hala bize ışık tutuyor, yol gösteriyor. “Nasrettin Hoca Fıkraları”, çocuklarımızın hayatlarını iyi birer kişi olarak devam ettirebilmeleri açısından faydalı, küçük bir nasihat, yerinde bir şaka gibi görünen günlük konuşmalarla çocukların hayatlarının her aşamasında kullanacakları nasihatler vermektedir. “Nasreddin Hoca Fıkraları”yla birlikte yaratılan “Nasreddin Hoca” karakteri, özünde benzer özellikler taşısa da biçimsel olarak onları resimleyen sanatçıların üsluplarına göre farklılıklar gösterdiği söylenebilir. “Nasrettin Hoca” karakterini ülkemizde başarıyla resimleyenler arasında Delioğlu’nun illüstrasyonlarını örnek olarak gösterebiliriz.

“Nasreddin Hoca” yalnız yaşadığı 13. y.y.’nin değil, bütün zamanların en büyük nüktecisi, halkın duygularını yansıtan bir gülmece ustasıdır. Anadolu halkının yaşama biçimlerini, olaylar karşısındaki tavrını, odağına sevgi, yergi, övgü öğelerini yerleştirerek yansıtır. Bunu yaparken de farklı kişiliklere bürünür. Kimi zaman bilgin, atılgan kimi zaman cahil, vurdumduymaz bir halde çıkar karşımıza. Delioğlu’da kendi seçtiği fıkraları resimlerken, “Nasreddin Hoca” figürlerini tek tipte göstermeyerek, onun renkliliğini de korumayı başarmıştır. Delioğlu resimlediği “Nasreddin Hoca Fıkraları”nı şöyle anlatmaktadır;

Nasreddin Hoca’ nın, yoksul Anadolu’ nun sisli dönemlerinde, halkın panzehiri olmuş fıkralarına görsel bir tat kazandırmış olmak için tiplerin giysilerini oldukça zengin göstermem, resimleri yavanlıktan kurtarmak amacını taşır. Geleneksel olmak adına, özgün tavrımı koruyarak boyama ve bazı figür duruşlarında büyük usta Siyah Kalem’e göndermeler yaptım. (Delioğlu, M)

Mustafa Delioğlu, Nasrettin Hoca Fıkraları, Hoca Karakteri (Delioğlu M. 1987)

(Resim 73)

Diğer resimlerinde de görüldüğü gibi kendine has bir üslubu olan Delioğlu, “Nasreddin Hoca” karakterini de kendine has çizgileri kullanarak resimlemiştir. Bu yönüyle bakıldığında onun elinden çıkan bir karakter olduğu belli olmaktadır. Başında sarığı, beyaz sakalı ve pembe yanaklarıyla yaratmış olduğu karakter çocuğun ilgisini çeken ve sevimli bir karakterdir. Gerek renk uyumu gerekse karakter anatomisini ustaca çalışılmıştır.

Yabancı bir illüstrasyon sanatçısı olan Voicke ise “Nasreddin Hoca” karakterini oldukça başarıyla resimleyen sanatçılardandır. “Hoca’yı, tasvir edildiği gibi o dönem içindeki kıyafetleriyle resimleyen sanatçı suluboya tekniğini kullanmıştır. Hoca’nın bilge ve esprili tavrını da ustalıkla yansıtmayı başaran sanatçı, diğer karakterler ve resimlerinde kullandığı ilgi çekici ayrıntılarla “Nasreddin Hoca Fıkraları”nı çocukların beğenisine sunmuştur.

Melenie Voicke , Nasreddin Hoca Masalları Karakterleri (Voicke, M.) (Resim 74)

Çocuk kitapları için “Nasrettin Hoca”yı resimleyen bir başka illüstrasyon sanatçımız ise Turhan’dır. Sanatçının yarattığı “Nasrettin Hoca” karakteri, diğer karakterlerle karşılaştırıldığında karikatüre daha yakın olduğu söylenebilir. Sanatçı “Hoca”yı Disney karakterlerine yakın bir çizgi tarzıyla resimlemiştir. “Hoca”nın yüz anatomisi ve göz yapısından da anlaşıldığı gibi Disney karakterleriyle benzerlikler göstermektedir. Çocukların sevdiği bir tarz olan yuvarlak hatları kullanan sanatçı tasarladığı karakterlerinde canlı renkleri suluboya tekniğini kullanarak resimlemiştir.

Güldiz’in “Nasreddin Hoca” karakteri ise, yine yuvarlak çizgilerle tasarlanmış sade, basit ayrıntısız olarak resimlenmiştir. Canlı ve parlak renklerin kullanıldığı resimler ilgi çekicidir. Güldiz, neşeli ve bilgiç “Hoca” karakterini başarılı bir şekilde resimleyen sanatçılarımızdandır.

Bekir Sıtkı Turhan, Nasrettin Hoca karakteri (Turan B. S., 1996: 1) (Resim 75)

Mehmet Güldiz, Nasrettin Hoca Karakteri (Güldiz M., 1997: 27) (Resim 76)

Bayraktaroğlu ise “Hoca”yı değişik bir karakter yaratım tarzıyla resimlemiştir. Guvaj boya tekniği kullanan sanatçı kurnaz “Hoca”yı çocukların sevebileceği bir ikona dönüştürmüştür. Fıkralarda geçen diğer karakterlerle ilgili olarak da aynı derecede sevimli ve ilginç oldukları söylenebilir.

Çocuk kitapları için “Nasreddin Hoca”yı başarıyla resimleyen illüstratörlerimiz arasında; Abidin Dino, Yüksel Akman, Nazan Erkmen , Cemalettin Güzeloğlu, Mehmet Güldiz, Murat Sevinç, Nilgün Bayraktaroğlu vb. bulunmaktadır.

Nilgün Bayraktaroğlu, Nasreddin Hoca karakteri (Bayraktaroğlu N., 2003: 4)

(Resim 77)

Diğer bir çocuk masalı kahramanımız ise “Keloğlan”dır. O, yüzyıllardır anlatılan, nesillerden nesillere aktarılarak günümüze kadar gelen bir masal

kahramanımız. Tembelliği her seferinde başına iş açsa da o, çocuksu saflığı, pratik zekası, yapıcı karakteriyle sonunda mutlaka doğruya ulaşır. Çocuklara örnek olabilecek zekasıyla “Keloğlan” onların hoşuna giden ve onları eğlendiren bir karakterdir.

Emel Kehri, Keloğlan karakteri (Kehri E., 1993) (Resim 78)

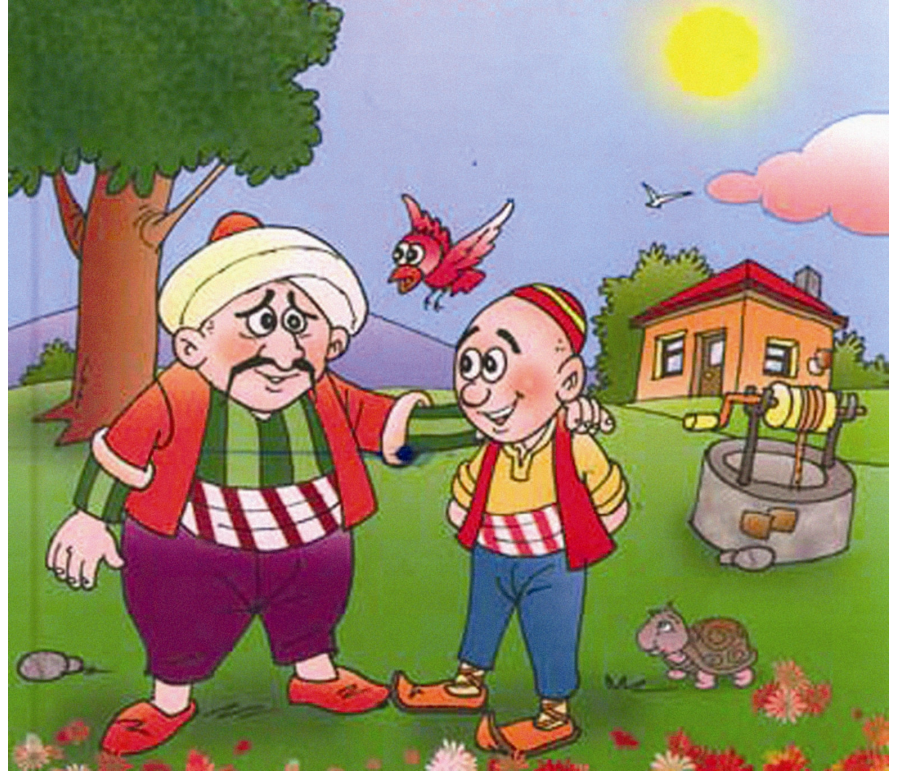
İllüstratör Kehri'nin, “Keloğlan”ı ise hayal dünyasını andıran bir atmosfer içerisinde sevimli bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. “Keloğlan”ın Oyunu adlı kitap okul öncesi ve okul dönemi çocuğu için yazılmıştır. Bu dönem çocuğu için tasarlanan “Keloğlan” çocuğun algılama seviyesine uygun ve onun yaşlarında bir çocuk olarak resimlenmiştir.

“Keloğlan” karakterini resimleyen illüstratör Dünder kardeşler ise “Güldüren Kaval” adlı masalı resimlemişlerdir. Masalda, “Keloğlan”ın zeki ve aynı zamanda saf olan taraflarını öne çıkaran bir karakter görmekteyiz. Resimlerde “Keloğlan” tiplemesine uygun özgün bir karakter olmaktan çok sıradan bir çocuk yüz hatlarına sahiptir. Sadece kel olması ve o döneme özgü kıyafetler içinde resimlenmesi bakımından başarılı bir karakter yaratma olduğu

söylenemez. Anadolu'da çocukların başlarına takılan takkeyi sanatçı “Keloğlan” ın başında kullanmıştır.

Orhan – Erhan Dünder, Keloğlan Karakteri (Dünder O.-E., 1990: 22) (Resim 79)

Mustafa Kocabaş, Keloğlan Masalları, Keloğlan Karakteri (Kocabaş, M. 2005)

(Resim 80)

Çocuklar için “Keloğlan Masalları”nı resimleyen diğer bir illüstrasyon sanatçımız ise Mustafa Kocabaş’tır. Çocukların sevebileceği sevimlilikte yarattığı karakterini, kitabın diğer sayfalarında da aynı şekilde devamlılığını sağlayan sanatçı, resimleri bilgisayar ortamında renklendirmiştir.

Keloğlan Masallar”nı başarıyla resimleyen illüstratör sanatçılarımız arasında; Nazan Erkmn, Yüksel Akman, Nilgün Bayraktaroğlu, Osman Kehri, Emel Kehri, Mutfa Kocabaş, M. Durmuş v.b. bulunmaktadır.

“Nasreddin Hoca, Keloğlan, Deli Dumrul” gibi birbirinden güzel ve çocuklar üzerinde etkisi büyük olan hikaye, masal ve destan kahramanlarımız sanatçılarımız tarafından ünlü birer karakter olamamışlardır. Anadolu’da halk arasında anlatılan nice masal ve hikayeler edebiyatçılarımız tarafından yazı diline çevrilmedikleri için çizerlerimiz tarafından bu karakterler çizilememişlerdir. Bu açıdan ele aldığımızda bizim ünlü karakterlerimiz yoktur. Söylendiğinde ilk aklımıza gelen bir “Keloğlan” karakteri ya da “Nasreddin Hoca” karakteri olmaması, illüstrasyon sanatçılarımızın bu konuda bu güne kadar özgün bir çalışma yapmış olmalarına rağmen ülkemizde çocuk kitapları ve illüstrasyonlarına yeteri kadar değer verilememesinden ve bu karakterlerin yeteri kadar tanıtılmamasından kaynaklanmaktadır. Araştırmanın başında da belirttiğimiz gibi bir ülkenin kültür seviyesi o ülkenin çocuklara verdiği eğitimden geçer. İllüstrasyon sanatçılarımıza, çocuğun sevebileceği özgün karakterler yaratma alanında önemli görevler düşmektedir.

Kuşkusuz, kitap resimlemek kadar belli bir karakteri zihinlerde oluşturmak da önemli. Bu açıdan illüstratöre düşen yaratmayla ilgili sorumluluklar olduğu gibi yayınevi v.b. gibi alıcı kitleye karakterin tanıtılması da önemlidir.

Karakter Yaratmanın Önemi

Çocuk kitaplarında karakter yaratma, kısaca masalda yada hikayede belirtilen karakterin görselleştirilme sürecidir. Nitelikli bir illüstrasyon için çizer metni iyi anlamalı, mekan ve karakterleri bu anlam doğrultusunda oluşturmalıdır. Metindeki olay nedir, karakter nasıl bir kişiliği canlandırmaktadır? Hareketli, durağan, heyecanlı, sakin, neşeli, hüznü... Karakterler, mekan ve nesnelere arasındaki biçimsel bağ nasıl kurulmalıdır. Tasarımcı, temaya bağlı olarak karakterleri belirler. Bu belirleme konusunda geçen ana karakter ve yardımcı karakterler olarak sıralanabilir. Ana karakter, daima ön planda ve zorlukların üstesinden gelirken yardımcı karakterler ise ana karakterin etrafında bazen birinci bazen de ikinci planda görülebilirler. Hikayelerde ya da masalarda çocuğa verilmek istenen değerler, karakterler yardımıyla verilirler. Çocuğun karakteri örnek aldığı düşünülürken, iyi-kötü, güzel-çirkin gibi değerler karakter tarafından çocuğa kolayca öğretilirler. Onların görsel açıdan tavır ve davranışları, değerlerin kazanılması açısından çocuğu olumlu ya da olumsuz etkiler.

Önemli olan karakterlerin vücut anlatım dili ve vücut oranları, her resimde benzersiz ve değişmez olan karakterin özelliklerinin eskiz aşamasından itibaren illüstrasyon sanatçısı tarafından oluşturulmasıdır. Bu nedenle karakterler tasarlanırken, yaratılan karakterin kişiliği hiçbir zaman unutulmamalıdır. Poz verir gibi duran, vücut dilinden yoksun karakterler kendileri hakkında hiçbir ipucu vermedikleri gibi çocuğun hayal gücünü de sınırlamalar getirebilir. İllüstrasyon sanatçısı karakterinin ne yaptığını, onları ifade ederken nasıl etkilerinin olacağını düşünmelidir. Zarifler mi? Sakarlar mı? Kahkaha atıyorlar, sığıyorlar, oynuyorlar ya da üzülüyorlar, sürükleniyorlar ve ağlıyorlar mı? İllüstratör, kalemi kağıdın üstüne götürmeden önce bunları düşünürse edebi açıdan soyut olarak anlatılan karakter, o anda gerçek bir düş gücüyle canlanır.

Okulöncesi ve okul dönemi çocuklarına uygun olarak hazırlanacak resimli masal kitapları karakterlerinde çözümlenmesi gereken problemler vardır. Bunların tasarımcı tarafından bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle resimli masal kitaplarının hasırlanmasında ve karakterin yaratılmasında;

- a) Çocuk grubunun yaş seviyesi,
- b) Yaş seviyesine bağlı ilgi alanları,
- c) İlgi alanlarına bağlı biçim zevki,
- d) İlgi alanlarına bağlı renk zevki,

önceden saptanması gibi önemli sorunlar ele alınmalıdır. Sanatçı, tasarımlarına başlamadan önce başarılı bir kitap resimlemesi için; çocuğun yaş seviyesine bağlı ilgi alanlarına bağlı biçim ve renk zevkini göz önünde bulundurmalıdır. Sanatçı çocuk resimlerini inceleyerek, bu sorulara çözümler bulabilir ve illüstrasyonlarını inceledikleri doğrultusunda şekillendirebilir.

Çocuk resimleri, çocukların hareket olgusunu yaşlarına göre nasıl algıladıkları açısından illüstrasyon sanatçısına önemli ölçüde yol göstericidir. Çocuk resimleri incelendiğinde Yalçın'ın da belirttiği gibi; "Sekiz yaş resmine kadar çocuk resimlerinde hareket yoktur. Koşan, oturan, yürüyen, düşen insan hareketleri hep dik insan olarak ifadelendirilir." (Yalçın, O., 1953: 31). Resim yaşı ilerledikçe çocuk yavaş yavaş resimlerine hareketi sokar. İlk olarak, insan resimlerinde önce bacaklar kırılır sonra koşar, yürür ve oturur. Bu nedenle çocuğun içinde bulunduğu yaş dönemi hareket olgusunun algılanması bakımından önemlidir. Illüstrasyonlardaki hareket olgusu bu yaş dönemindeki çocuğa sanatçı tarafından nasıl verilmelidir? Sanatçı bunun bilincinde olarak resimlediği kitapta hareket ifadesini kullanmalıdır? Çocuklar hareket içeren figürleri nasıl algırlar?

Hareket olgusuyla birlikte çocuğun mekanı ve renkleri algılayabilmeleri de göz önünde bulundurulması gereken bir konudur. Yine çocuk resimleri incelenerek bu konuya açıklık getirilebilir. Çocuk resimlerinin bir özelliği de

şeffaflıktır. Mekan kavramı onlar için hissettikleri, duydukları ve bildiklerinden oluşmaktadır. Binaların içleri, duvarların arkası, trenlerin, vapurların her yeri görülür onların resimlerinde.

Çocuk neyi anlatmak istiyor? Bir otobüs yolculuğunu mu? O halde otobüsteki yer alan olay kahramanlarının hepsi resimde görülmelidirler. Resimdeki bu şeffaflık kademesi perspektif duygusu gelişinceye kadar devam eder. (Yalçın O., 1953: 31)

Yalçın'ında söz ettiği gibi bu şeffaflaştırma dönemi yaklaşık on yaşına kadar devam eder ve bu yaştan itibaren çocukta perspektif duygusu gelişir. Çocuk bildiğini çizmek yerine, gördüğünü çizmeye başladığı bu dönemden sonra perspektifin farkına varır. Çocukta perspektifin algılanmasının belli bir süreç sonrasında olduğu görülmektedir. Okulöncesi dönem çocukları resimlerinde tıpkı Minyatürlerde ve Mısır Rölyeflerinde olduğu gibi üst üste çizerler. Çünkü 7-10 yaş çocukları resimleri gördükleri gibi değil de bildikleri gibi çizerler. Yaşları ilerledikçe ön arka plan ve perspektif duygusu gelişir. Sanatçı çocuğun bu algılama sürecini bilmeli ve kompozisyonlarını buna göre kurgulamalıdır. Çünkü çocuk herhangi bir cismin daha geride kaldığını, yer kapladığını ancak bu dönemden sonra farkına varmaya başlar. İllüstrasyon sanatçısı kompozisyonlarında perspektif olgusunu çocuğun algısına göre nasıl kurgulamalıdır?

Aynı şekilde çizdiklerin karakterler incelendiğinde, okul öncesi çocuklarının algıları ve resimsel gelişimi doğrultusunda resimlerinde karakterlerin önem sırasına göre büyük ve küçük çizdikleri görülür. Yalçın'da söz ettiği gibi; "Okul öncesi devrede çocuk resimlerinde bilgidен gelen bir duygu ile, sevilen ve sayılan konu kahramanlarını daima diğerinden büyük çizerler." (Yalçın O., 1953: 32). Bu büyük ve küçük olarak sembolize edilen figürler onların yaşamlarındaki, sevgi, saygı, önem sırası gibi içsel duygularının yansımalarının ifade ediliş biçimi olarak açılanabilir.

Çocuğun yaş seviyesine ve cinsiyetine de bağlı olarak değişiklik gösterebilen renk olgusu da illüstrasyonların renklendirilmesi aşamasında önemli bir yer tutar. Çocuk içten gelen bir yetiyle renklerde o kadar ustadır ki kimi zaman sanatçılardan bile daha cesur davrandıkları görülür. “Yalçın”ın da belirttiği gibi;

Çocuklar da renk olgusu form olgusundan önce gelişir. Çocuk on iki yaşına geldiği halde hacim duygusuna ulaşamaz. Fakat renk duygusuna ulaşır. Büyük bir sanatkar gibi size en güzel renkleri, bu renklerin tonlarını verir. (Yalçın O., 1953: 84)

Çocuğun renk öğesini resimlerinde bu kadar olgun bir ifadeyle kullanması, illüstrasyon sanatçısının rengin çocuğun üzerinde ne denli büyük bir etkisi olduğunu bilerek resimlerini renklendirmesi gerektiğinin göstergesidir. Hayal dünyası geniş olan çocuk, çoğu zaman gerçeklere bağlı kalmadan resimlerini renklendirir. Çocuklar renkli boya kalemleriyle resimlerini yaparlarken, konuları ne olursa olsun, ellerinde bulunan renkleri, doğadaki renkleriyle uyumlu olmasa bile gelişi güzel boyarlar. Örneğin; manzara resmi yapan bir çocuk gökyüzünü boyarken mavi renk boyası bitti diye resmini yarıda bıraktığı görülmez. Çocuk mavinin bittiği yerden resmini başka bir renk boya ile tamamlamaya devam eder. Ve gökyüzünün boyanmamış kısmını kırmızı renkle tamamlayabilir. Görülüyor ki başlangıçta çocuk için rengin aslında bir değeri yoktur. Onun için asıl olan resmin tamamlanması, anlatmak istediklerini ifade etmesidir. Çocuk için resmin verdiği mesaj önemlidir, bu nedenle sanatçı renk öğesini iyi kullanabilen çocuğun hayal dünyasına yönelik renkler kullanmalıdır. Okul öncesi dönemdeki çocuğun daima saf berrak bir renk samimiliği vardır. Onlar bu bakımdan hiçbir tesir altında kalmadan resimlerini yaparlar. Çocuğa hangi renkleri verirseniz o renklerle resmini yapar. Onun renk cesareti sayesinde gökyüzü kırmızı, yeşil, sarı olabilir, bir insan yüzünü yeşil boyayabilir. Okul öncesi çocuklar için hazırlanmış kitapların kahramanları hakkında Topçu tezinde;

Kitapların kahramanlarını hayvanlar, oyuncaklar, insanlar, makineler ve çocuklara yakın kişiler oluşturur. Konuda geçen kahramanlar zorlukların üstesinden gelmeli, kavgayla iç içe olmalı, arzu edilen amaca zor da olsa ulaşmalıdır. Özellikle küçük çocuklar için sonuç başarılı olmalıdır. (Topçu S., 2002: 69)

Söz ederken kitap kahramanlarının çocukların hayatını nasıl etkilediğine dikkat çekmiştir. Çünkü çocuk kitabındaki karakteri örnek alır. Hem edebi hem de görsel açıdan kitaptaki karakterlerin iyi bir şekilde betimlenmesi, çocuğun gelişimini olumlu yönde etkiler.

İllüstrasyon sanatçıları, çocuk kitapları resimlerinde karakter yaratırken, masalda ya da hikayede bulunan karakteri her yönüyle ayrıntılı olarak incelemelidir. Bu inceleme karakterlerin; kişiliği, özgünlük, ana ve yan karakterler, hayvan ve diğer karakterler, karakter özellikleri, karakter tavır ve davranış tanımları, olarak ayrıntılı bir biçimde ele alınmalıdır. Metin karaktere yön verir, İllüstratör metnin çizdiği karakteri canlandırmalıdır. Bu bağlamda karakter yaratmanın en önemli bölümü, bu incelemenin sanatçı tarafından doğru biçimde kavranarak yaratma sürecine başlanmasıdır.

Karakterin Kişiliği

Çocuk kitapları illüstrasyonlarında genel olarak yaratılan insan ya da hayvan karakterler, çocuğa örnek olması ve öykünmeleri açısından insan kişilik ve davranışlarını canlandırır. Çocukların öğrenme sürecinde onlara örnek olabilecek, tamamıyla insana özgü davranış özellikleri gösterirler.

Masal ne kadar önemli ise kişiliklerde o denli önemlidir. Karakterlere çocuğun inandırılması gerekir. Masal içerisinde inandırıcılığı olmayan karakterler, çocuğun ilgisini çekmekten çok onu kitaptan soğutabilir. İşlevselliği olan karakterlerin hepsinin bu yönleri çok güçlüdür.

Özgünlük

Çocuk kitaplarında özgün karakterler yaratmak son derece önemlidir. Oldukça zor ve detaylı incelemeler gerektir. Günümüze kadar yaratılan ünlü karakterlere baktığımızda, edebi olarak birbirine benzeyen birçok karakter görürüz. Bu karakterlerin farklı illüstrasyon sanatçıları tarafından görselleştirildiği göz önüne alındığında hemen hemen hepsinin amacına yönelik sevimli, ilgi çekici ve estetik anlamda başarılı olduklarını söyleyebiliriz. Bu ünlü karakterlerin çocuklar tarafından sevilmesi sanatçıların başarısının göstergesidir.

Özgün karakterler yaratılırken, klişelerden uzak, çocukların renkli dünyasına estetik olarak alışıla gelmişliğin dışında ilginç ve renkli kişilikler tasarlamak gerekir.

Ana ve Yan Karakterler

Çocuğun karakteri tanınması, karakterlerin görsel olarak birbirinden farklı, özgün olması yoluyla olur. Masal veya hikayedeki ana ve ara karakterler görsel açıdan çocuk tarafından ayırt edilebilecek özelliklere sahip olmalıdır. Özellikle okul öncesi döneme ait çocuk kitapları karakterlerinde bu özellikler daha ayrıntılı çalışılmalıdır. Çocuk, algılama sürecinde masalda geçen karakterleri gördükleriyle bağdaştırır. Bu anlamda ana karakter her zaman ön planda ve diğerlerinden farklı olmalıdır.

Yan karakterlerin görevi ana karakteri tamamlamaktır. Masal ya da hikaye boyunca ana karakterin çözmeye çalıştığı sorunların oluşturulmasında ya da çözümlenmesinde önemli katkıları vardır. Yan karakterler ise üstlendikleri rol çerçevesinde birbirlerinden farklı görsel ve fiziksel özelliklere sahip olarak tasarlanmalıdır. Kitabın resimlenme sürecinde ana karakter gibi yan karakterlerin ön planda olmaları çocuk tarafından algılama sorunu çıkartabilir. Böyle durumlarda ana karakter silikleşip etkisini yitirebilir. Bu karakterler

görsel olarak mümkün olduğunca zıtlıklar oluşturmalı, çocuklara ilginç gelebilecek ve onların dünyalarına özgü ayrıntılar taşımalıdır.

Ana ve yan karakterlerin görsel olarak ayırt edici özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu belirleme metinde karakterlerle ilgili olarak ayrıntılı olarak açıklanmış olabilir. Açıklanmayan ayrıntılar illüstratörün inisiyatifine göre yaratılmalıdır. Aşağıdaki soruların cevaplanması karakterin tanımlanması sürecinde illüstratöre yol gösterici olabilir.

Hareket yönünden;

Karakter ne yapmaya çalışıyor ve bunu nasıl gerçekleştiriyor?

Tepki yönünden;

Karakter yeni durumlara nasıl bir tepki veriyor ve diğer karakterler bu durumda ne yapıyorlar?

Görünüş, giyim tarzı ve davranışlarının karakteristik şekilleri yönüyle;

Metinde belirtilen, karaktere özgü bir giyim tarzı var mı?

Kullandığı objeler ve eşyalar yönüyle;

Karakterin üzerinde taşıdığı ya da sevdiği obje ve eşyalar var mı?

Bulunduğu konuma uygunluğu yönüyle;

Yaşı, öğrenim durumu, sosyal durumu, maddi durumu nasıl?

Karakter Özellikleri

Karakter yaratmanın görselleştirilmesi sürecinde illüstratör tarafından dikkat edilmesi gereken masal ya da hikayede fiziki olarak anlatılan özelliklerdir. Bu özellikler yaratılacak olan karakterin kişiliğini ve görsel olarak nasıl olması gerektiği hakkında önemli ipuçları içerir. Karakter yaratma sürecinde aşağıdaki sorular göz önünde bulundurulmalıdır.

Karakterin Yaşı: Karakterin yaşı nedir? Yaşını gösteriyor mu? Yaşıyla ilgili ne tür problemler yaşıyor? Olgun bir yaşta olmaya mı özeniyor, yoksa yaşını inkar mı ediyor? Yaşıyla ilgili bu tür sorular çoğaltılabilir.

Cinsiyeti: Karakterin cinsiyeti nedir? Bu konuda yaşadığı problemler var mı? Varsa nelerdir?

Anatomik Bozuklukları: Fiziksel engeller, hastalıklar herhangi bir nedenden dolayı sonradan oluşmuş anormallikler var mı? Bu konuyla ilgili kompleksleri var mı? Bu sorular illüstratör tarafından görselleştirilme sırasında yapılan incelemelerle çözümlenmelidir.

Boy: Boyu nedir? Metinde bu konuyla ilgili olarak açıklama olmayabilir. Bu açıdan karakterin yaşına göre tahmini boyu kaç olabilir? Şeklinde tahmini bir boy olarak çizilebilir.

Kilosu: Kilo ve ölçüleri nelerdir? Metinde bu konuyla ilgili ayrıntılı tasvirler olabileceği gibi belirtilmemiştir olabilir. Karakterin anatomik yapısının oluşturulması sırasında kilosu diğer özellikler kadar önemlidir.

Saç ve deri rengi: Karakter hangi ülkededir? Metinde bu konuyla ilgili açıklama bulunuyor mu? Hangi ırk özelliklerini taşımaktadır? Karakterin sarışın mı, esmer mi, kumral mı, zenci mi olduğu ve fiziksel özellikleri ayırt edilmesi bakımından önemlidir.

Vücut yapısı: Atletik, hantal, normal, iri ya da küçük bir vücuda mı sahip?

Tavır ve duruşu: Doğal, rahat, gergin katı, hareketli ya da pasif mi? Yüz mimik ve jestleri neler? Karakterin olaylara karşı tavır ve duruşu metinde

anlatılan kişiliğine uygun olarak yansıtılmalıdır. Özel olarak kullandığı yüz ve vücut ifadeleri varsa bunlara dikkat edilmelidir.

Görünüşü: Görünüşü nasıl? Giyimi yaşına göre nasıl olmalı? Yansıttığı kişiliğine göre nasıl bir giyim tarzı olmalı?

Karakter Tavrı, Davranış Tanımları

İllüstratör metinde tasvir edilen karakterin tavrı, davranışıyla ilgili ayrıntılara dikkat etmeli, iyi bir gözlem yeteneğine sahip olmalıdır. Çocuklara örnek olan bu karakterler, insana özgü davranışlara sahip oldukları için sanatçı bu tavrı ve davranışları başarılı bir şekilde çözümlmelidir.

Genel olarak çocuk kitaplarındaki karakterlerin tavrı ve davranışlarını şu şekilde toplamak mümkündür;

Dalgın, ilgisiz	Kendinden emin
Dayanaksız	Kendi haline
Soğuk, ilgisiz	Kötü huylu
Hırslı tutkulu	Hilekar, yalancı
Kaba, yabani	İletişimsiz, kopuk
Duygusuz, taş kalpli	Vefasız
Dinamik	Atletik
Gayretli, arzulu	Çekingen utangaç
Sinirli	Bencil
Savurgan, müsrif	Akılsız
Kaygısız	Neşeli, şen şakrak
Dikkatsiz	Gösterişli, havalı
Cimri, eli sıkı	Sade, basit
Uçarı	Budala
Resmi	Cesur, gözü pek
Kurnaz	Toy, körpe

Çocuksu	Yiğit, kahraman
Aksi, ters	Açgözlü
Soytarı, maskara	Mızıkçı
İki yüzlü	Tembel, uyuşuk
İnatçı	Yetenekli
Lider	Mantıksız
İdealist	İnsan sever, candan
Hayvan sever	İtici
Meraklı	Ukala
Kıskanç	Gergin, telaşlı
Çok titiz	Onurlu, şerefli
Mantıklı, uslu	Geveze, çenesi düşük
Merhametli, bağışlayıcı	Duyarlı, hassas
Kindar	Utanmaz, yüz­süz
Zeki	Sinsi
Saf, bön	Karmaşık
Züppe	Pis, kirli
Yüreksiz, korkak	Olumsuz, karamsar
Güvenilir, kuşkucu	Sakar
Unutulmaz	Alçak gönüllü

Karakterin davranışları, çevresindeki diğer karakterlerin ona karşı davranışlarıyla da açıklanabilir. Yukarıda verilen karakter özelliklerinden de anlaşılacağı üzere, yaratılacak olan karakterin öncelikle kişiliğinin bilinmesi gerekmektedir. İllüstratör karakterin kişilik çözümlemesini başarılı bir şekilde yapmalıdır. Metinde tasvir edilen karakterin kişisel özelliklerini başarılı bir şekilde yarattığı karakterinde yansıtmalıdır.

Görsel Açıdan Karakter Yaratmanın Teknikleri ve Örnekleri

Çocuğun doğal gelişimi, hayal gücü zenginliği ile çevrilidir. Bu nedenle, olağanüstü olayları sanki yaşamış gibi anlatırlar. Bunun çocukta uyandırdığı

haz çok büyük olur. Olağanüstü olayların ve karakterlerin resimlendiği masal kitapları, amaca uygun tasarımlarla desteklendiğinde, çocuklara pek çok alanda yardımcı olacaktır. Amaca uygun bir illüstrasyon çalışması için eskiz çalışmalarıyla birlikte konuya ve çocuğa uygun kullanılacak araçların saptanması gerekir. Malzemeleri çok iyi tanımak ve kullanabilmek, özenle hazırlanmış illüstrasyon çalışmalarını elde etmek bakımından önemlidir. Çocuklar için hazırlanan resimli masal kitaplarında, illüstratörün ve yazarın ortaya koymayı düşündükleri eserin planını yaparken, çocukların yaş seviyesi, ilgi alanları, kısaca gelişim safhalarının çok iyi anlaşılması gerekmektedir. Bunlara bağlı olarak, illüstrasyon sanatçısının karakterleri yaratmaya başlamadan önce; “Sahnenin Seçimi, Eskizler, Tekniğin Seçimi, Renk Seçimi, Kompozisyon Bütünü” gibi çözümlenmesi gereken sorunlar olacaktır. Bu sorunların ele alınış yöntemi, karakterleri oluştururken tasarımcıyı başarıya götürecek etkenlerdir. Bu nedenle karakter yaratırken, tasarımcının üslubu önemlidir. İllüstrasyon sanatçısı için üslup, resmin bezenme tarzı ve yorumlanmasıdır. Resimli masal kitapları içeriğinde sanatçının üslubu önemli bir yer tutar. Sanatçı açısından farklı, kullanılan resimsel anlatım dili, şüphesiz onun üslubudur.

Resmin üslubu denildiğinde renk düzenlemesi, fırça, kalemin yada bilgisayar ortamında kullanılan araçların kullanılış biçimi anlaşılır. Şüphesiz yapılan eskizler, renklerin kullanılış biçimi, renkler arasındaki geçişler, yaratılan karakterin kişiliğinin bir parçasını oluşturacaktır.

Karakter nasıl yaratılır? Karakterin özelliklerinin tam olarak illüstrasyon sanatçısı tarafından belirlenmesi ve eskiz aşamasından itibaren karakteristik özellikleri tam anlamıyla her sayfada değişmeksizin uygulaması önemlidir. Bir karakterin özellikleri belirlenirken; karakterin başının, gözlerinin, saçının, duygu ve ifadelerinin, el, kol ve vücut hareketlerinin karaktere has özelliklerinin olması, bunların yanında çocukların sevebileceği ve hoşlanabileceği sevimli bir şekilde tasarlanması gerekir.

Gözler, karakterlerin yüzlerindeki en önemli organdır. Yüzün en anlam taşıyan ve karakterlerin her birini farklı yapan kısımdır. Karakterin bakışlarıyla vermek istediği mesajın doğru yansıtılması çok önemlidir. Karakterlerin gözlerinden ne ifade etmek istediği anlaşılır, örneğin; İnce, dar gözler sık sık (ama her zaman değil) gizemli ve düşünceli karakterlerle ilişkilendirilebilirler. Gözlerle birlikte ağız yapısı da aynı zamanda karakterin ruhsal durumunu belirlemeye yardımcı olur.

Çocuk Kitapları illüstrasyonları için yaratılan karakterlerde göz ve yüz ifadeleri

(Resim 81)

Yaratılan karakter, çocuk ya da yetişkin olabilir. Eğer bir insan figürü ise insan anatomisi tasarımcı tarafından oran orantı göz önünde bulundurularak eskizlerle birlikte tasarlanmalıdır. Aynı kurallar hayvan karakterlerinin yaratılması içinde geçerlidir. Karakterlerin baş ve vücudunun farklı açılardan tasarlanması illüstrasyonların devamlılığı için önemli bir ayrıntıdır.

İnsan figürü kullanılan illüstrasyonlarda, üzerindeki kumaş veya kıyafet çizimlerinde en çok dikkat edilmesi gereken nokta kumaşın ve hareketin

anatomik yapıyla olan bağlantısıdır. Kıvrımlar kumaşın gevşeyip gerildiği yerlerde oluşmaktadır. Tasarlanan kıyafetin rengiyle, şekliyle ve tarzıyla karakteri öne çıkaracağını eskiz aşamasından itibaren hiç bir zaman unutulmamalıdır.

Sahnenin Seçimi

Özgüven kazanımı ve kişilik gelişiminde önemli rol oynayan kitap illüstrasyonları tasarlanırken, illüstratörün olayı veya anı (sahneyi) hangi açıdan çizeceği önemli bir noktadır. Karakterler yaratıldıktan sonra iyi bir biçimde çözümlenmelidir. Bu çözümlenme resimlerin tam olarak metnin hangi bölümüyle ilintili olacağıyla ilgilidir. Önemli olan masalda geçen olay, zaman, mekan ve karakterlerin hangi açıdan resimleneceği ve bu sahenin doğru olarak belirlenmesidir. Okul öncesi dönemdeki çocuk, kitapların resimlerini birleştirerek olay ve karakterler hakkında bilgi sahibi olur. Olayları ve hareketleri, resimlenen sahneleri birleştirerek masalın bütünü hakkında bilgi sahibi olur. Bu anlamda kitap resimlemeleri açısından sahenin doğru seçimi sanatçı tarafından göz önünde bulundurulması gereken önemli bir ayrıntıdır.

İncelediğimiz illüstrasyon örneklerinden de anlaşılacağı gibi sanatçılar resimledikleri masalarda bu özelliği göz önünde bulundurduklarını görmekteyiz. Bu bağlamda, kitap illüstrasyonlarında önemli olanın masalda anlatılanların doğru bir yerden yakalanması ve sahnelenmesi olduğunu vurgulamak gerekir.

Eskizler

Eskiz çalışmaları karakter yaratmanın en önemli safhasıdır ve sanatçının en iyi düşünme ve keşfetme aracıdır. Kısacası karakterlerin belirlendiği ilk aşamadır. Buna bağlı olarak kullanılacak olan malzemeyle kurulacak ilişki içinde eskizler önemli sorumluluk yüklenir. Tasarımcı için bir nevi araştırma

kısmını kapsamaktadır. Bu nedenle detaylı bir biçimde çalışılan karakterler başarılı sonuçları beraberinde getirir.

Disney'in yaratmış olduğu karakterlerinin hemen hemen hepsi çok sağlam eskizler üzerine oturtulmuş başarılı çizimlerdir. Bu karakterleri incelediğimizde, eskizlerden itibaren sanat ilke ve elemanlarıyla uyumlu, sağlam illüstrasyonlar olduğunu görmekteyiz. "Alice Harikalar Diyarında" (Alice in Wonderland, 1951) masalında ana karakter olan "Alice"nin çizimlerini ve yan karakterlerin eskizlerini örnek olarak gösterebiliriz. Tam yüz otuz beş yıl önce yazılan ve o günden beri tüm dünya çocuklarının hayranlıkla okuduğu bir kitap olan "Alice Harikalar Diyarında", içine giren herkesi büyüleyen bir hayal ve masal ülkesi. Disney bu hayal ülkesinin karakterlerini en ince ayrıntısına düşünmüş ve karakterlerini belirli iskeletler üzerine oturtarak doğal hareketleri kolaylıkla elde etmiştir. Alice karakterinde ve diğer karakterlerin özellikle yüz mimikleri ve kişisel özelliklerinin toplandığı baş tasarımlarında yaratılan karakterin kişiliğine ve anatomisine uygun baş eğrileri üzerinde çalışmıştır.

Walt Disney, Alice Harikalar Diyarında Masalı, Alice karakteri eskizleri
(Disney, W. 1951) (Resim 82)

Özellikle karakterlerin vücutlarını oluştururken, hareketi ve olayı verebilmek için onları çok akıcı bir çizgiyle sağlam anatomi iskeleti üzerine oturmuştur. Örnek eskizlerden de anlaşılacağı üzere Disney'in kitaplarındaki karakterler yaratıldıklarından itibaren çocuklar için ikon olmuşlardır. Bu sevimli küçük kahramanlar, hem estetik anlamda hem de iletilen mesaj anlamında çocuklara her zaman örnek olmuşlardır ve olacaklardır.

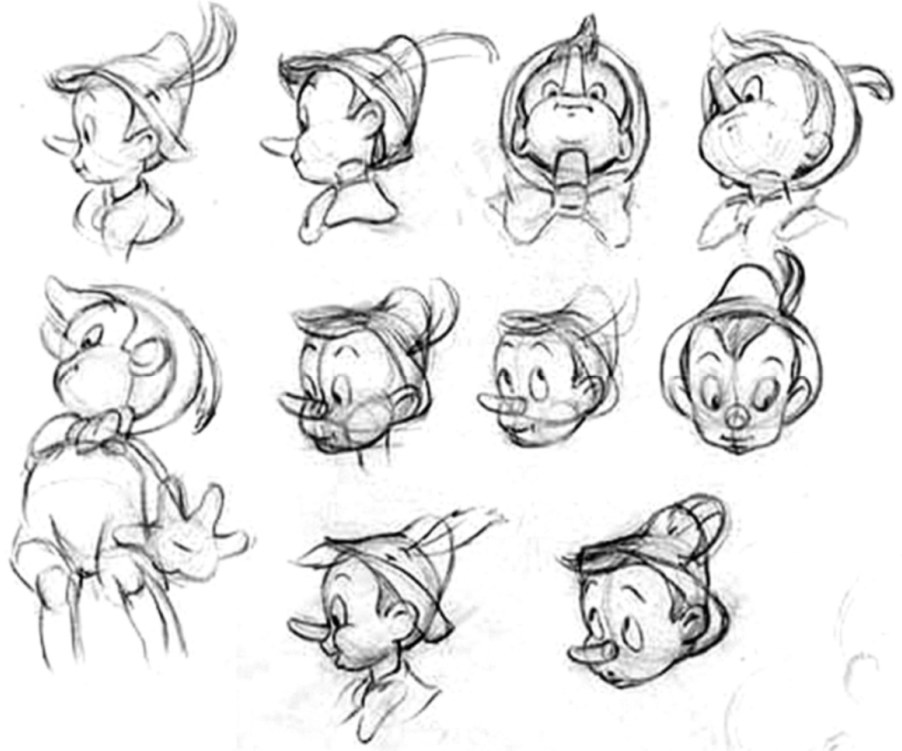
Walt Disney, Alice Harikalar Diyarında Masalı Karakterleri (Disney, W. 1951)

(Resim 83)

“Alice”, masalda nargile içen “Tırtıl, Kraliçe, Cheshire Kedisi, Sözde Kaplumbağa ve domuz yavrusuna dönüşen bebekle” karşılaşır, yarışlara ve “Çılgın Şapkacı”nın çay partisine katılır, flamingolar ve kirpilerle kriket oynar. Önüne geleni idam etmeye kalkan “Kupa Kızı” bile “Alice”i korkutamaz.

Disney'in yaratmış olduğu tüm bu karakterler edebi olarak tasvir edilenlerle eskizlerinden itibaren uyumludur.

Disney'in yaratmış olduğu karakterlerden eskiz çalışmalarına örnek olarak Collodi'nin dünyaca ünlü masalı olan "Pinokyo", (Pinocchio), karakterini gösterebiliriz. Konusu küçük bir tahta kuklanın türlü serüvenleri olan "Pinokyo", başından geçen olaylarla küçük çocuklar için büyük bir örnektir. "Pinokyo" tahtadan bir kukladır. İyi bir çocuk olmayı başardığında "İyilik Perisi" onu gerçek bir çocuğa dönüştürecektir. Disney'in diğer karakterleri gibi "Pinokyo" da çocukların sevebileceği yuvarlak formlarda çizilmiştir. İllüstratör eskiz çalışmalarından itibaren karakterin başını ayrıntılı olarak farklı açılardan resimlemiştir. Ayrıntılı olarak ele alınan bu çalışmalarda, her hareket ve ifade karakterin hiçbir açıdan değişmediği görölmektedir. Çocuğun algılaması açısından karakterin her karede aynı, değişmez yüz hatlarına sahip olması gerekmektedir. Bu açıdan Disney'in çalışmaları eskiz çalışmalarından itibaren sağlam bir gelişme göstermektedir.

Walt Disney, Pinokyo Masalı Pinokyo Karakteri Baş Eskizleri (Disney, W. 1940)

(Resim 84)

Walt Disney, Pinokyo Masalı Pinokyo Karakteri Eskizleri (Disney, W. 1940)
(Resim 85)

Aynı hikâyelerdeki karakterler başka bir illüstratör tarafından nasıl tasarlanırdı? Karakterler nasıl yaratılırdı? Her iki masalda da tasvir edilen karakterler Disney’in çizgisiyle bütünleşmiş olsalar da Avrupa ülkelerindeki illüstrasyon sanatçıları da kendi üsluplarına ve ülkelerinin kültürlerine göre resimlemişlerdir. Bunlara örnek olarak; “Alice”i resimleyenler arasında; Court Jones, Jessica Garda, “Pinokyo Masalı”nı resimleyenler arasında Thea Kliros, Attilio Mussino, Mauro Evengellsta vb. sanatçılar bulunmaktadır.

Tekniğin Seçimi

Eskiz çalışmalarından sonra illüstrasyonlar üzerinde kullanılacak araç malzemenin tekniğini belirler. Örnek olarak; suluboya tekniğiyle çalışan bir sanatçının, su kabı, sünger, fırçalar, resim kağıdı, boya gibi malzemelerdir. Bilgisayar ortamında boyanacak tasarımlar için de, kullanılacak programlardaki araçlar, dijital olarak boyanan bu illüstrasyonların tekniğini

belirler. Sıralamadan da anlaşılacağı gibi bu malzemeler sanatçının çalışma ortamının hazırlanmasında yararlı olacak dış mekan araçlarıdır. Kompozisyon içerisindeki plastik değerleri çoğu zaman malzemenin özelliği biçimlendirir. Bu nedenle sanatçı malzemenin plastik doku oluşumundaki teknik özelliklerini iyi tanıması gerekecektir. Dolayısıyla, illüstrasyon eskizlerden sonra plastik estetiğini malzemeye bağlı biçimde kazanır.

Malzemenin tanımlanması aşaması ile beraberinde getirdiği teknik sorunların tanınması gereklidir. Örneğin suluboya malzemesinin kendine has tekniği vardır. Suluboya, illüstrasyonların renklendirmesi, ışığın gölgelendirmesi bakımından en uygun boyama araçlarından biridir. Beyaz kağıt üzerinde yaratılan saydamlıkla gerçek bir ışık gölge etkisi yaratmanızı sağlar. Bu teknikte başarılı olmak öncelikle uygulamada kullanılacak kağıdın grenli ve suya dayanıklı olmasına bağlıdır. Suluboyanın temel prensibi, öncelikle konunun verdiği koyu olmasını gereken kısımlardan boyanmaya başlanmasıdır. Ancak suluboya şeffaf bir boya olduğu için eskizler çok hafif çizilmelidir. Kağıdın hafifçe nemlendirilerek ve kenarlarından yapıştırılarak çalışılan bu teknikte fırçalardaki renk üst üste değil, yan yana sürülür. Bu kısımları hafifçe çektikten ve kuruduktan sonra, ışık alan kısımlar boyayarak, daha sonra da yarım aydınlık kısımların boyanmasıyla resim bitirilir. Bu nedenle boyanın kağıt üzerindeki dağılımı, fırça darbeleri ve renk değerlerinin etkisinin de bilinmesi gerekir. Çünkü bu durum yaratılan karakterlerin her sayfada değişmez renk özellikleri taşınması bakımından önemlidir. Örneğin; yaratılan karakter, küçük bir çocuk olabilir ya da bir köpek, tüm bunlar hikayenin başından sonuna kadar değişmeyen bir renk ve form özelliği taşımaları gerekir. Suluboya tekniğini kullanırken bunu anlamak için; kağıt üzerinde deneyler yaparak sonucu izlemek gerekecektir. Çocuk kitapları karakterlerinde suluboya tekniğiyle çalışan ünlü illüstrasyon sanatçıları; Disney, Odenbach, Nana Furiya, Mustafa Delioğlu, Feridun Oral, İsmail Kaya, Nazan Erkmen, Betül Sayın, Huban Korman vb. Örneğin; Delioğlu'nun ve Sayın'ın suluboya ile boyadığı çocuk kitabı.

Mustafa Delioğlu, Peynirli Börek Masalı Anne Fare Karakteri
(Delioğlu M.,2000: s:16) (Resim 86)

1968 yılında çizgi film fonu yaparak başladığı illüstratörlük yaşamına, 1975'te kurduğu atölyesinde ağırlıklı olarak kitap kapağı ve ocuk kitapları resimleyen sanatçı, bu alanda kendine özgü bir üslup geliştirmiştir. Çocuklara resimle verilmek isteneni vermek kadar onlara sanatsal bir bakış açısı ve estetik beğeni ölçüsü kazandırabilecek resimler yapmaya zen gösteren sanatçının çalışmalarının neredeyse tümü suluboya tekniğindedir.

Resimlediği kitaplar arasında yer alan ‘‘Peynirli Börek’’ sanatçının ustalıkla kullandığı suluboya tekniği ve üslubu açısından başarılı bir çalışmadır. izgi film fonu yaparak illüstrasyona başlaması sanatçının teknik seçiminin bu yönde olmasında etkili olabilir. Suluboya tekniğiyle resimlenen Peynirli Börek Delioğlu'nun kendine has üslubunu çizgi ve renk armonisini

ustalıkla yansıtan bir eserdir. Çocuk kitapları illüstrasyonları denilince suluboya tekniğiyle boyanan resimler her zaman çocuklar açısından ilgi çekici ve samimidirler. Suluboyanın kendine has özelliği, ışık gölge oyunlarına olanak vermesi resme boyut katmakta ve ilgi çekici olmasını sağlamaktadır. Çocukların beğenisine sunulan kitap illüstrasyonlarında kullanılan suluboya tekniğinin canlı ve parlak renklerde olması önemli bir ayrıntıdır.

Betül Sayın, Beş Çocuk Beş İstanbul Masalı Karakterleri (Sayın B., 2005)

(Resim 87)

Suluboya tekniği illüstrasyonlarda iyi şekilde kullanıldığında çocuklar tarafından ilgi çekici ve estetik anlamda haz uyandırıcı çalışmalar ortaya çıkar. Bu anlamda Sayın'ın çocuk kitapları resimleri de suluboya tekniğine örnek olabilecek illüstrasyonlardır. "Beş Çocuk Beş İstanbul" adlı hikayelerin resimlenmesinde suluboya tekniğini kullanan Sayın yarattığı karakterlerle birlikte o eski İstanbul mekanlarını büyük bir titizlikle ve incelikte

resmetmiştir. Suluboya tekniğinin kendi kuralları çerçevesinde renkler canlı, parlak ve çocukların ilgisini çekecek biçimde tasarlamıştır.

İllüstrasyon sanatçıları tarafından illüstrasyonlarda kapatıcı bir teknik olan guaj boya da tercih etmektedir. Eskizlerin çiziminden ve renklerin seçiminden sonra guaj boya su ile çok az inceltilecek, üst üste sürülerek çalışılan kolay bir tekniktir. Su ile inceltmesi bakımından suluboyaya üst üste sürülmesi bakımından da yağlıboya tekniğine benzer. Açık tonlardaki renkleri beyaz boya ile koyu tonlarda renkleri siyah katılarak elde edilir. Bu tekniği kullanan illüstrasyon sanatçılarının ışıklı yerlere sarı ve turuncu, gölge yerlere de mavi ve mor gibi renkler kullandıkları da görülmektedir. Çocuk kitapları karakterlerinde guaj tekniğiyle çalışan ünlü illüstrasyon sanatçıları Disney, Edmund Dulac, Norman Rockwell, Krisztina Renyi Katalin Szegedi, Mürşide İçmeli, Saadet Ceylan, Ümit Öğmel, Nazan Erkmén, Haluk Erkmén, vb. gibi söyleyebiliriz. Örneğin Disney'in ve Mürşide İçmeli'nin suluboya ile renklendirdiği çocuk kitabı.

Walt Disney, Alice Harikalar Diyarında Masal Karakterleri (Disney, W.)

(Resim 88)

Mürşide İçmeli, 23 Nisan Çocuk Bayramına Çağrı Hikaye Karakterleri
(İçmeli M., 1985) (Resim 89)

Çocuk kitapları illüstrasyonlarında kullanılan bir başka teknik ise pastel boyadır. Pastel, en az diğer resim malzemeleri kadar canlı ve renklidir. Yağlı ve kuru pastel olarak iki çeşittir. Hem çizgi hem de boyama (leke) çalışmalarında kullanılır. İllüstrasyonlarda karakter yaratırken pastel boya, eskiz yapma, parmak ucuyla renkleri katıştırma, bir bez parçasıyla renkleri üst üste bindirme ve karıştırma imkanı verir. Bu teknikte, pastel çubuğu sürüş, renklerin parmakla kaynaştırılması ve degrade, soğuk-sıcak renk dizgeleri ve tamamlayıcı renkler, renk nüansları, gölgelendirme, kontrastlar (ton, renk kontrastları ve eşzamanlı kontrastlar) ton değeri, parlaklıklar ve yansıma gibi plastik öğeleri kullanmak mümkündür. İllüstrasyon sanatçısına yan yana, üst üste sürülerek, kazınarak başka boyalarla birlikte, (suluboya, ispirotlu kalem, kolaj malzemeleriyle) çalışılabilme imkanı sağlar.

Çizgisel, taramalı illüstrasyonlarda tercih edilen kuru boya ise, kurşun kalem özelliği gösteren renkli kalemlerdir. Bu teknikle çizgisel ve sınırlı alanlarda ayrıntılı çalışmalar yapılabilir. Kuru boya ile renklerin birbiri ile karışımı sağlanamadığı gibi geniş alanları boyamak biraz daha zordur.

Yaratılan karakterler teknik olarak bilgisayar programları yardımıyla da renklendirilebilirler. Bilgisayarda hazırlanan hemen hiçbir işi üretmenin tek bir yolu olmadığı gibi bunun da yoktur. Bu yollardan bir tanesi de bilgisayarda yeni baştan karakter yaratabileceği gibi ikinci yol olarak karakalem yapılıp daha sonra eskiz kağıdına çizdiğimiz bir eskizi, scanner ile tarayarak dijital ortama geçirerek renklendirmeye hazırlayabiliriz. Sıfırdan bir illüstrasyon üretmek hemen hemen bütün vektör tabanlı programda aynı araçlarla yapılır. Bunun için ana hatlarıyla bir karakter çizimini gerçekleştirdikten sonra renklendirme aşamasında, karakter üzerinde gölgelendirme çalışması olacağından renklerin birer açık ve koyu tonlara sahip olmalarına özen gösterilmelidir. Bu nedenle kullanılacak renkleri içeren bir renk paleti oluşturmak gerekmektedir. İkinci yol ise karakter eskizini permanent kalemle daha detaysız (mesela ışık-gölgeyi dikkate almadan) bir kopyasını ise eskiz kağıdına geçirdikten sonra tarayıcı yardımıyla bilgisayara aktarılması sonrasında pixel formatlı programlarda renklendirme ile gerçekleştirilir. Önceden seçilen renklerin açık ve koyu tonlarıyla ve filtreler yardımıyla istenilen ölçüde gölgeleme yapılabilir.

Ülkemizdeki çocuk kitaplarında çok fazla kullanılmayan bir teknikten de bahsedilebilir. Yırtma yapıştırma olarak çalışılan bu teknik kolaj tekniğidir. Çeşitli atık malzemelerle (gazete kağıtları, dergi vb. kağıtlar) istenirse yırtılarak yada makasla kesilerek yapıştırılır, resimler parçalanarak veya bütün olarak kullanılabilir. Kağıt dışında çeşitli (İplik, kumaş, makarna vs.) malzemeler de kullanılabilir. Farklı kolaj malzemeleri bir arada çalışılabilir. Sanatçıya özgür bir çalışma materyali sunan kolaj çalışmaları özellikle okul öncesi ve ilköğretim dönemi çocuklarının ilgisini çeken bir tekniktir. Çeşitli Avrupa ülkelerinde başarıyla gerçekleştirilen ve sanatçılar tarafından özgün eserler oluşturulabilen bu teknik ile ülkemiz koşullarında da çocukların

beğenisine sunulabilecek eserler yaratılabilir. Bunun için de, diğer tekniklerde kullanılan malzemelere ek olarak el becerisi gerektirmektedir. Özellikle kesici aletlerin (makas, bıçak vb.) kullanıldığı bu teknikte sanatçının tasarıma katkısı diğer tekniklerle karşılaştırıldığında daha fazla olmasıdır. Ancak bu olumsuzluk bu yeni ve ilgi çekici tekniğin kullanılmamasını gerektirmemelidir. Bu teknik ile sanatçının kendi dünyasını, tasarımlarıyla ve oluşturacağı etüdüleriyle yansıtması mümkün olacaktır.

Renk Seçimi

Renk, resimli çocuk kitaplarının temel özelliklerinden birisidir. Kitabın cazibesinin artmasının yanı sıra, plastik bir öge olarak da etkin rol oynar. Çocuklar için hazırlanacak tasarımlarda canlı renklerin kullanılmasının yanında ayrıca zıt renklerin kontrastlığından da yararlanılabilir. Bu nedenle dikkati karakterler üzerinde yoğunlaştırmak için renk ögesi kullanılabilir. Ancak burada önemli olan, bütündeki renk ahenginin her bir resimde kendini göstermesidir, aynı zamanda gerçeğe uygun olmasıdır. Dolayısıyla bilinçli seçilen renklerden oluşturulan tasarımlardan iyi sonuçlara ulaşmak çok daha kolaylaşır. Bazen masal ve hikayelerde geçen karakterlerde renk ögesinin gerçek dışı kullanıldığı görülür. Örneğin; İllüstratör Ferit Avcı'nın resimlediği "Kırmızı Fil'i Gördünüz mü?" adlı masal kitabında hayvanların gerçeğe uygun olmayan fantastik renklerde boyandığını görmekteyiz. Hikaye, ana karakteri olan kırmızı renkli bir fil ve küçük bir çocuk, yan karakterler arasında pembe fare, yeşil karga, mavi balina mor kedi vb. karakterlerden oluşmakta. Konuda anlatılan fil kırmızı olduğu için sanatçı fili kırmızı renkli boyamıştır. Peki ya diğer karakterler neden gerçeğe uygun değiller? Onlar da aynı şekilde yazarın tasvirlerine uygun olarak boyanmışlardır. Kısacası yazarın hayal gücü çizeri renk konusunda yönlendirmiştir. Bu nedenle Avcı, tasarımında fazla parlak renkleri bir arada kullanmak zorunda kalmıştır. Bu renklerin şiddetini azaltabilmek için ise daha çok beyaz bir boşluk üzerinde kompozisyonlarını kurgulamıştır.

Renk ögesinin derinlik Perspektif üzerindeki etkisini şu şekilde açıklayabiliriz; sıcak renkli cisimler yakında, soğuk renkli cisimler uzakta; koyu tonlu cisimler yakında; açık tonlu cisimler uzakta; parlak cisimler yakında, mat cisimler uzakta sert dokulu cisimler yakında; yumuşak dokulu cisimler uzakta etki yaparlar. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere sanatçılar kitap resimlerinde, çocukların cisimleri algılamalarını kolaylaştırmak açısından renk ögesinin bu özelliklerinden faydalanabilirler. Okul öncesi dönemdeki çocuklar için resimlenen kitaplarda renkler çok fazla nötrleştirilmemeli ve canlı parlak olarak kullanılmalıdır.

Ferit Avcı, Kırmızı Fili Gördünüz mü? adlı kitaptan illüstrasyon çalışması
(Avcı F., 1996) (Resim 90)

Okulöncesi çocuklar için hazırlanan tasarımlarda genellikle canlı renklerin kullanıldığı doğrudur. Ancak; bu renklerden çok parlak olanların bir

arada kullanmak iyi sonuçlar vermeyebilir. Çocuk tarafından algılama zorluğu oluşturulabileceği gibi objenin sınırlarını aşıp dışarıya taşacaktır. Fazla parlak renklerin bir arada kullanılmaması, desenin güzel ya da doğru algılanmasını zorlaştıran bir unsurdur.

Kompozisyon Bütünü

Kompozisyon temel tasarım öğelerinin bir sistem içinde ilkeler bağlamında bir araya getirilmesidir. Çocuk kitaplarında karakterle çevresinde gelişen olay arasında bir bağ olduğu ve bu anlamda karakterin kompozisyon içerisindeki yeri de önemlidir. Eskizlerdeki karakterin, kompozisyonun bütünlüğü içindeki yeri, ölçü ve oranları düşünülerek, ebatlarının belirlenmesi yine gerçeğe uygunluğu tasarımcı tarafından dikkat edilmesi gereken noktalar. Bu bakımdan eskiz aşamasından itibaren karakterlerin konunun içindeki diğer karakterlerle, objelerle ve mekanlarla arasındaki denge, ön ve geri plan düşünülerek gerçek oranlarıyla tasarlamak gerekmektedir. Çocuğun yaratılan karakteri sevmesi, ilgiyle izlemesi, tamamen onu kavrayışına ve yaratıcılığına bağlıdır.

Keloğlan Karakteri Yaratma

Araştırmanın bu bölümü, daha önceki bölümde yabancı ünlü karakterler bölümünde incelenen, karakterlerin eskizlerden itibaren yüz ve vücut anatomileri, kullanılan renk ve biçimler, özellikle Disney'in karakterleri göz önünde bulundurularak Keloğlan karakteri yaratılmasıdır. Öncelikle "Keloğlan" karakterinin kişilik yapısı, "Keloğlan Masalları"nda anlatılanlar doğrultusunda saptanması gerekmektedir.

"Keloğlan" yüzyıllardır anlatılan, nesillerden nesillere aktararak günümüze kadar gelen bir masal kahramanıdır. Tembeldir ama aynı zamanda cin gibi zeki ve kıvrak bir zekaya sahiptir. Tembelliği her seferinde başına iş açsa da o, çocuksu saflığı, pratik zekası, yapıcı karakteriyle sonunda

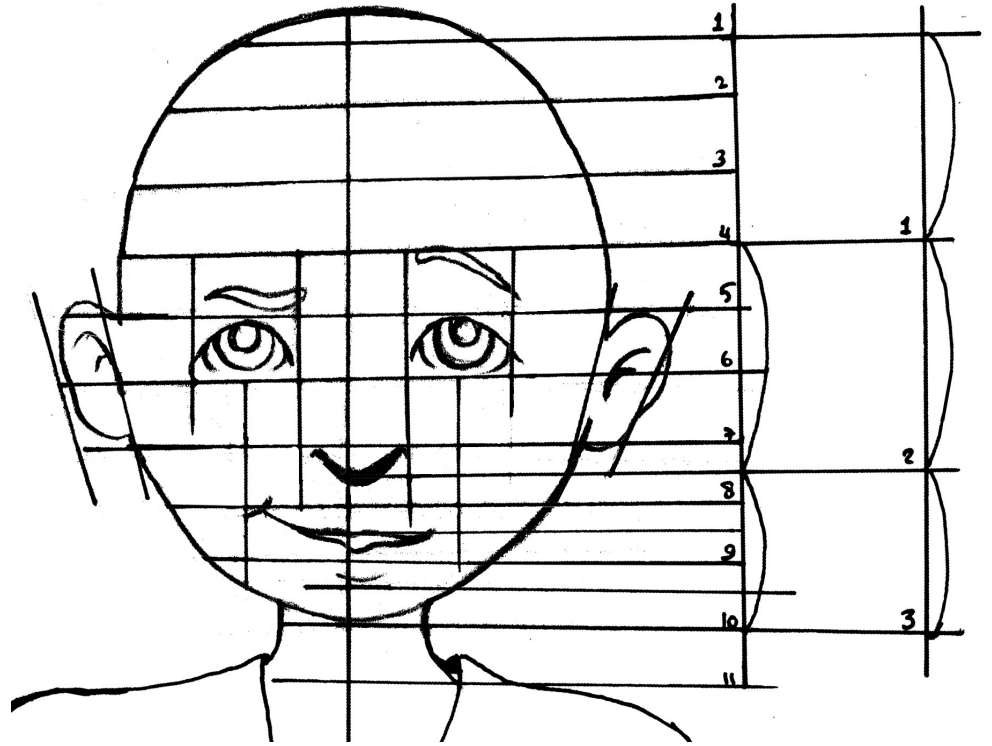
mutlaka doğruya ulaşır. O, çocuk yaşta bir masal kahramanı olduğu için çocuklara yakın bir tiptir. Çocukluk döneminde çocuklara arkadaş olmasının en temel nedeni ise daima çocuk kalabilmesi ve bu çocuksu yanını hiçbir zaman kaybetmemiş olmasıdır. “Keloğlan”ın çocuklar tarafından birçok sevilme nedeni olabilir. O her masalın sonunda mutlaka başarılı olur. Zekâsı ve başarısı ile çirkinliğini örter. Bu yönü ile yoksulların umudu olduğu gibi toplumsal çelişkilere de bir cevaptır. “Keloğlan”, yoksul biri olarak evinden uzaklaşsa da kötüler onu güç durumda bıraksa da iyilerin desteği ile kötülerini yener ve onlarla hesaplaşır. Ödülü kazanmadan önce, özellikle de padişah tarafından sınanır. “Keloğlan Masalları”, çocukların hayal dünyasında gerçekleştirdiği çözümlerle hayatın gerçeği içindeki toplumsal çelişkilere hesaplaşmayı öğretir. Bir insan karakteri olarak “Keloğlan” çizimi, yoksulların gerçekliğini yansıttığı gibi umudunu ve özlemini de temsil eder. “Keloğlan” karakteri üzerine çok fazla yük yüklenmiştir ve bu karakteri canlandırmak onu bu taşıdığı kişilik yapısıyla resimlemek önemlidir.

“Keloğlan Masalları” edebi açıdan, okul öncesi dönemden başlayarak okul dönemini de içine alan, yaş seviyesi olarak 6-12 çocuğunun hoşuna giden masallar olduğu söylenebilir. Bu masalları resimleyecek olan sanatçıların öncelikle, Araştırmanın; “0-6 Yaş Çocuğun Kitaplara Olan İlgisi”, “7-11 Yaş Çocuğun Kitaplara Olan İlgisi” bölümlerinde bahsettiğimiz gibi, bilmesi gerekmektedir.

“Keloğlan Karakteri” bu yaş çocuğunun pedagojik gelişimi göz önünde bulundurularak, onların seviyesine uygundur. Yuvarlak yüz ve vücut hatlarına sahip olan anatomik yapısıyla, belirli bir oran-orantı içerisinde tasarlanan “Keloğlan Karakteri” onların sevebilecekleri şekilde tasarlanmıştır.

Yaratılan “Keloğlan” karakteri eskizlerden itibaren anatomik açıdan belirli bir sistem içerisine oturtulmuştur. On eşit parçaya bölünen baş ovali içerisine sistemli bir biçimde yerleştirilen yüz uzuvları karakterin genel yüz anatomisini oluşturmaktadır. Keloğlan karakteri, adından da anlaşılacağı üzere

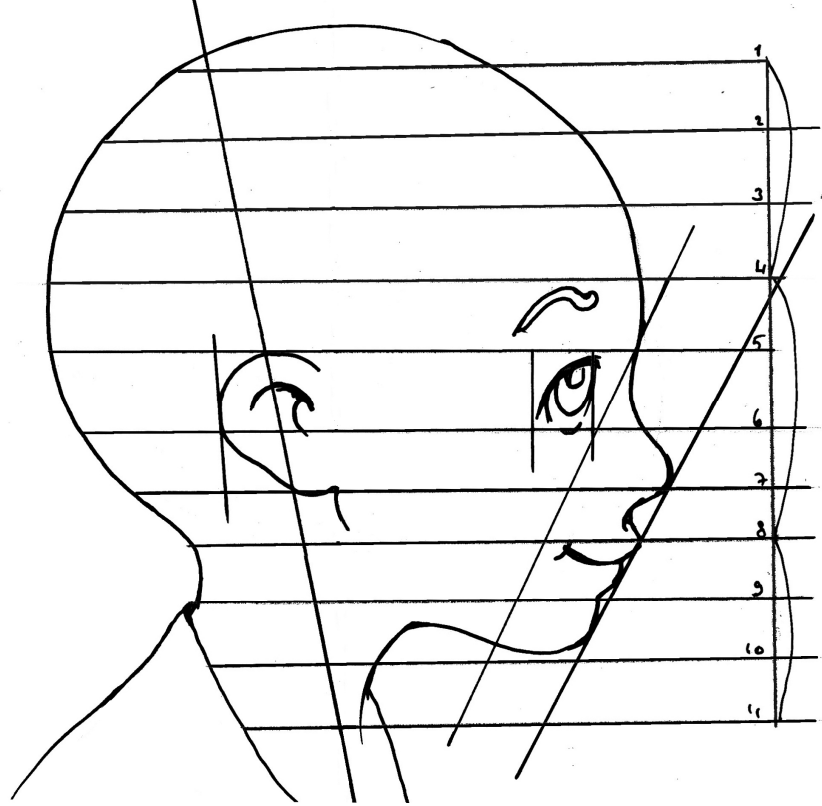
“kel”dir. Karakterin bu fiziksel özelliği göz önüne alınarak çizilen baş ovali, çocuğun baş anatomisine uygun olarak, başın büyük bir kısmını kaplamaktadır. Karakterin kel oluşu bu şekilde vurgulanmıştır. Karakterin gözleri, kişiliğini yansıtan şekilde büyük ve baş ovalinin ortasında yer almaktadır. Kaşlar ise karakterin cin fikirli, kurnaz kişiliği göz önünde bulundurularak, bir kaşı üst tarafta olarak tasarlanmıştır. Kulaklar normal bir çocuk anatomisine uygun olarak göz ve burun hizasında yer almıştır. Ağız kısmı ise “Keloğlan”ın sevimli ve haşarı bir çocuk oluşu göz önünde bulundurularak sol tarafa doğru hafif bir gülümseme şeklinde ifade edilmiştir.

Keloğlan Karakteri baş anatomisi önden (Resim 91)

Yaratılan “Keloğlan” karakteri eskiz aşamasında profil görünüşte de çizilmiş ve önden görünüşüyle birlikte sistemli bir şekilde tasarlanmıştır. Disney’in karakter eskizlerinden de anlaşılacağı üzere, yaratılan özgün karakterin çeşitli açılardan görünüşleri eskizlerden itibaren sağlam bir anatomik iskelet içerisine oluşturulduğunda, illüstrasyonların sürekliliği açısından karakterin değişmezliğini koruduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamda

illüstrasyon sanatçısının eskizlerden itibaren yarattığı karakterin çocukların sevebileceği, özgün, estetik anlamda başarılı olması bakımından sağlam bir anatomik yapıya oturtmasının ne denli önemli olduğunu bilmelidir. İllüstrasyon sanatçısı şunu unutmamalıdır ki yüz karakteri yansıtan en önemli ifade aracıdır.

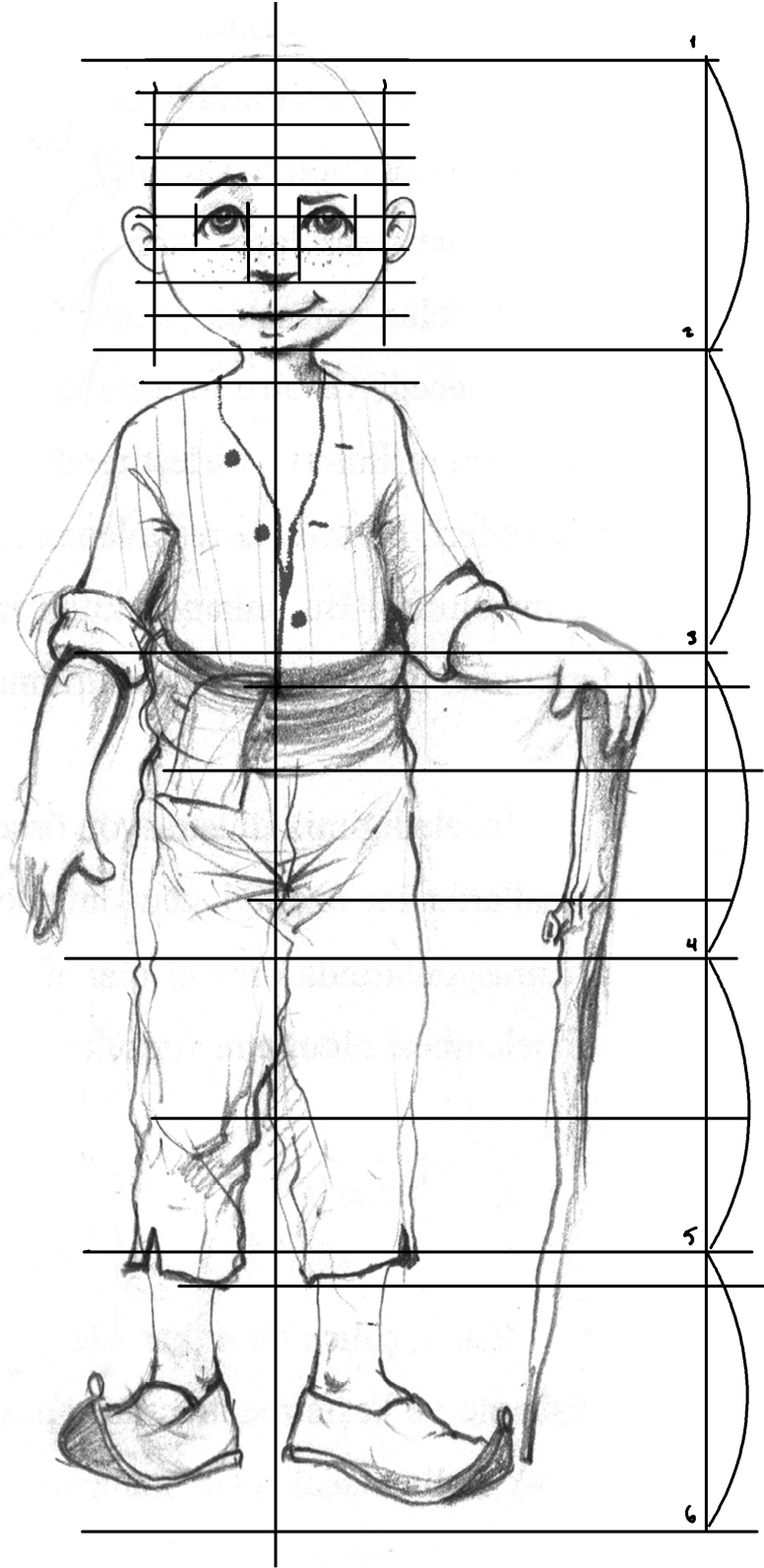

Keloğlan Karakteri baş anatomisi profilden (Resim 92)

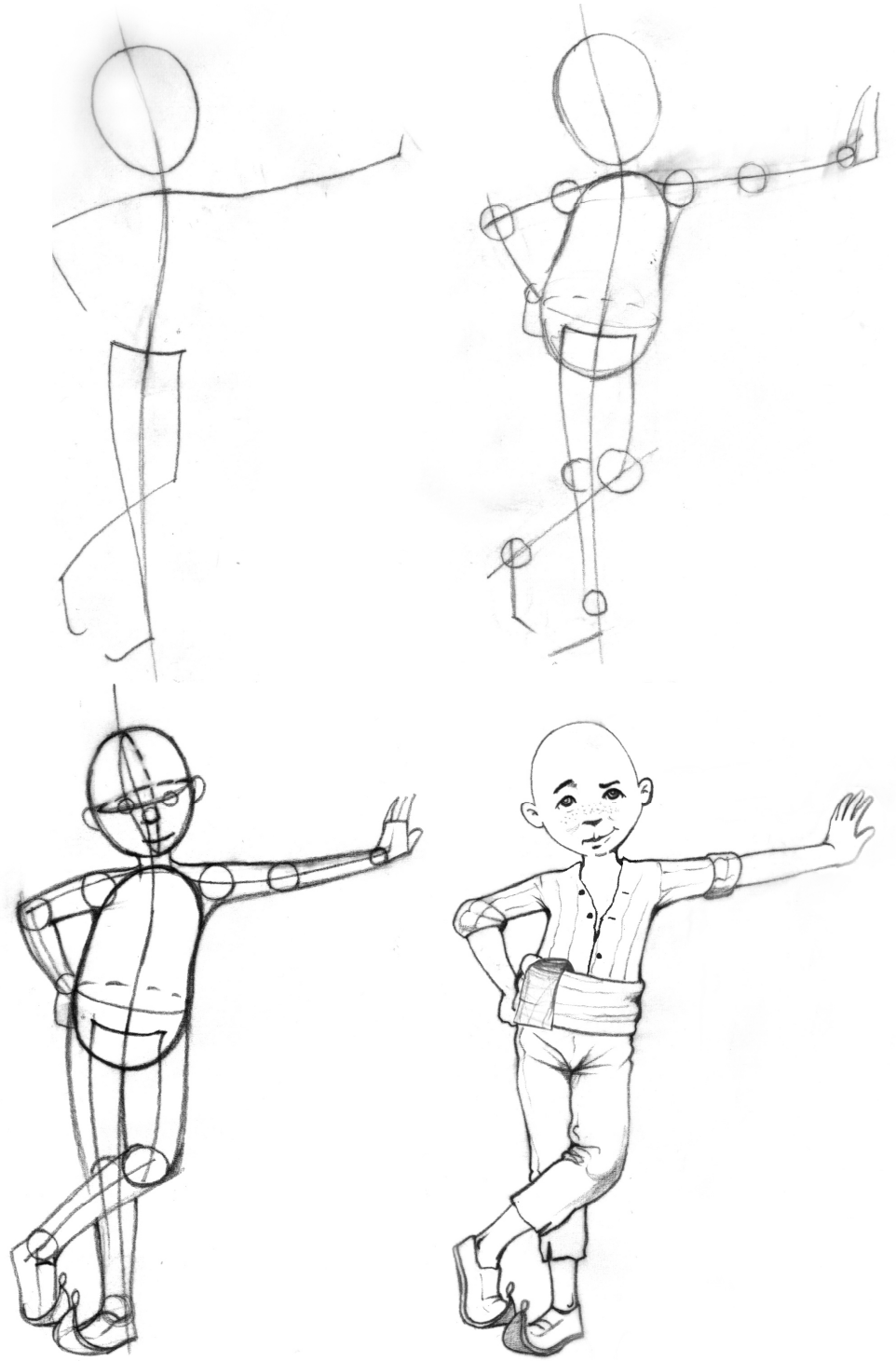
Yaratılan karakterin vücut anatomisi ve hareketleri tasarlanırken aynı yüz eskizlerinde olduğu gibi çocuğa özgü vücut oranları belirlenmiştir.

Çocuk anatomisi ve vücut oranları dikkate alınarak tasarlanan Keloğlan karakteri, başı vücuduna oranla büyük olarak çizilmiştir. Giydiği kıyafetler “Keloğlan Masallar”ında anlatılan yaşadığı döneme özgü ve “Keloğlan” ın yoksul bir çocuk olduğu göz önünde bulundurularak tasarlanmıştır.

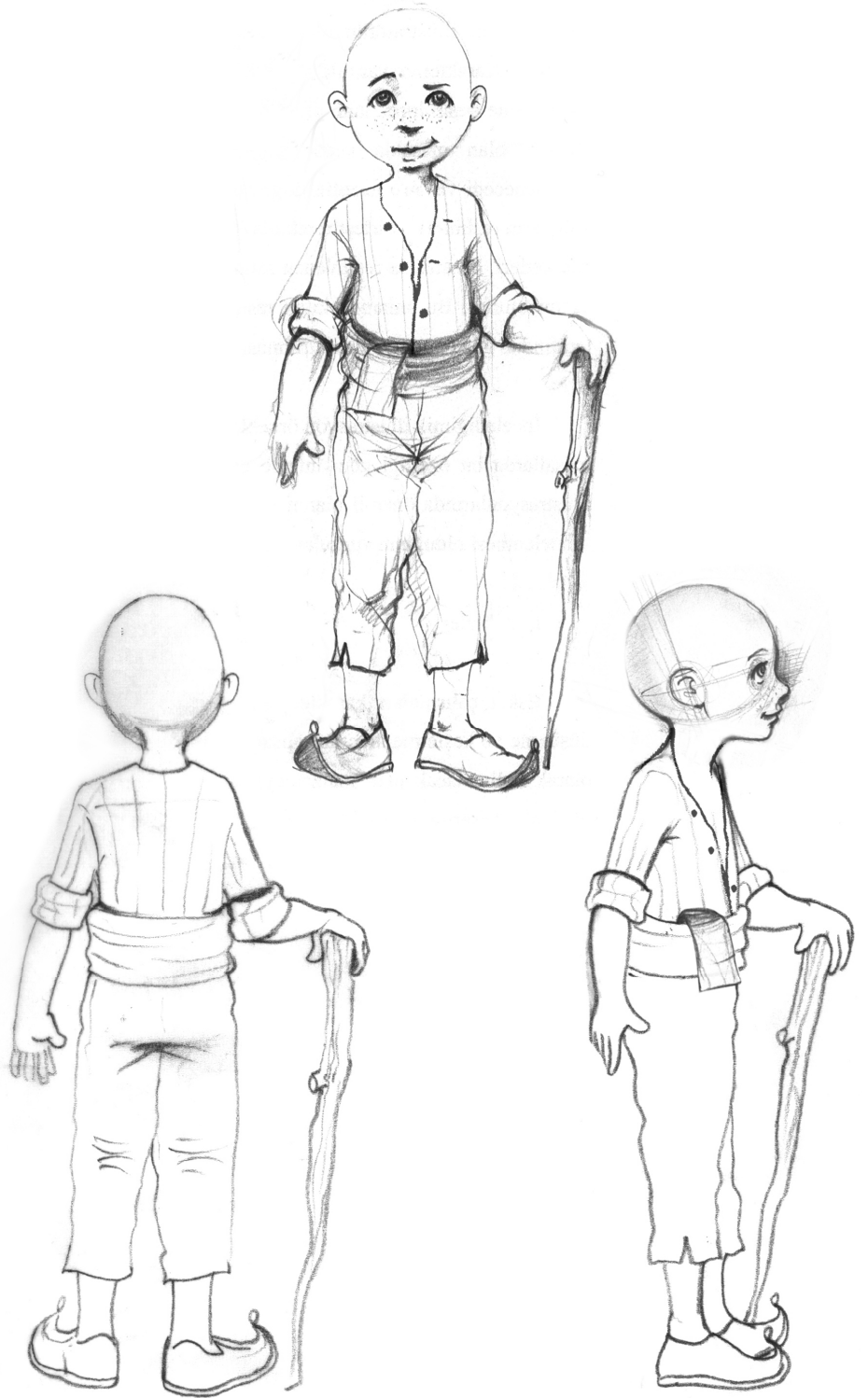
Keloğlan’ın vücut hareketleri ve yüz ifadeleri çizimlerine gelince yine masallarında anlatıldığı üzere kişiliğini yansıtacak şekilde tasarlanmıştır.

Keloğlan Karakteri vücut oranları (Resim 93)

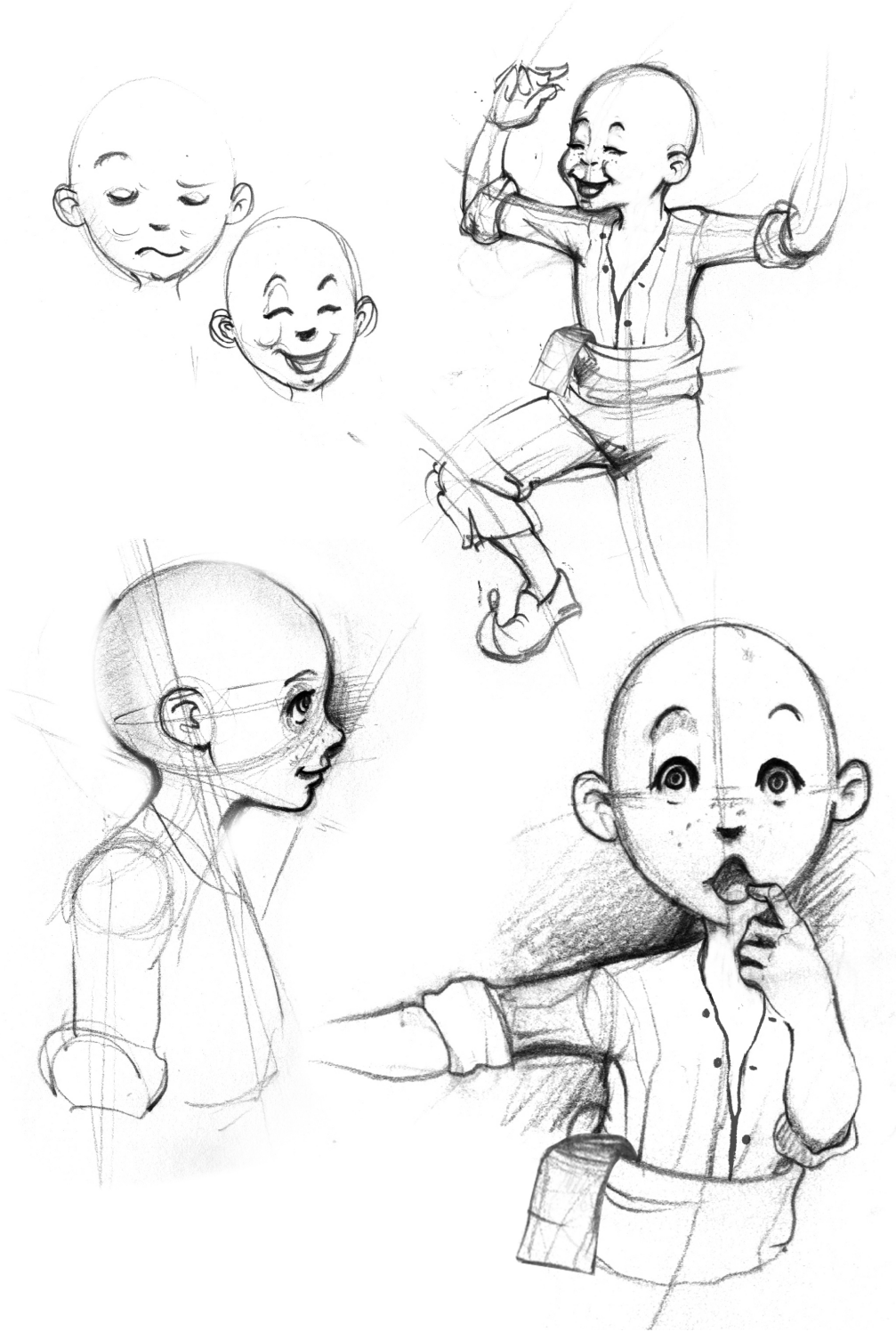
Keloğlan Karakteri vücut anatomisi eskizleri (Resim 94)

Keloğlan Karakteri vücut anatomisi eskizleri (Resim 95)

Keloğlan Karakteri çeşitli hareketlerdeki eskizleri ve yüz ifadeleri (Resim 96)

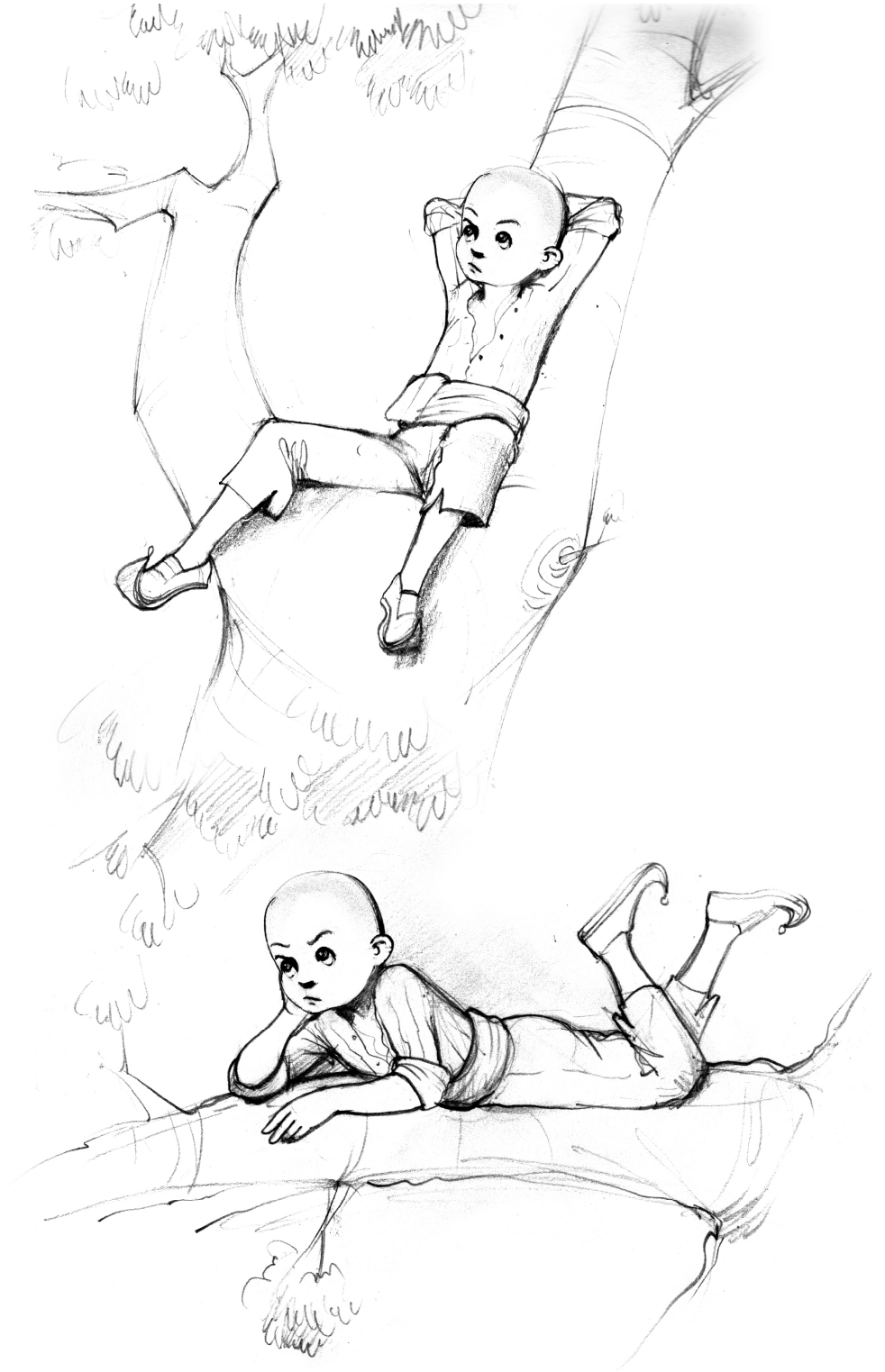
Keloğlan Karakteri çeşitli hareketlerdeki eskizleri ve yüz ifadeleri (Resim 97)

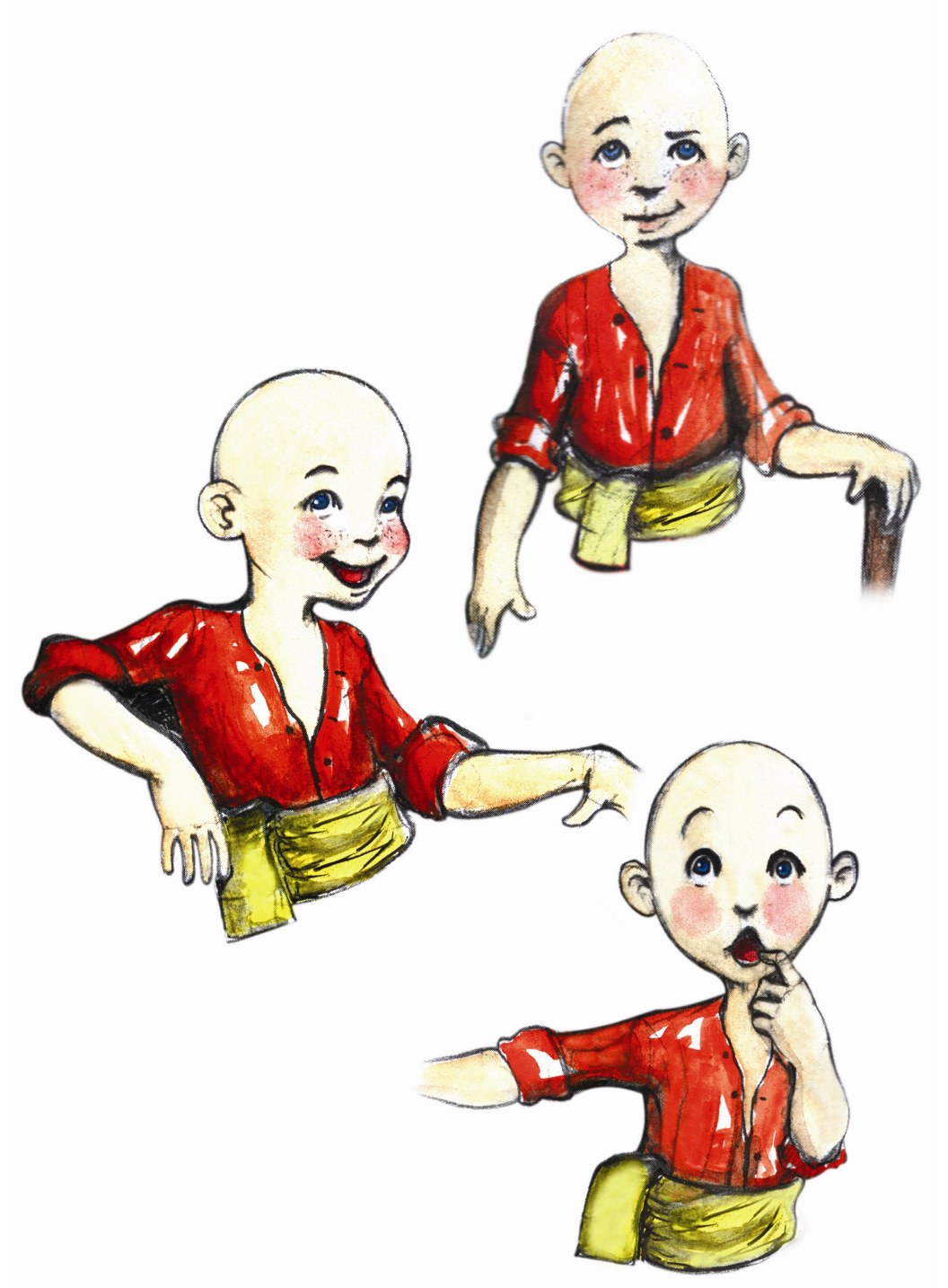
Keloğlan Karakteri çeşitli hareketlerdeki eskizleri ve yüz ifadeleri (Resim 98)

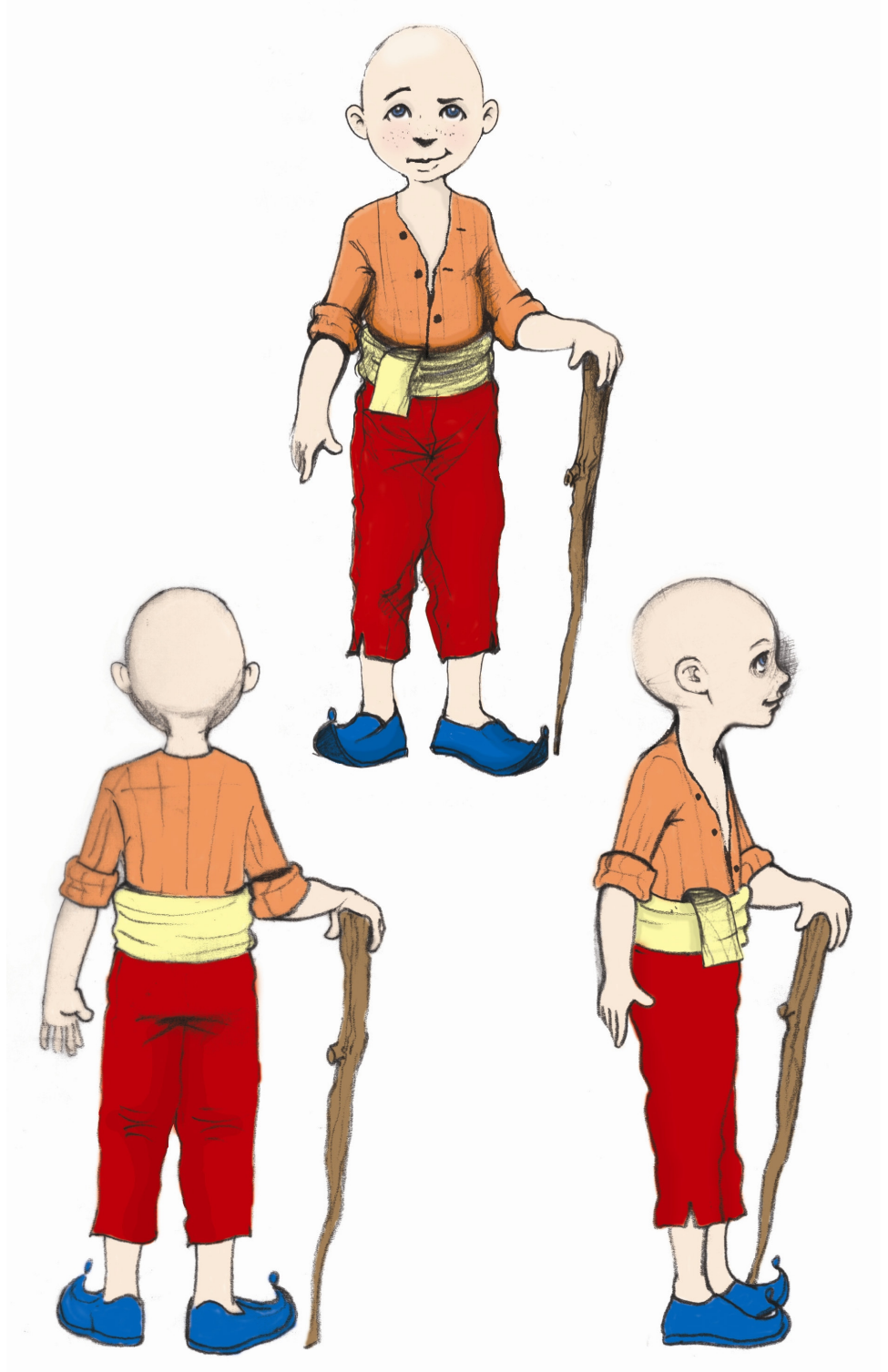
Keloğlan Karakteri çeşitli yz ifade ve hareketleri, suluboya tekniği (Resim 99)

Keloğlan Karakteri çeşitli yüz ifade ve hareketleri, suluboya tekniği (Resim 100)

Keloğlan Karakteri çeşitli yüz ifade ve hareketleri, suluboya tekniği (Resim 101)

Keloğlan Karakteri çeşitli yüz ifade ve hareketleri, suluboya tekniği (Resim 102)

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu araştırmada ilk olarak konuyla ilgili bilgi, düşünce ve tanımların yer aldığı kaynakların taranması yoluna gidilmiştir. Araştırma dahilinde, bu konuda daha önce yapılmış çalışmalardan yararlanılmıştır.

Karakter yaratma ve bu süreçte ortaya çıkan sorunlarla ilgili bilgilerin derlenmesinden sonra, ulaşılan bilgilerin ışığında Keloğlan karakteri yaratılmıştır. Bu süreç şu şekilde özetlenebilir.

Edebi açıdan karakterin kişiliği ve görsel açıdan karakter yaratmanın teknikleri ve örnekleri ve bu aşamalarda illüstrasyon sanatçısının dikkat etmesi gerekenlere çözümler önerilmiştir. Bununla birlikte edebi açıdan yaratılan karakterlerin özellikleri belirlenmiştir.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

“Çocuk Kitapları Resimlemede Karakter Yaratma” konulu bu araştırmada, dünyadaki çocuk kitapları için tasarlanan ünlü karakterlerin farklı illüstrasyon sanatçıları tarafından, karakterlerin kişisel özellikleri dikkate alınarak, çocukların sevebileceği, estetik anlamda başarılı, onların yaşına uygun ve özgün karakterleri nasıl yarattıkları örneklerle ele alınmıştır. Türk çocuk kitapları illüstrasyonlarındaki karakterler de bu özellikler bakımından incelenerek bizim karakterlerimizin görsel özellikleri örnekler üzerinde ele alınmıştır. Çocuk kitaplarında karakter yaratma bu bilgiler ışığında ayrıntılı olarak ele alınarak işlevsel bir Keloğlan Karakteri yaratılmıştır. Karakterin izleyicisi olan çocukların, sevebileceği şekilde onların yaş seviyesine uygun olarak tasarlanmasına önem verilmiştir.

Türk masal ve hikayelerindeki karakterler görsel açıdan çocukların sevebileceği özellikler taşısa da görsel açıdan dünya çapında ünlü diyebileceğimiz bir karakterimizin olmadığı söylenebilir. Fıkralarıyla dünyaca ünlü Nasreddin Hoca karakterimizin görsel açıdan da ünlü olması, öncelikle Türk çocuklarının kendi kültürünü öğrenmesi ve örnek alması yönünden önemlidir. Bu açıdan illüstrasyon sanatçılarımıza ve yayın evlerimize büyük görevler düşmektedir. Çeviri yayın yerine kendi kültürümüze ait masal ve hikayelerin resimlenmesi, karakterlerin yaratılması sağlanmalıdır. Sanatçıların kendi kültürümüze ait bu karakterleri tasarlarken, Dünya çapındaki ünlü karakterlerin nasıl yaratıldıklarını inceleyerek, çocukların sevebileceği şekilde onların yaş seviyesine uygun bir şekilde resimlemeleri gerekmektedir. Karakterleri görsel açıdan ünlü yapan, öncelikle sanatçının yaratıcılığı bununla birlikte kapsamlı bir araştırmayı da beraberinde getirdiği açıktır. Bu bağlamda yayınevleri, yetenekli sanatçılara, Türk masal ve hikayelerini resimleme konusunda fırsatlar sunmalıdır ki kendi kültürümüzü gelecek nesiller hem görsel hem de edebi açıdan örnek alabilecekleri karakterlerle tanıtabilelim.

BÖLÜM VI

SONUÇ

Çocuk, doğduğu andan itibaren, ergenlik sonuna kadar hızlı bir gelişim gösterir. Gelişim, normal bir yapıya sahip her çocukta mutlaka bedensel ve duygusal olarak gözlemlenir. Çocuğun gelişim süresince, çevresiyle kurduğu duygusal ilişkilerinde yer alan en önemli elemanlardan biri de resimli masal kitaplarıdır. Aynı zamanda metin ve illüstrasyonlardaki karakter çocuğun kişiliğinin gelişiminde önemli rol oynar. Çocukların özellikle bu psikolojik açıdan geçirdiği gelişmelerin incelenmesi illüstrasyon sanatçısına faydası olacaktır. Çünkü bir yetişkin olan sanatçının çocuğun dünyasını anlayabilmesi, onun dünyasına yönelmesi, onun ihtiyaçlarına cevap verebilmesi ve isteklerini yerine getirebilmesi gerekir. Bu konuda çocuğun seviyesi düşünülerek karakterler yaratılmalıdır. Bu da karakter yaratmadan önce iyi bir araştırmayı ve çocuğu anlamayı gerektirir. İllüstrasyon sanatçısının karakter yaratmadan önce yapması gereken temel yöntem budur.

Masallar, karakterleriyle çocuğa iyi-kötü, güzel-çirkin, dost-düşman... gibi değerlerin dengesini sergiler. Çocuğa gerçek hayattan araladığı pencereyle düşsel bir dünya ile onların kişisel gelişimine katkıda bulunup hayata hazırlar. Çocuk kitapları illüstrasyonları için karakter yaratma, sanatçı açısından zevkli bir çalışmadır. Çünkü çocuk, sanatçı fantezilerine geçit veren engin bir hoşgörüyü sahiptir. Yaratılan karakterler, biçimler, mekanlar çocuğun kendisi kadar özgür, grafik unsurlar ise kitaba özgün bir düzen içinde olabilir ve çocuklar bunu asla yadırgamaz; hatta ilginç bulurlar.

Çünkü çocuk kitapta sözü edilen karakteri görmek, tanımak ve hatta dokunmak ister. Masal kitapları karakterleriyle kendini özdeşleştirir. Bu özdeşleştirmenin sonuçları, onun tüm yaşamını etkiler. Bilinç altına yerleşen bu izleri ileriki yaşlarda eğitimle silmek hemen hemen olanaksızdır. Eğer kişilikli bir topluma sahip olmak istiyorsak. Öncelikle çocuğun kendini

özdeşleştirdiği bu karakteri, özgün eserler yaratma fantezisi olan, illüstrasyon sanatçılarının yaratmasına izin vermeliyiz. Çocuğun hayal gücü ve kişiliğinin gelişmesine yönelik hem içerik hem de biçimsel açıdan özgün eserlerin oluşması, geleceğimize yapılacak en büyük yatırım olarak gösterilebilir.

Yurt dışının aksine ülkemizde çocuk kitapları resimleme konusuyla ilgili sanatçıyı bilgilendirici kaynakların yok denecek kadar az olması bu araştırmanın ortaya çıkmasındaki ilk düşüncedir. Kaynağın olmaması, çocuk kitapları resimleyen sanatçılar açısından, bilinçli bir şekilde yapılamamasını da beraberinde getirdiği söylenebilir. Görsel açıdan özgün karakterler tasarlamak, önce sanatçının yaratıcılığı sonra da çeşitli tasarım aşamalarını beraberinde getirdiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmada, çocuk kitapları illüstrasyonları karakterleri incelendiğinde, karakterlerin sanatçı tarafından yaratılması sürecinin çeşitli aşamalardan meydana geldiği görülmektedir. Yapmış olduğumuz araştırmanın sonucunda aşağıda belirtilen aşamalar;

* Karakterin Kişiliği; öncelikle masalda geçen karakterlerin kişilik özelliklerinin, onun edebi açıdan nasıl tasvir edildiğinin tüm ayrıntılarıyla bilinmesi,

* Sanatçının tasarlayacağı karakterin, çocuğun yaşına ve ilgi alanlarına göre nasıl olması gerektiğini pedagojik açıdan bilmesi,

* Karakter Tavrı, Davranış Tanımları; eskizlerden itibaren karakterlerin metindeki kişisel özelliklerine dayanarak anatomik yapısının, vücut oranlarının belirlenmesi, karakterlerin çeşitli hareket ve açıklardan tasarlanması,

* Masalda resimlenecek olan sahnenin seçimi; karakterlerin bu sahne içerisinde hangi açıdan resimleneceği,

* Eskizler; karakterlerin sahne içindeki yeri ve hareketi,

* Tekniğin Seçimi; masalın, karakterlerin ve çocuğun yaş seviyesine uygun olarak sanatçının yaratıcılığı doğrultusunda uygun tekniğin kullanılması,

* Renk Seçimi; karakterlerin kişisel özellikler ve çocuğun ilgi seviyesi doğrultusunda gerek karakterlerin giysileri gerekse resmin bütününe kullanılacak renklerin seçimi,

* Kompozisyon Bütünü; karakterlerin oran ve orantı dahilinde mekan içindeki yeri, mekanın tasarlanması, çocuk kitapları için karakter tasarlayacak sanatçıya yol gösterecektir.

Türk masallarının bir çoğunun oldukça eski dönemlerden beri halk arasında dilden dile -söylence olarak- anlatılarak günümüze gelmiştir. Bu masalların resimli birer kitap şeklinde çocukların beğenisine sunulması Cumhuriyet döneminden biraz daha öncedir. Matbaa gibi kitap basımında önemli rol oynayan teknolojik gelişmelerin ülkemize geç gelmesi önceki dönemde ülkemizdeki illüstrasyon sanatçılarının yetişmemesine neden olmuştur. Buna bağlı olarak da çocuk kitapları resimlemenin ne denli önemli olduğu geç anlaşılmıştır.

Ülkemizde çocuk kitapları illüstrasyonları tasarlamak ve çizmek ayrı bir uğraş alanı değildir. Yayınevlerinin çocuk kitaplarına bakış açıları ve illüstrasyon sanatçılara verdiği önem ortadadır. Sanatçı açısından ülkemizde sadece çocuk kitapları için illüstrasyon yaparak hayatını devam ettirmek oldukça güç olduğu görülmektedir. Bu durumda ülkemizde karakter yaratma konusunda yetişmiş dünyaca tanınan sanatçılarımızın ve buna bağlı olarak ünlü karakterlerimizin oldukça az olmasının nedenidir. Yetenekli sanatçıların olmasına rağmen Türkiye’de çocuk kitapları resimleyen sanatçıların yetişmemesi ve ünlü karakterlerimizin olmaması, ticari kaygıların, görsel

açından karakter yaratmayı etkilediği açıktır. Gerek yayınevlerinin çeviri kaynaklara yönelmesi, gerekse sanatçılara verdikleri gereken önemi vermemeleri, bizim masal ve hikaye karakterlerimizin dünyaca ünlü birer ikona dönüşmemesinin sebepleri arasındadır.

Çocuk kitapları illüstrasyonlarının ilk çıkışından itibaren ele alan bu araştırma, dünyadaki ünlü çocuk kitapları karakterlerinin incelenmesi ve özgün bir karakter yaratmanın nasıl olması gerektiğini içermektedir. Bu bağlamda, çocuğun hayal gücünü tetikleyen, estetik beğenilerini geliştiren ve onlara örnek olabilecek kendi kültürümüze özgü karakterlerin yaratılmasının ne denli önemli olduğu. Bununla birlikte karakter yaratma sürecinin, özgün eserler yaratmasında sanatçıya yol göstermesi buna bağlı olarak tasarımlarını yapması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Alpöge, G. (2003). **Çocuk Edebiyatının Çocuk Gelişimine Katkısı**, Çoluk Çocuk Dergisi. Mart
- Ashier, M. (1983). **Güzel Sanatlar: Tarih ve Yorumlar**, Marmara Ün. GSF Böl. Yayınları-1, İstanbul: GSF Grafik Bölümü Basımevi
- Ashier, M. (1974). **Türkiye’de Resimli Çocuk Kitapları Sorunu**, İstanbul: Cem Yayınevi
- Atıl, E., (1999). **Levni and the Surname : The Story of an Eighteenth-Century Ottoman Festival**, İstanbul: Koç Kültür Yayınları
- Avcı, F. (1996). **Kırmızı Fili Gördünüz mü?**, Ankara: TC Kültür Bakanlığı Yayınları: Çocuk Kitapları Dizisi: 167
- Bayık, N. (1974). **50 yılda Grafik Sanatlar**, Akademi Dergisi, 1974 sayı.8
- Bayraktaroğlu N., (2003) **Nasreddin Hoca 2**, Ankara.: Engin Yayınları
- Berger, J.(1982) **Görme Biçimleri**, Ankara: Metis Yayınları
- Breitenbach, E. (1994).**The Bibliography of Illustrated Books: Notes with two Examples from English Book Illustration of the 18th Century**. Scarecrow Press
- Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yay. (1990). **I. Çağdaş Eğitim**, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Delioğlu. M. (2006).**Kırmızı Başlıklı Kız**, İstanbul: Bordo-Siyah Yay.
- Delioğlu, M. (2004).**Peynirli Börek**, İstanbul: Uçanbalık Yayınları
- Dodson, F. (1997). **Baba Gibi Yar Olmaz**, Çev. Seçkin Selvi, İstanbul: Özgür Yay.
- Dulac, E. (1991). **Küçük Deniz Kızı**. London Hodder & Stoughton
- Dündar, O. (2000). **Deli Dumrul**, Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı Yay. Özkan Matbaacılık.
- Dündar, O. (2000). **Bohaç Han**, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları. Özkan Matbaacılık.
- Dündar, O. (1990) **Ergenekon Destanı**, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay. Elif Matbaası.

- Dündar, O.-E. (1990). **Keloğlan-Güldüren Kaval**, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay. Kent Matbaacılık
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi (1997). Cilt.2, İstanbul: Cem Yayınları
- Erkmen, H. (1995). **Kim Kime Ne Dedi**, İstanbul: Uçanbalık Yayınları.
- Erkmen, N. (200). **Çocuk Kitabı Resimleri**, Art Dekor Dergisi
- Furiya, N. (1997). **Okkyo One Summer's Day**. written by Setsuko Hasegawa Grafik Sanatlar Dergisi (1985). Ocak – Şubat Sayısı
- Gökşen, E. (1999). **Boğaç Han Dede Korkut Masalları I.**, İstanbul: Erdem Yayınları
- Gönüllü, B. (2004). **Japonya, Polonya, Macaristan ve Çekoslovakya'daki Çocuk kitabı illüstrasyon sanatı ile Türkiye'deki Çocuk kitabı illüstrasyon sanatının karşılaştırılması**, İstanbul: Marmara Üniv., Yüksek Lisans tezi
- Güldiz, M. (1997). **Nasreddin Hodja**, İstanbul: Revaş Reklamcılık
- Gürdağcık, S. (1989). **Dede Korkut**, Bizim Ünlüler. Açık Yayınları
- Haktanır, G. Gürkan, T. (1997) **Okulöncesi Eğitim Sempozyumu, Okulöncesi Eğitimde Yeni Yaklaşımlar, Okulöncesi yayınlarına ilişkin anne-baba görüşleri, İstanbul: Ya-pa Yayınları**
- İçmeli, M. (1985). **23 Nisan Çocuk Bayramına Çağrı**, Ünal Ofset Matbaacılık
- İllüstratörler Derneği Broşürü (1998) s.2
- Jeffers, S. (1997). **Art of A Thousand Words** Winarski, D.,
- Karakaya, Z. (1999). **Edebi Bir Söylem Olarak Sözsüz Anlatım**. Samsun: Etüt Yay.
- Kaya İ., (2003). **Çocuk Kitabı Resimlerinde Klişe Yaklaşımlar**. Çoluk Çocuk Dergisi. Mart Sayısı
- Kaya İ., (1998). **Sadece Mor Rengi Seven Kral**, İstanbul: Kök Yayıncılık
- Kehri, E. (1993). **Keloğlan'ın Oyunu**. Çocuk Vakfı Yayınları
- Kingman, F. (1967). **1957 – 1966 Illustrators of Children Books**, America: Boston The Horn Book Inc.
- Kliros, T. (1998). **Pinocchio**. Dorover Publications Inc.

- Lang, A. (1965). **The Blue Fairy Book, Prince Darling Transformed into the Monster.** by Longman
- Lionni, L.(1987). **Alexander and the Wind-Up Mouse.** Borzoi adition by Alfred A Knopf Inc.
- Marie, R.& Hagen, R. (2003) **What Great Painting Say.,** Published by Taschen
- Mussino, A. (2002). **Le Avventure di Pinocchio**
- Nodelman, P.(1996). **The Pleasures of Children's Literature,** Longman
- Oğuzkan, F. (1979). **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatı.** Kadioğlu Matbaası
- Oral F., (2004) **Böğürtlen Cini ve Sarı Gaga.** Aksoy Yay. 4. Basım
- Öncül, N. (1989). **İllüstrasyon Yöntemleri ve Çocuk Masal Kitaplarında Biçimsel Çözümler** Ankara: Hacettepe Ün. Yüksek Lisans Tezi
- Özcivelek, L.(1991). **Illustrated Children Books in Turkey,** Ankara: Bilkent Ün. Yüksek Lisans Tezi.
- Sayın, B. (2005). **Beş Çocuk Beş İstanbul,** İstanbul: Günışığı kitaplığı
- Saçan, A. K. (1998). **Başlangıcından Günümüze Türk İllüstrasyon Sanatı,** İstanbul: Marmara Ün. Yüksek Lisans Tezi
- San, İ. (1973). **Minyatürde Soyutluk,** Ankara: Ankara Ün. Eğitim Fak.Yay.
- Tanırdı, Z. (1996) **Türk Minyatür Sanatı,** Ankara: Türkiye İş Bankası Yay.
- Topçu, S. (2002). **İllüstrasyon ve Çocuk Kitapları,** İstanbul: Marmara Ün. Yüksek Lisans Tezi
- Turan, B. S.(1996). **Nasreddin Hoca I.,** Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay.Başbakanlık Basımevi
- Wisconsin A. A. (1935). **Küçük Deniz Kızı,** Whitman Publishing Company
- Wolf, T. (2000). **Piero Cattaneo Pinokyo,** Kanada: Tormant Yayınevi.
- Yavuzer, H. (1985). **Çocuk Psikolojisi,** İstanbul: Altın Kitaplar
- Yalçın, O. (1953). **Çocuk Resminin Dili,** İstanbul: Bir Yayınevi.

İNTERNET KAYNAKÇASI

Çelek, T.(2003). **Kitap Resimlerinin Canı Nazan Erkmen**

<<http://www.netyorum.com/sayi/144/20030918-08.htm>.
netyorum>(18 Ekim 2005)

Çocuk Edebiyatı

<<http://www.geocities.com/nevsehir3nolu/cocukkitablari.htm>>
(21 Ekim 2005)

Deliöğlü, M. (2004)

<<http://dukkan.dharma.com.tr/V1/Pg/BookDetail/Number/15791>> (11 Nisan 2006)

Eroğlu, Ö. **Resim Tarihinde “Sanatçı Kardeşler” Olgusu Üzerine**

<<http://www.ozkaneroglu.com/goster.asp?kat=yazilar&baslik=61>> (23 Ocak 2005)

Hazard, P., (1932). **Çocuk Edebiyatı,**

<<http://www.geocities.com/nevsehir3nolu/cocukkitablari.htm>>
(16 Şubat 2006)

İçmeli, M.

<http://www.iffetaslan.gen.tr/mturk/index.php?option=com_content&task=category§ionid=1&id=16&Itemid=29>
(06 Ekim 2005)

Renyi, K.

<http://www.tla1.com/Talent/Krisztina_Renyi/KRISZTINA_RENYI.htm>(18 Mayıs 2005)

Yapa Yayınları

Çocuğa Kitap Nasıl Okunmalı? <http://www.ya-pa.com.tr>
(18 Ağustos 2005)

İNTERNET RESİM KAYNAKÇASI

- (Resim 2) Goya, F. (1799). **The Sleep of Reason Produces Monsters.**
<<http://www.abcgallery.com/G/goya/goya135.html>>
(23 Ocak 2005)
- (Resim 3) Dore, G. (1956-64)
<http://www.austintollparty.com/greedy_toll_lobby.php >
(23 Eylül 2005)
- (Resim 4) Rockwell, N. **Christmas Plymouth Car And With Beagle,**
<<http://www.decodog.com/inven/rockwell.html>>
(25 Aralık 2005)
- (Resim 5) Dulac, E.
<<http://www.surlalunefairytales.com/illustrations/littlemermaid/index.html>> (24 Nisan 2006)
- (Resim 6) Siyah Kalem, M.
<<http://www.reed.edu/~harmanso/art201/week08/gallery-01.html>> (13 Ağustos 2005)
- (Resim 7) T.C. Kültür Bakanlığı <<http://www.kultur.gov.tr> l>
(25 Mayıs 2006)
- (Resim 9) Görey, İ.H. **Türkiye Garanti Bankası afişi,**
<<http://www.ilhaphulusi.gen.tr>>(25 Ağustos 2005)
- (Resim 10) Fehim, M. **Tamek Konserve afişi**
<<http://www.gittigidiyor.com/php/urun.php?id=460187>>
(21 Ekim 2005)
- (Resim 14) Born, A.
<<http://ano.ns-st.jp/layout/shopping/detail.do?p=23483>>
(18 Mayıs 2005)
- (Resim 15) Szegedi, K. <<http://www.picturebook.hu>>(18 Mayıs 2005)
- (Resim 16) N, Hogrogian
<<http://www.harperchildrens.com/coverimages/large/0688840426.jpg>> (19 Mayıs 2006)
- (Resim 18) Giga, C. <<http://homepages.wmich.edu/~mltotton/5b.jpg> >

- (18 Haziran 2005)
- (Resim 20) Gülgeç, İ . **İnce Memed**,
<<http://www.atlasmobidik.com/kultur/00243>> (06 Kasım 2005)
- (Resim 26) Disney, W. (1926). **Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler**,
<<http://animationarchive.net>> (21 Ekim 2005)
- (Resim 27) Disney, W. (1926). **Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler**,
<<http://animationarchive.net>> (21 Ekim 2005)
- (Resim 28) Disney, W. (1926). **Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler**,
<<http://animationarchive.net>> (21 Ekim 2005)
- (Resim 29) Disney, W. (1926). **Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler**,
<<http://animationarchive.net>> (21 Ekim 2005)
- (Resim 30) Huens, J.L. (1957). **Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler**,
<<http://www.scils.rutgers.edu/~kvander/snow87.html>>
(24 Mart 2006)
- (Resim 31) Burkert, N. E., (1972). **Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler**,
<<http://animationarchive.net>> (2 Nisan 2006)
- (Resim 32) Wolf , T., (1990). **Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler**,
< <http://animationarchive.net>> (05 Nisan 2006)
- (Resim 33) Smith , J. W., (1911).**Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler**,
< <http://animationarchive.net>> (15 Nisan 2006)
- (Resim 34) Watts, B., (1983). **Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler**,
<<http://animationarchive.net>> (3 Nisan 2006)
- (Resim 35) Disney, W., **Güzel ve Çirkin**,
<<http://animationarchive.net>> (30 Ekim 2005)
- (Resim 36) Disney, W., **Güzel ve Çirkin**,
<<http://animationarchive.net>> (30 Ekim 2005)
- (Resim 37) Disney, W., **Güzel ve Çirkin**,
<<http://animationarchive.net>> (30 Ekim 2005)
- (Resim 38) Disney, W., **Güzel ve Çirkin**,
<<http://animationarchive.net>> (30 Ekim 2005)
- (Resim 39) Disney, W., **Güzel ve Çirkin**,

- (Resim 40) <<http://animationarchive.net>> (30 Ekim 2005)
Disney, W., **Güzel ve Çirkin**,
- (Resim 41) <<http://animationarchive.net>> (30 Ekim 2005)
Crane, W. (1874). **Güzel ve Çirkin**,
- (Resim 42) <<http://www.lib.cam.ac.uk/exhibitions/beauty/beauty.html>>
(24 Mart 2006)
Price, M. E. (1921). **Güzel ve Çirkin**,
- (Resim 43) <<http://www.surlalunefairytales.com/illustrations/beautybeast/pricebeauty9.html>> (24 Mart 2006)
Goode, D. (1978). **Güzel ve Çirkin**,
- (Resim 44) <<http://www.kb.nl/uitgelicht/kinderboeken/beauty>>
(23 Ocak 2005)
Bratun, K., (1993). **Güzel ve Çirkin**,
- (Resim 45) <http://www.scils.rutgers.edu/~mjoseph/Images_Beauty_Beast.html> (19 Ekim 2005)
Price, M. E., (1921). **Kül Kedisi-Sindrella**,
- (Resim 46) <<http://www.surlalunefairytales.com/illustrations/cinderella/index.html>> (26 Mart 2006)
Smith J. W., (1916). **Kül Kedisi-Sindrella**,
- (Resim 47) <<http://www.surlalunefairytales.com/illustrations/cinderella/index.html>> (13 Aralık 2005)
Harbour, J., (1921) **Kül Kedisi-Sindrella**,
- (Resim 48) <<http://www.surlalunefairytales.com/illustrations/cinderella/index.html>> (13 Ekim 2005)
Wisconsin, R., (1935). **Kül Kedisi-Sindrella**,
- (Resim 49) <<http://www.surlalunefairytales.com/illustrations/cinderella/index.html>> (12 Nisan 2006)
Disney, W. (1940). **Pinokyo**,
- (Resim 53) <<http://animationarchive.net/Feature%20Films/Pinocchio>>
(24 Mart 2006)
Disney, W. **Alice Harikalar Diyarında**,

- (Resim 54) <http://www.animationarchive.net/Feature%20Films/Alice%20in%20Wonderland/Model%20Sheets> (24 Mayıs 2006)
Disney, W. **Alice Harikalar Diyarında**,
<http://www.animationarchive.net/Feature%20Films/Alice%20in%20Wonderland/Model%20Sheets> (24 Mayıs 2006)
- (Resim 55) Attwell, M. L., (1910). **Alice Harikalar Diyarında**,
<http://www.animationarchive.net/Feature%20Films/Alice%20in%20Wonderland/Model%20Sheets>
(24 Mayıs 2006)
- (Resim 56) Jackson, **Alice Harikalar Diyarında**,
<http://www.animationarchive.net/Feature%20Films/Alice%20in%20Wonderland/Model%20Sheets>
(24 Mayıs 2006)
- (Resim 57) Lee, D. E., (1921). **Kırmızı Başlıklı Kız**,
<http://www.surlalunefairytales.com/illustrations/ridinghood/index.html> (14 Ocak 2005)
- (Resim 58) Harbour, J., (1921) **Kırmızı Başlıklı Kız**,
<http://www.surlalunefairytales.com/illustrations/ridinghood/index.html>(14 Ocak 2005)
- (Resim 59) Goble, W, (1913). **Kırmızı Başlıklı Kız**,
<http://www.surlalunefairytales.com/illustrations/ridinghood/index.html>(14 Ocak 2005)
- (Resim 60) Folkard, C., (1911). **Kırmızı Başlıklı Kız**,
<http://www.surlalunefairytales.com/illustrations/ridinghood/index.html>(14 Ocak 2005)
- (Resim 62) Disney, W., **Küçük Deniz Kızı**,
<http://animationarchive.net/Feature%20Films/The%20Little%20Mermaid/Model%20Sheets/index.php> (21 Ocak 2006)
- (Resim 63) Disney, W., **Küçük Deniz Kızı**,
<http://animationarchive.net/Feature%20Films/The%20Little%20Mermaid/Model%20Sheets/index.php> (21 Ocak 2006)

- (Resim 66) Harbour, J., (1932). **Küçük Deniz Kızı**,
<<http://www.surlalunefairytales.com/illustrations/littlemermaid/index.html>> (28 Şubat 2006)
- (Resim 73) Delioğlu, M., (1987). **Nasreddin Hoca**,
< <http://http://www.atmg.org> > (15 Mayıs 2006)
- (Resim 74) Voicke, M.,
<<http://www.farbklecks.net./portfolio/index.htm> (11 Nisan 2006)
- (Resim 82) Disney, W., (1951). **Alice Harikalar Diyarında**,
<<http://www.animationarchive.net/Feature%20Films/Alice%20in%20Wonderland/Model%20Sheets>> (25 Nisan 2005)
- (Resim 83) Disney, W., (1951). **Alice Harikalar Diyarında**,
<<http://www.animationarchive.net/Feature%20Films/Alice%20in%20Wonderland/Model%20Sheets>> (25 Nisan 2005)
- (Resim 84) Disney, W.,
<<http://www.animationarchive.net/Feature%20Films/Pinocchio/Model%20Sheeds>>
(10 Temmuz 2005)
- (Resim 85) Disney, W.,
<<http://www.animationarchive.net/Feature%20Films/Pinocchio/Model%20Sheeds>>
(10 Temmuz 2005)
- (Resim 88) Disney, W., (1951). **Alice Harikalar Diyarında**,
<<http://www.animationarchive.net/Feature%20Films/Alice%20in%20Wonderland/Model%20Sheets>> (25 Nisan 2005)